Cumhuriyet
KİTAP

❑ Yılmaz Odabaşı,Tomris Özden'in 'Şark Çıbanı ' adlı kitabını değerlendirdi ..... *3. sayfada*
❑ Cumhur Orancı'nın 'Saydam'ı Durmuş Akbulut'un kaleminden .....*8. sayfada*
❑ 'Bir Alman Tacir'in Anılan'nı Ali Osman Öztürk değerlendirdi..... *10. sayfada*
❑ Y. Arslan, Gökçen Art'ın "Şeyhülislam Fetvalarında Kadın ve Cinsellik" adlı kitabını değerlendirdi..... .....*12. sayfada*

Su sesli şair Arif Damar

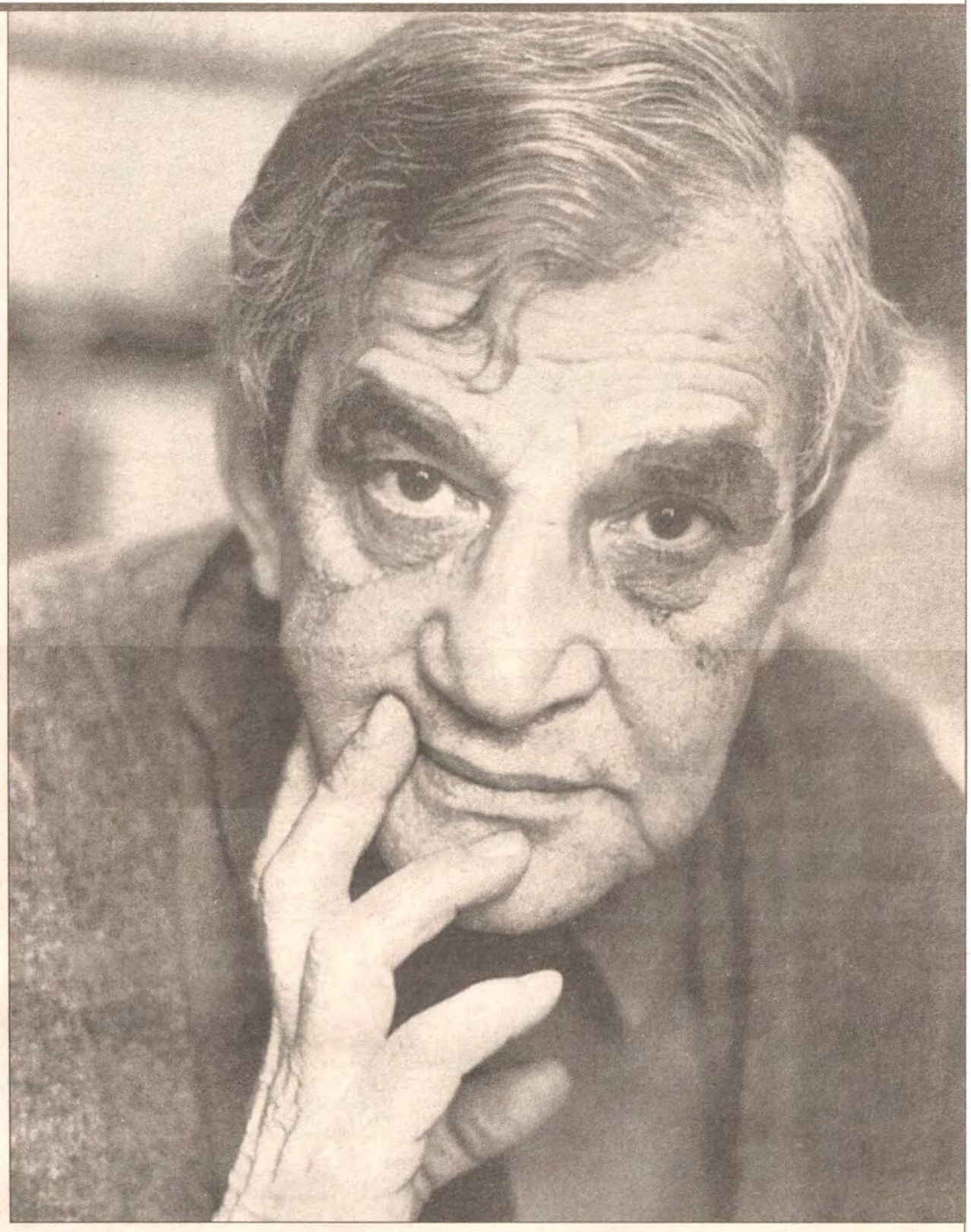

Aif Damar'ın ilk şiirleri 1940 yılında yayımlanmaya başladı. İlk kitabı "Günden Güne" ise 1956 tarihini taşıyor. Sonra sırasıyla "İstanbul Bulutu", "Kedi Aklı", "Saat Sekizi Geç Vurdu", "Alıcı Kuş", "Seslerin Ayak Sesleri", "Alıcı Kuşu Kardeşliğin (ilk beş kitabının toplu basımı)", "Ölüm **Yok ki**", "Ay Ayakta Değildi", "Acı **Ertelenirken**", "Yoksulduk Dünyayı **Sevdik**" adlarını taşıyan kitaplarını yayımladı. Geçtiğimiz günlerde ise şiirlerinden yapılan bir seçme "Eski Yağmurları Dinliyordum" adıyla yayımlandı. Arif Damarı tanıtmaya çalıştık sizlere.

ARİFE KALENDER

"Çektim kahvedeğirmenlerinden çok ince ama kahve değil
Vız gelir değirmentaşı öyle bildiğin gibi değil."

Neydi acaba şiirimizin su sesli şairi Arif Damar'ın kahvedeğirmenlerinde öğüttüğü?.. Halktan yana hak isteyişin zorlukları mı, "Kardeşliğin alıcı kuşu" mu, deniz kabuklarının uğultusu, zeytin dallarının suda yansıyan görüntüsü mü?.. Bir dostunun ikram ettiği sigaranın tadı, mapusluğun mahzunluğu mu?.. Elbette bunların tümünü harmanlayarak ince ince dizelere döküşüdür, şiirdir.

"Kelepçedir bilekteki
zincirdir ayaktaki
Önümüz demir parmaklık
ama, yar yoluna değil."

Arif Damar'ın ilk şiiri 1940 yılında "Yeni İnsanlık" dergisinde yayımlandı. Dönemi şairlerin bir çoğunda olduğu gibi, o da karasevdaya yakalanarak bu sevda uğruna şiirler yazdı, sürgünler yaşadı, acılara katlandı. Bu "yâr" içinde yaşadığı toplumdu, ülkesiydi. "İnsanları sevmek büyük hüner, insanlarla beraber!..." diyen şair; insan ilişkilerinin güç yanlarını bile bile, yine de insanı ayırdetmeden sever ve daha güzel bir dünya için mücadele eder. "Elimden gelen bu,/ İnandığım sevdiğim halbuki bu kadar!.. Benim ateşe attığım üç odun" dizelerinde bireyin evrenin boyutları karşısında küçük kaldığını, çoğu şeyleri tek başına değiştirmeye gücünün yetinediğini bilerek yine de mücadele ettiğini göstermek ister. "Kendisini gökyüzünün yerine koyarak" düşünür. Yüreği doğayla, insan sevgisiyle, dostluklarla öylesine doludur ki, bazen bunca yoğun duygularla başedemeyeceğini düşünerek "Ben bu yürekte duramam" der.

1925 y lında Çanakkale'de doğan Damar, yoksulluğun acısı, yaşamın çetinliğiyle erken tanışarak öğrenimini yarıda bırakır. Bir yandan geçim kaygısıyla Anadolu'nun çeşitli illerinde çalışırken, bir yandan da yaşadığı yerlerde toplumun çelişkilerini görerek, çarpıklıkların nedenlerini tanır, daha güzel günlerin düşünü kurar. Sevgiyle, acıyla, umutla dolan şair kendisini dizelere taşırır sonunda. İlk kitabını 1956 yılında "Günden Güne" adıyla, ikinci kitabını da 1958'de "İstanbul Bulutu" adıyla yayımlatır. İlk şiirlerinde Arif Hüsnü adını kullanan şair, bir dönem de Arif Barikat imzasını denedikten sonra Arif Damar kalmakta karar kılar.

"Biz ki Arif Barikat'tık zaman-ı evailde
Bakındık sadece"

diyen Damar aslında sadece bakınan biri değildir. Baktığını gören, ayrıntıları inceleyen, bulguları bilinçle birleştirip şiire yerleştiren biridir. Şiirlerinde sıkça doğa çıkar karşımıza. Umutsuzluğu sularda yıkar, toprakta kurutur. Akşamın sabaha varacağı düşüncesi yılgınlığını, kaçışlarını engeller. 1959 yılında "Kedi Aklı"nı, 1962'de de "Saat Sekizi Geç Vurdu" adlı kitaplarının yayımlanmasından sonra "Alıcı Kuşu Kardeşliğin"i yayımlatır. Bu kitabının önsözünde şair, şiirinin vazgeçilmez ögesi olan "Umut"u şöyle açıklar. "O kadar yoksul, her şeyden o kadar yoksunduk ki, yarın umudu da olmasa çocuk yüreklerimiz çok erken karanlığa boğulurdu. İyimserliğimi, yarına inancımı, sevgiyi, bencillikten kaçınmayı da ondan bir bakıma halkımdan öğrendim... Şiir, yazın sevgisini de anama, halkıma borçlu olduğumu birkaç kez yazdım, söyledim!.. Yaşayabilmek, yenilmemek için umuda bel bağlayan şairin umudunu da besleyen doğadır,doğanın diyalektiğidir.

Devamı 4. sayfada. ☛

Geçmiş, siyaset, şimdi, modernlik, kutsal, fücur...
kavramlarıyla, Enis Batur'un *Opera* şiiri üzerine çok sesli bir çözümleme.

İsrafil'in Sûr'u
Ahmet Oktay

"... Batur salt insanal varoluş üzerinde düşünmeyi seçmiş değil. Bu temel üzerinde *tarihle*, tarih felsefeleriyle bir hesaplaşmayı öngörüyor *Opera*. Şiirin felsefi düşünceyle *içsel* bağlarını koparan, onu salt bir *duygulanma* aracına dönüştüren, dolayısıyla şiiri yaşamın, insanın ve düşüncenin sorgulanmasının temel aracı olmaktan çıkararak imgelem ve düşlemin içeriksel yumuşatılmasının aracı haline getirmeye çalışan *olumlayıcı* ve *eklemlenici* anlayışa açık bir *saldırı* oluşturuyor kitap..."

Ahmet Oktay:
1933'te Ankara'da doğdu. İlk şiiri 1949'da Gerçek dergisinde yayımlandı. Yeni İstanbul, Ankara Ekspres, İktisat ve Piyasa, Vatan gibi gazetelerde muhabir olarak çalıştıktan sonra TRT Haber Merkezi görevini sürdürdü. Akajans ve Dünya gazetesinde haber müdürlüğü yaptı. TRT'deki görevinden emekli olarak ayrıldı. Oktay, *Yol Üstündeki Semender* adlı kitabı ile Behçet Necatigil Şiir Ödülü'nü, *Ağıtlar ve Övgüler* adlı kitabı ile Türkiye Yazarlar Birliği Yılın Şairi Ödülü'nü kazandı. 1993 yılında yazı işleri müdürlerinden biri olduğu Milliyet'ten ayrılarak tüm zamanını yazmaya ayırdı.
Yapıtları: *Gölgeleri Kullanmak, Kara Bir Zamana Alınlık* (Şiir), *Kültür ve İdeoloji, Türkiye'de Popüler Kültür, Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı -1923/1950* (İnceleme/Araştırma)

Ahmet Oktay'ın YKY'den yayımlanmış diğer yapıtları:
- Türkiye'de Popüler Kültür
- Toplu Şiirler
- Söz Acıda Sınandı
- Gözüm Seğirdi Vakitten

İsrafil'in Sûr'u
Ahmet Oktay
Edebiyat/İnceleme, 131 sayfa, 2. hamur
ISBN 975-363-602-4

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

İstanbul: 212-293 08 24, İzmir: 232-463 82 90, Ankara: 312-435 85 94

ATR

Modern romanın öncülerinden Henry James'ın sinemaya uyarlanan ünlü yapıtı tekrar vizyonda! *Bir Kadının Portresi*, tüm çekiciliğiyle sinemasever okurlarıyla buluşmayı bekliyor!

Bir Kadının Portresi
Henry James

"... Bunu söyledikten sonra bir süre bakışlarını Bunchie'nin, söylenenlerin hepsini dinleyip anlamış da, bu saygısızlığını örtbas etmek için birden yakındaki yaşlı bir meşenin köklerine merak sarmış gibi yapan gözlemci yüzüne dikip, düşündü. 'Bir şey daha var,' dedi, 'Biliyorsunuz. Lockleigh'den hoşlanmıyorsanız -nemli olduğunu filan düşünüyorsanız -yanına bile yaklaşmanız gerekmez. Sırası gelmişken, nemli değildir: evi adam akıllı incelettim; olması gerektiği gibi tümüyle güvenli. Ama sevmedinizse içinde yaşamayı aklınıza bile getirmeyin. Bu konuda hiç güçlük yok; dolu ev var. Bunu da bilin istedim; bazıları evlerin çevresindeki su dolu hendekten hoşlanmaz da. Hoşçakalın.'
' Ben hendekleri çok severim,' dedi Isabel. 'Güle, güle.'..."

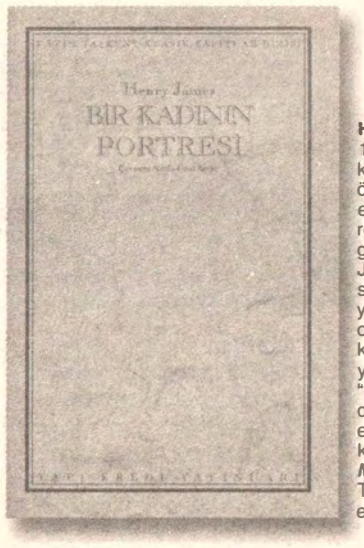

Henry James:
1843'te ABD'de doğdu. Eski kıtada geçirdiği dönemlerde, özellikle Fransız edebiyatının etkisi altında kaldı. Öykü ve romanlarında Avrupa'daki gözlemleri etkili olmuştur. James, elli yılı aşan yazarlığı süresince yirmi kadar roman, yüzden fazla öykü, yedi tiyatro oyunu, denemeler, gezi kitapları ve eleştiri yazıları yayımladı. James'e "usta" ve "romancıların romancısı" denmesini sağlayan üslubu, en özgün yanını ortaya koymuştur. *Washington Meydanı* ve *Yürek Burgusu* Türkçeye çevrilmiş eserlerindendir.

Bir Kadının Portresi
Henry James
Çeviren: Necla-Ünal Aytür
Kâzım Taşkent Klasik Yapıtlar Dizisi
Roman, 603 sayfa, 1. hamur
ISBN 975-363-441-2

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

İstanbul: 212-293 08 24, İzmir: 232-463 82 90, Ankara: 312-435 85 94

ATR

Bir efsanenin düşsel izdüşümüyle sorgulanan varoluş...
Ya da bir entrika romanı...

Golem
Gustav Meyrink

"... Golem'le ilgili öyküler güç kavranır. Pernath'ın biraz önce dediği gibi, bu yabancının görüntüsünün nasıl olduğunu biliyormuş ama onu bir türlü betimleyemiyormuş. Aşağı yukarı her otuz üç yılda bir bizim sokakta bir olay olur, aslında hiç de olağanüstü bir olay değildir bu ama gene de ürkütür herkesi, olay ne açıklanabilir, ne de savunulabilir. Her zaman yinelenen şudur; Moğol tipli, tamamen yabancı, sakalsız, sarı yüzlü bir adam eski okul sokağı yönünden, eski moda hırpani giysilere bürünmüş olarak, düzenli ve garip bir şekilde sekerek, sanki her an yuvarlanacakmış gibi yürüyerek Yahudi mahallesinden geçer ve birden görünmez olur..."

Gustav Meyrink:
1868'de Viyana'da doğdu. Yapıtları grotesk ve simgeci özellikler taşıyan Meyrink, doğalcı estetik anlayışlara karşı çıktı. Gizemciliğe ve fantastiğe yatkın eğilimlerine Prag entelektüel çevrelerinde kaynak bulan yazar, insanın yazgısı ve kozmik yasalarla ilgilendi. 1932'de Starnberg'de öldü.
Yapıtları: *Balmumundan Figürler Odası, Alman Küçükburjuvanın Esrimiş Vücudu, Yarasa, Yeşil Yüz, Walpurgis Gecesi, Beyaz Dominik'li, Batı'nın Penceresindeki Melek.*

Golem
Gustav Meyrink
Çeviren: Sezer Duru
Edebiyat/Roman, 219 sayfa, 2. hamur
ISBN 975-363-543-5

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

İstanbul: 212-293 08 24, İzmir: 232-463 82 90, Ankara: 312-435 85 94

ATR

Yapı Kredi Yayınları Galatasaray Kitabevi Pazar günleri de açık.

OKURLARA

Cemal Süreya'nın: "İncelikli, ipek gibi," lepiska "bir şiir dili elde etmişti" dediği Arif Damar bir söyleşide: "Şiir, her yerde, her an onu düşünmek ve ona kafa yormakla yazılır. Her biri ötekinden farksız şiirler yazmak olmamalı işimiz. Tekdüze bir şiir, şiir olmaktan çıkmış bir yazı toplamıdır. Bu olumsuzluğa düşmemek, sürekli olarak söyleyiş ve içerikte yeni olanı bulmayı gerektirir. Şiiri durmadan kovalamak zorundayız." dedikten sonra, iş ve yaşam koşulları nedeniyle kendisini şiire tam olarak veremediğini, şiirini beklediği yere getiremediğini belirtir. Son dönem şiirlerindeki ince şiir işçiliğini de "yeniyi yakalama tutkusu" olarak açıklar.

"Bir damlasıyım okyanusun,/ Ama okyanusun" diyen A. Damar 1940 kuşağı şairlerinin şiire işlev yüklediklerini, "şiire yalnızca işlev açısından bakılmaması gerektiğini" vurgulayarak toplumcu şiir okurunun şiir beğenisine katkıda bulunmak, bu beğeniyi derinleştirmek" istediğini de belirtir. Kendi şiiri içinse imgelerle anlatma yolunu seçtiğini, bunun yapısından gelen bir özellik olduğunu söyler. Hislerle şiir arasındaki fasılayı üzümle şarap arasındaki fasılaya benzeten şair: "Biri şiir, öteki şarap olduktan sonra sarhoşluk verir, hissettirir, neşelendirir, ağlatır." diyerek açıklar."diyor bu haftaki kapak konumuz da Arife Kalender, 40 Kuşağı şairlerinden Arif Damar için yazdığı yazıda. Hepinize kitaplı günler dileğiyle.

TURHAN GÜNAY

KİTAP

İmtiyaz Sahibi: Berin Nadi ◇ Basan ve Yayan: Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş. ◇ Genel Yayın Yönetmeni: Orhan Erinç ◇ Genel Yayın Koordinatörü: Hikmet Çetinkaya ◇ Yazılışleri Müdürleri: İbrahim Yıldız (Sorumlu) , Dinç Tayanç ◇ Yayın Yönetmeni: Turhan Günay ◇ Grafik Yönetmen: Dilek İlkorur ◇ Reklam: Medya C

Acısını barışa adayan Tomris Özden'den bir kitap:

Barıştan Utanmamak... Ve Şark Çıbanı

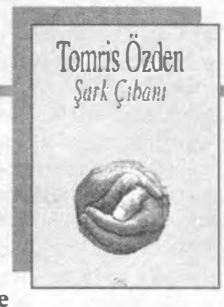

"Eşi Alb. Rıdvan Özden'i bir sonsuzluğa, kendisini ise ölüme dek bir yalnızlığa sevkeden Güneydoğu'daki savaşa karşı çıktığı, 'barış' dediği için hakkında seferberlik ilan edilen 'lânetli dul' Tomris Özden, bu kitabında olup biteni adlandırmayı sürdürüyor ve 'barış utanmamaktır' diyor..."

YILMAZ ODABAŞI

Onu ilk kez 14 Ağustos 1995'te eşi Alb. Rıdvan Özden'in şaibeli ölümüne bir itirazla, bir itirafla tanıdık... O güne dek Güneydoğu'daki savaşta binlerce er-astsubay-subay eşi ve yakınları için onun öznelliğinden öte, başkaları tarafından saptanıp sunulmuş olan "canımız vatana kurban" söylemine rest çekiyor ve "ölmekle, öldürmekle bu sorun çözülmez" diyerek yazgısına boyun eğen bir figüranı oynamayı reddediyordu.

Kuşkusuz Genelkurmay ve birimleri ile Milli Savunma Bakanlığı'nın uygun gördükleri dışında, onun da yitirdiği eşi, çocuklarının babası için söyleyecekleri vardı ve sunulmuş söylem yerine, kendi yargılarını farklı bir üslupla ifade edince, birden savaş karşıtlarının sembolü, karşı safların ise gıyabında seferberlik ilan ettiği "lânetli" kadın oldu.

Üstelik bunlarla yetinmeyip, dağda ölen bir PKK mensubunun ablasıyla kucaklaşınca iş çığrından çıktı. Artık onun "katli vâcip"ti ve yitirdiği eşinin aziz anısına da böylelikle ihanet etmiş sayılıyordu. Başta Emin Çölaşan olmak üzere, bölük bölük, tabur tabur süren bir seferberlik sonucu yanıt bulundu: "Zaten eşini yitirmeden önce boşanma davası açtığı saptandı" diyerek, barış talebini onun itirazını mahkûm ettikleri yanılsaması yaşadılar..

Birden medyanın ilgi odağı olan Tomris Özden, aynı günlerde CHP'nin de PM üyeliğine getiriliyor, ama hakkındaki şaibeler boyutlanınca CHP de bu "lânetli" kadına süren taarruzları türübinlerden izlemeyi yeğleyerek onu PM'ye aldıkları gibi de alaşağı ediyordu.

Tomris Özden, gerek dağda ölen büyük oranı Kürt köylülerinin, gerekse Anadolu'nun köylerinden, kentlerinden getirilip orada mevzilendirilmiş Türk er-astsubay ve subaylarının yıllardır süren trajedisine vicdani bir itirazda bulunuyor, herkesi "savaşın anlamı"nı sorgulamaya ve böylelikle "barışın anlamı" üzerine düşünmeye kışkırtıyordu. Üstelik bölgede bir çatışmada yitirilen yüksek rütbeli bir subayın eşi olarak...

Aynı günlerde **Hikmet Çetinkaya,** Cumhuriyet gazetesindeki köşesinde şunları yazıyordu: **"...Acaba Tomris hanım, eşinin şehit düştüğü gün sağ eliyle 'bozkurt' işareti yapıp, 'kocam öldü, vatan sağolsun' deyip, ardından da (MHP'nin kurultayı yapılıyor varsayalım) üst yönetime seçilseydi; Alb. Rıdvan Özden'in silah arkadaşları, bu denli duyarlı davranıp sağa sola mektup gönderirler miydi?"**

Kuşkusuz bu sorunun yanıtı apaçık... Ve onu PM üyeliğinden aynı hızla alaşağı eden CHP'nin tavrına ilişkin Sn. Çetinkaya'nın saptaması önemliydi: **"...Elbet burada CHP'nin de hatası, daha doğrusu 'kır kurnazı' yaklaşımı, Kürt sorununa yüzeysel bakışı, üstelik Tomris hanımın medyatik görüntüsünden yararlanmak gibi 'ucuz politika' yapması vardır..."**

Sonuçta, özellikle görsel medya ve CHP, Tomris hanıma ilgisini geri çekti; ama Tomris Özden, barışçıl tavrının öznesi olmaktaki ısrarına devam etti. Ve çalışma masamda duran kitabındaki imzasında bile, **"barış özlemiyle beklediğimiz özgür dünya"**dan söz eden bir kadın o... Türkiye'de barış için koşul olan insanlardan biri. Zira, barışı tarih boyunca iktidarlar değil, halk getirmiş, sokaktaki insan onunla ilgilendiği oranda toplumsal barışa ulaşabilmiştir.

Tomris Özden'in "Şark Çıbanı" adını verdiği kitabında yayınevi sunusunda da şu önemli saptamaya rastlıyoruz: **"...İçinden geçtiğimiz tarihsel süreçte Tomris Özden'e yöneltilen 'vurun kahpeye' taarruzu, aslında muhalif kültüre, muhalif bireye, muhalif varoluş biçimlerine yöneltilmiş şiddet dalgasının bir parçası. Tomris Özden'in kaleme aldığı 'Şark Çıbanı' adlı çalışmayı da bu tarihsel bağlam içinde okumak gerekiyor. Yazarın anıları, zorlanarak bir araya getirilmiş bir kişisel yaşanmışlıklar toplamı değil, tersine birlikte yaşanmış bir ömrün içinden damıtılarak okura sunulan lirik bir toplumsal panoramadır..."**

"Sessiz tanıklar olmak istemiyorsak barış için örgütlenmeliyiz" diyen Tomris Özden, bu kitabını yazma nedenini biraz da şu yargısıyla özetliyor: **"...Bizim sorunlarımızı, sorularımızı, kuşkularımızı anlamak istemiyorlar. Bizi küçültmek isteyenlere karşı güç toplamaktan ve barış için hep birlikte büyümekten başka bir seçeneğimiz var mı? (...) İnsanı yardıma çağırmak gerekir... İçimizdeki ve dışımızdaki insanı yardıma çağırmak gerekir... İnsanı çağırmak... insanı..."**

Tomris Özden'in "Şark Çıbanı" adlı yapıtı, barışın hem kurbanı hem de celladı, hem nesnesi hem de öznesi olan "insanı" barış için yardıma çağırıyor.

Tomris Özden'in "Şark Çıbanı" adlı yapıtı, barışın hem kurbanı hem de celladı, hem nesnesi hem de öznesi olan "insanı" barış için yardıma çağırıyor... Bir morgta pamuklarla gizlenmiş bir yüzün, yani eşi Rıdvan Özden'in ölümüyle başlayan anı kesitleriyle ve önceki yıllara ilişkin bir tür çocuksu sayıklamaları andıran lirik diliyle geçmişten bugüne ulaşıp sorular üretiyor.

Eşiyle Anadolu'yu, Güneydoğu'yu il il yıllarca gezen Tomris Özden, su gibi berrak bir dille ve bünyesinde umutlar da barındıran hüzünlü, buruk bir bir üslupla yazıyor. Gazete haberlerinde her gün okunan o "şehit"lerin, aslında birer kâğıt üstü ad ve özet haberden ibaret olmadıklarını; her birinin kendilerince bir evreni, aşkları, özlemleri, coşkuları ve itirazları olabilen varlıklar olduklarını da somutluyor. Gazetelerdeki ölüm haberlerine toplumun bu denli yabancılaştığı ve kanıksadığı bir atmosferde, onların eşleri adına da bir ünlem üretiyor Tomris Özden.

Ahmet Altan ise geçtiğimiz yıl Tomris Özden'i konu edindiği yazısını şöyle bitiriyordu: **"...Canavarlar, annelerin korktuğu diyarlarda büyüyor. 'Anneleri biz koruruz' diyen güvenilir bir ses arıyor bu ülke, ama yalnızca anneleri korkutanların sesi duyuluyor... Anneler korktukça da acılar, kanlar, ölümler, canavarlıklar, kalleşlikler bitmiyor..."**

Hem yüzünde hem de yüreğinde bir "Şark Çıbanı" taşıyan Tomris Özden; kitabında yazdıklarını belgelerle, fotoğraflarla da desteklemiş. Kitabının bir bölümünü ise gazetelerde kimi köşe yazarlarının hakkında yazdıklarından derlemiş. Bu bölümde ise: **Ahmet Altan, Hasan Cemal Emin Çölaşan, Ali Kırca, Mehmet Altan, Gülay Göktürk, Hikmet Çetinkaya, Can Dündar, Umur Talu, Yazgülü Aldoğan** gibi yazarların yazdıkları, kitapta soyadlarına göre alfabetik dizinle yer alıyor.

Tomris Özden acısını barışa adamış bir kadın... Aslında ne bir kahraman ne de bir hain o... Sadece yurttaşlık bilinci almış, bilincini cüretiyle bütünlemiş ve dünyaya itirazı olan, soru sormasını bilen bir eş ve anne o... Kalitesiz böbürlenmeye rest çekmiş biri... Ne kahraman ne de hain! Her biri sıradan bir yurttaşken, tarih boyunca gerekli ve uygun zamanlarda itirazını erteleyenler, toplumlar tarafından ya "kahraman" ya da "hain" ilan edilmişlerdir; oysa onlar, sadece diğer yurttaşların yapmadıklarını ya da yapamadıklarını yapmışlardır; dahası sadece görevlerini yapmışlardır.

"Şark Çıbanı"nı okuduğumuzda, yüreğimizi bütünüyle barışa mâlediyor, yeniden irkiliyoruz. Tomris Özden'in çığlığı da toplumu barışa davet ediyor ve o, üstelik hâlâ yaşıyor... ■

Şark Çıbanı/ *Tomris Özden/ Çiviyazıları Yayıncılık/ 286 s.*

Suyun Sesi'nin şairi

Arif Damar

☛ "Bir ışık gidiyordu gece karanlıkta karanlıkta suda
Umut ışığı gibi ardına baka baka
Gidiyordu bir ışık karanlıkta suda." (K.1)

Arif Damar şiirinde umut, su ve gökyüzü imgeleriyle karşımıza çıkar.

"Yürür kömür dumanları anılarımdan
Yürür camgöz
Yürür tüylü örümcekler dişi kelebeklere
Tok midyelerin aralıksız uykusu ağırlaşır
Çekilir ay yapraksız göllerin alışkın sularından
Kımıldanır iskorpitler yengeçler
Kımıldanır ellerimde yüzümde
Kımıldanır toprak
Yıkılır evler sular denizler.."

"Soğuk Demirci" adlı şiirinde de görüldüğü gibi denize tutkundur şair. Denizi yakınında, penceresinde ister. Onu inceler, söyleşir, onunla ilgili tüm adları öğrenir ve sıkca şiirine sürer. Kuleböceği, denizkestanesi, karayel, martı, batık gemi, yaz kumu, kızgın kayalık, ağ, motor, iskele, lodos, olta, iskele balıkçısı, karagöz sözcüklerini kullanırken okuyucuyu suyun kıyısında mavinin içinde tutar. Denize çok yakın olamadığı zamanlarda yanında taşıdığı dostlarına hediye ettiği deniz kabukları da bu tutkunun en yalın belirtisidir.

Şair İlhan Berk, Arif Damar şiirini ve kimliğini şöyle tanımlar:

"Biliyoruz ki,
Onca dağbaşlarında ateş yakmasına,
Yıkıntılar içinde dolaşmasına
Kapalı çeşmeleri açmasına karşın,
bağırmaz şiiri
Hiç mi bağırmaz?
Bağırır elbet, ama içten içe işler
Yer altı suları gibi yavaş yavaş baş verir
Bir soğuk demircidir sanki
Öyle kurumsuz, tok, insancadır."

A. Damar dizelerinde ilk bakışta dikkat çeken unsurlardan diğeri de dostluklar ve insan sevgisidir. Kimsenin kimseye şiir yazmadığı günümüzde hatta bir adı anmanın bile yadsındığı ortamda şair; yazar dostlarına, kavga arkadaşlarına ithaf edilmiş şiirlerin yanı sıra, Lorca ve Neruda'ya yazılanlardan da şairin dünya edebiyatından seçtikleri, sevdikleri görülür. "De Bre"yi Niyazi Akıncıoğlu'na, Beyazkahkaha'yı Onat Kutlar'a, "Ozan"ı Oktay Rifat'a, "Bir Fotoğrafta Nâzım Hikmet" Nâzım'a, "Bir Günün Geciken Açıklaması"nı Asım Akşar'a, "Tahattur"u A. Kadir'e yazan Damar, Neruda'nın "Gece de/ ne gece/ yoğun gece" dizelerini "Kırık Makara" şiirinde kendi sesiyle örtüştürerek kullanır.

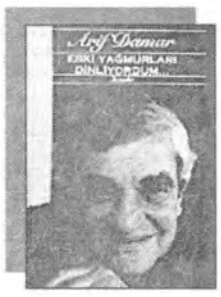

"Bir şair kendinden başka nereye gidebilir ki"

diyen şair gittiği her yere önce sigarasını daha sonradan da piposunu götürür. A. Kadir'e: "Sigaramı içmesem de olur Kadir!...../ Fakat bu saatte, senin akşamının "zinciri"/ "Ne ağırdır kimbilir!...." diye seslenlenir. "Aziz Nesin'le Ayaküstü" adlı şiirde de:

"Derken
Kedi gözlerinin sanki
İnatçı parıltısı
Geçti gözbebeklerinden

Direnen o umudu
Caydırılmaz usu gördüm."

değerli ustanın görüntüsüyle birlikte, kişiliğinin belirgin özelliklerini de duyurur sıcak dizeleriyle.

Şiirde semt, şehir, yöre adlarını da kullanır A. Damar. Çanakkale, Lapseki, Zara, Bozcaada, Gölköy, İstanbul ve semtlerinin görüntüleriyle karşılaşır okuyucu. Bir de çarşamba, cumartesi vb. gün adlarının kullanılışıyla birlikte şiirin tarihini de belirtmeyi yeğ tutar. "28 Haziran 1981" "26 Haziran 1981" şiirleri adeta kısacık günlüklerdir. "Konuşma" adlı şiirinin başındaki şu dizeler de rakamın şiirde kullanılışına örnek olabilir. "1951'di, 1952, 1953 geçti geçiyor derken/ Dışarda buluştuk 54'le". "Dur Dur" şiirinde de aynı söylemlerle karşılaşılır.

"Diyelim saat 24 aşk dinler mi cumartesiyi geçmişiz dinler mi
Akşamları alsak samanyolunu alsak Aksaray'a götürsek bıraksak
Bir dalı kırdık diyelim şiirden başka nereye konur
Gecem erken inecek dur dur"

"Nice/ Yeniden öğretti bana/ Güleryüzlü olmanın/ güzelliğini" dizelerinde oğlu Nice'nin şairin umutlarını körüklediği görülür. Denizi çok seven Damar, kuşu, çocuğu, böceği sevmez mi?.. Kelebek, uçuçböceği, kışçanıçiçeği, gecesefası, atkestanesi, sugülü, defne, akasya, kiraz, narçiçeği, gelinböceği, ateşçiçeği adlarının dizelerinde yer etmesi şiirlerine sıcacık toprak kokusu taşırken, ay ve yağmur imgeleriyle de okuyucuyu sıkıntısından, bunalmışlığından aralayarak yaşanası doğaya götürür.

"Nice
Bir erik dalı geçirmiş eline
Uğraşıp duruyor
Giydirmek için pabuçlarını
Çiçeklerine

Serçeler pencereden
Bir gelir bir geçerken"

Her sanatçının onsuz yapamayacağı duygudur aşk. Şair Damar, aşksız nasıl yaşar? Yaşayamaz elbette, ama şiirlerinde cinsel aşka dair imgelere rastlanmaz. Bir söyleşide bu konuya değinildiğinde şair: "Yahu hem sevip hem de cinsel ilişki olur mu? Seviyorsun kızı. Bizim aşkımız platonikti, yalnız öpmekle kalırdık. Tabii kendimizi Marksist zannediyoruz ama o konuda, o zamanlar romantik düşünüyoruz" der. Tüm kitaplarında yalnızca Nahit Hanım'a ve Tülin'e ithaf edilmiş iki şiir görülür. Şiirlerinde mitolojiden, halk edebiyatından, yer yer türkülerden de izler görünen A. Damar "Kar yalnız damlara bacalara düşmez/ Sokaklara düşmez" derken "Kırlangıç dönümleri"ni, "Çat kapı ekim ayı kasım yeli"ni düşünerek beyaz saçlarında da kar'ı göstermek ister.

Arif Damar şiirinde estetik

Arif Damar şiirini belki de iki dönemde incelemek gerekir. Birinci dönemde toplumcu kuşak şairlerinin birçoğunun işlediği hak, emek, özgürlük vb.. konuların irdelendiği, bildiriye, gerçeği açıklayış ve sergileyişe yönelik şiirler, ikinci dönemde de: Sanatta estetiğin bilincine varmış, ince elenip-sık dokunan, anlamla birlikte dize işçiliğini gösteren şiirler. İlk kitaplarında betimlemeye dayanan uzun dizeli uzun şiirlerinin yanı sıra, rubailer, beyitler, üçlükler halindeki kısa şiirleri dikkat çeker. Özellikle "Seslerin Ayak Sesleri"ndeki şiirlerin çoğunluğu ve "Alıcı Kuşu Kardeşliğin"deki şiirler öze, anlatıya yöneliktir. Şiir kavga aracıdır. Bu dönemde şair noktalama işaretlerini de özenle dizelerinde kullanır. Şiirlerin iletisi ön planda olsa da şairin şiir kaygısı ve dize özeni yine de sezilir ve sözcüklere yumruk indirip, bağırtmaz, su ışıltısıyla kendi toprağında akar. Şiirde toplumcu-bireyci anlayışını benimsemeyen şair "Yenilik nasıl konuda değilse toplumculuk, bireycilik de konuda değildir, görüşte, bakıştadır" diyen Damar sanatçıyı da "önce sanatçı" adlı yazısında (Vatan, 26 Mayıs 1959) şöyle tanımlar: "İri sözlerden kaçınır, kesin konuşmalardan vurup kırmalardan çekinir, korkar. Durmadan kendini yer bitirir. Başına ne gelmişse iyi kötü sezgi yüzünden gelmiştir. Su diplerindeki balık sürüleri gibi çok ıraklarda atılan bir taşın, geçen bir olayın, bir güzelliğin akıntısına kaptırır kendini. Hep tedirgin, hep içi içine sığmaz, hep koşan arayan, kendisini bıçak sırtında sanan bir durumdadır. Dışındakilerin kıvancını çoğaltır, üzüntülerini giderir, aşklarını pekiştirir, iyimserlik uyandırır yüreklerinde, yüzlerini güldürür."

Öyle seveceksin ki
Koskocaman dünyada
Tek başına kalınca
Sevdiklerin seni yalnız bırakmasın
Gün ışığı parmaklığı söküp atsın
Taş duvarlar
Ha var
Ha yok

Ölüm Yok ki, Ay Ayakta Değildi, Yoksulduk Dünyayı Sevdik ve Onarırken Kendini adlı kitaplarında; tek ya da iki üç sözcüklü dizelerle kısa söylemi yeğleyen şair, yinelemeleri de kullanarak şiirinin müziğini okuyucuya duyumsatır.

.....
"Aya baktım
Güne baktım
Geceleyin
Kimi zaman

Kimi zaman
Bir çobandım
Geceleyin
Aya bakan"

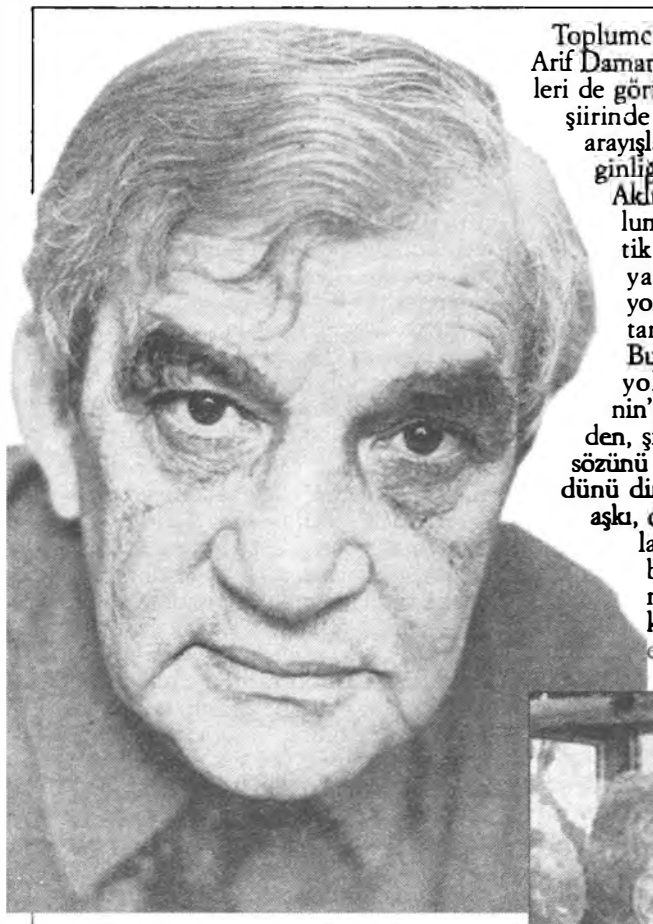

Cemal Süreya'nın: "İncelikli, ipek gibi," lepiska "bir şiir dili elde etmişti" dediği Arif Damar bir söyleşide: "Şiir, her yerde, her an onu düşünmek ve ona kafa yormakla yazılır. Her biri ötekinden farksız şiirler yazmak olmamalı işimiz. Tekdüze bir şiir, şiir olmaktan çıkmış bir yazı toplamıdır. Bu olumsuzluğa düşmemek, sürekli olarak söyleyiş ve içerikte yeni olanı bulmayı gerektirir. Şiiri durmadan kovalamak zorundayız." dedikten sonra, iş ve yaşam koşulları nedeniyle kendisini şiire tam olarak veremediğini, şiirini beklediği yere getiremediğini belirtir. Son dönem şiirlerindeki ince şiir işçiliğini de "yeniyi yakalama tutkusu" olarak açıklar.

"Bir damlasıyım okyanusun,/ Ama okyanusun" diyen A. Damar 1940 kuşağı şairlerinin şiire işlev yüklediklerini, "şiire yalnızca işlev açısından bakılmaması gerektiğini" vurgulayarak toplumcu şiir okurunun şiir beğenisine katkıda bulunmak, bu beğeniyi derinleştirmek" istediğini de belirtir. Kendi şiiri içinse imgelerle anlatma yolunu seçtiğini, bunun yapısından gelen bir özellik olduğunu söyler. Hislerle şiir arasındaki fasılayı üzümle şarap arasındaki fasılaya benzeten şair: "Biri şiir, öteki şarap olduktan sonra sarhoşluk verir, hissettirir, neşelendirir, ağlatır." diyerek açıklar.

İlk şiirlerindeki Nâzım Hikmet etkisini "Şiirlerim yayımlandığında, o şiirleri Nâzım'ın sandılar. Nâzım takma adla yazıyormuş gibi. Hoşuma giderdi. Oysa hiç de iyi bir şey değildi bu, kimseye benzememek gerekliydi." diye söyleyen Damar bu dönemde şiir üzerine uzun boylu düşünmediğini, kimi şairleri, yazarları örnek alarak doğaçlama yazdığını belirtir.

"Ne iyi etmişim aldım düşündüm
kedilerin yarı ak yarı kara aklında
Kedi işte kedi boğuyordu yavruyu
engel görünce aşkında
Çekilmemişti denizlerim
Döndüm hırpalanmış geceden dayanıklı aydınlıklara
Ağlanır kedi yavrularına çocuksuz
anaların arasında
Bu kedi nerden çıktı demeyin kapı
aralıktı ben bıraktım da
Uyandırılacak çocuklarım vardı uyuyorlardı uykularında
Ne iyi etmişim uyur uykularında"

Toplumcu şiir anlayışıyla yola çıkan Arif Damar şiirinde yer yer 2. Yeni etkileri de görülür. Bu şiir anlayışı Damar şiirinde özün yanı sıra; yeni biçim arayışları, çağrışımlar ve imge zenginliğiyle karşımıza çıkar. "Kedi Aklı"ndan sonraki şiirlerde toplumu, doğayı, yaşamı aynı politik görüşle konu alan şair bir yandan da şiirin fazlalığını yontup, az söze fazla anlam katarak; şiirin çekirdeğine ulaşır. Bugünkü şiir anlayışını ve şiir yolunu buluşunu Yani Tanin'de (1961) şöyle yazar: "Eskiden, şiire ilk tutulduğum yıllarda, sözünü ettiğim kimselerin çok öğüdünü dinlemiştim. Kimi, şiir derdi, aşkı, doğayı, çiçeğe durmuş ağaçları ele alır, şiirin işi değildir bunun dışındakilerle uğraşmak. Kimileri de, toplumdaki düzensizlikleri, baskıları ele almamı, eşitsizliği önleyen engellere karşı çıkmamı öğütlediler, bunun dışında kalan aşkı, gülleri, yaz sularını şiirin dışına itmemi, boş şeylerle uğraşmamamın nedenlerini sayıp dökerlerdi. İkincilerin etkisinde kalmam, (bugünkü usumla çıkarıyorum bunu) kendi gerçeğime uygun düşmesindendi. Her iki görüşte de yanlışlar olduğunu, hem yoksulluğu, hem de onun yanıbaşındaki çiçeğe durmuş ağaçları görmezlik etmemeyi çok güçlüklerle buldum."

Sarmaşık
Arsız bir sarmaşık gibiyim
Ta çocukluğumdan
Binbir düşe
Umuda
Sıkı sarılan
Güzde bütün yapraklar
Sarardıkları zaman
-Hemen dökülecekler-
Benimkiler güneş vurmuş
Kızıl bakırdan
Arif Damar (Varlık - Şubat 1997)

"Yaprakları kızıl bakırdan" Arif Damar'ın şiirimizdeki su sesi eksilmesin, sağlıklı günler dileğiyle saygılar. ■

Kaynaklar:

1- Arif Damar - Eski Yağmurları Dinliyordum (Seçmeler) - Yapı Kredi Yayınları
2- Arif Damar - Seslerin Ayak Sesleri - Cem Yayınevi 1975
3- Arif Damar - Alıcı Kuşu Kardeşliğin - Cem Yayınevi 1976
4- Arif Damar - Toplu Şiirleri (Alıcı Kuşu Kardeşliğin) 1. cilt Can Yayınları 1990
5- Arif Damar - Toplu Şiirleri (Ay Kar Toplamaz ki) 2. cilt Can Yayınları 1990

Eski Yağmurları Dinliyorum-Seçmeler- / *Arif Damar* / *Yapı Kredi Yayınları* /337 s.

Arif Damar, Vedat Günyol, Mehmet Başaran ve Hilmi Yavuz bir imza gününde.

ARİF DAMAR

Şair (23 Temmuz 1925) - Çanakkale'nin Karainebeyli köyündedoğdu. Yenikapı Ortaokulu'nu bitirdikten sonra (1941), İstanbul Erkek Lisesi'ndeki öğrenimini yarıda bıraktı. Bir süre İstanbul'da çalıştı; daha sonra Ankara'ya giderek Orman Çiftliği'nde memurluk yaptı (1944-1947). Kayseri, Sıvas, Zara'da sürgün alaylarında geçen askerliğinden sonra İstanbul'a geldi (1950).Bir süre Mahmutpaşa'da seyyar satıcılık yaparak yapamını sürdürdü. 1951'de Ceza Yasası'nın 141. maddesine aykırı eylemlerde bulunma savıyla tutuklandı, beraat etti. Cezaevinden çıkınca uzun süre bir şirkette muhasebe memurluğu yaptı. İstanbul'da, Suadiye'de Yeryüzü Kitabevi'ni kurdu, yönetti. Yeni İnsanlık (1940), İnsan (1941), Gün (1941 dergilerindeki ilk şiirlerinden sonra toplumcu gerçekçi sanatçıların Ankara'da yayımladıkları Ant (1945 dergisindeki şiirleriyle "kısa zamanda sevilir ve tutulur bir ozan durumuna geldi. Öbür gerçekçi arkadaşlarıyla birlikte Orhan Veli, (yani Garip) şiirine karşı tutuluyordu. Yazdıkları, barışçı, savaş aleyhtarı ve insancıl şiirlerdi" (Zühtü Bayar). Askerliğinden sonra bir süre yönetimine katıldığı Yeryüzü dergisinde yazdı (1951). Dost, Yelken, Yeditepe dergilerinde (1955-1960) sık sık yayımladığı şiirlerde yeni dil ve söyleyiş olanakları aradı. Yüksek sesle okunacak coşkun söyleyişler yerine öz yönünden toplumsallığı yitirmeyen, değişik duyarlıklara açılan temiz, etkili kendine özgü buluşlara ve imge gücüne dayanan bir şiir kurmayı başardı. 1960'tan sonra Yön, Papirüs, Türk Solu, Türkiye Yazıları, Milliyet-Sanat dergilerinde yazdı. Türk Solu4nda yayımlanan Che İçin (24 Kasım 1967) şiirinden ötürü 142. maddeye aykırılık savıyla açılan davada beraat etti. Günden Güne kitabı da, çıktıktan 5 ay sonra toplatılmış, ağır ceza mahkemesinde bir yıl kadar süren davası yine beraatle sonuçlandı (1956). Kitabevinde yasak yayın bulundurduğu savı ile açılan davada üç aya hüküm giydi. Bozcaada cezaevinde yattı (1984). Sakarya gazetesinin Seslerin Ayak Sesleri (1975 kitabından alarak yayımladığı Vietnam adlı şiiri yargılanma sonucu beraat etti (1984).

Yapıtları: İlk kitabı Günden Güne 1956'da yayımlandı. 1958'de çıkan ikinci kitabı İstanbul Bulutu ile 1959'da Yeditepe Şiir Armağanı'nı kazanan Arif Damar'ın sonraki kitapları sırasıyla şöyle: Kedi Aklı (1959), Saat Sekizi Geç Vurdu (1962), Alıcı Kuş (1966), Seslerin Ayak Sesleri (1975), Ölüm Yok ki (1980), Ay Ayakta Değildi (1984), Yoksulduk Dünyayı Sevdik (1988 ve Onarırken Kendini (1992). Arif Damar, 1985'te ilk yedi kitabını Acı Ertelenirken adıyla bir araya getirdi. 1990'da ise ilk dokuz kitabını Alıcı Kuşu Kardeşliğin ve Ay Kar Toplamaz ki adlarını taşıyan iki ciltte topladı. ■

Cumhur Orancı'dan "Saydam"

Düşten gerçeğe, gerçekten düşe

Cumhur Orancı'nın "Saydam"ı, her satırı özenle okunması gereken bir "düş-roman". Düşlerine yenilerini katmak isteyenler için bulunmaz bir fırsat. Olanağınız varsa ara vermeden okuyun.

DURMUŞ AKBULUT

Dünyayı gezmiş bir denizcinin düşlerinin peşine takılmak, renk cümbüşü bir gökkuşağını kovalamaya benzer; fizik yasalarını alt üst eden düşsel bir dünyanın bütün devinimlerini aynı anda hissedebilmek ve dipsiz okyanusun arkasına saydam bir çift gözden bakmak, bizi, bildik bir evrenin hiç görmediğimiz labirentlerine ve her biri başka yüzyıllara açılan uzun tünellere bir düş hızıyla ulaştırır. Varolması olanaksız sandığımız renklerin, hayvanların, böceklerin, insanların ve yeryüzü şekillerinin fantastik görünümleri karşısında nebulaya dönüşen düşüncemiz, gerçek dünyaya döndüğünde bile bu hızın ve hazzın hiç bilinmedik etkisinden hemen kurtulamıyor. Ve bir an düşünüyor insan; sürdüğümüz bu yaşam, kendini bilmez düş zengini bir yazarın geçici heveslerinden biri mi?

"Bu bir düş değildi; şimdi gerçekten uçuyordu. Bunda da şaşılacak hiçbir şey yoktu, çünkü Tanrı, bize, kuşların mantığını öğretmişti..." (s. 131).

Saydam, Murat adında bir doktorun bir gecede gördüğü karmaşık düşlerin edepsizce yoğrulduğu, zaman zaman gerçek mi düş mü olduğunu anlayamadığımız olayların ustaca kurgulandığı bir roman. Kahramanımız bebek denecek yaşta bir cami avlusuna, oradan da bir yetimhaneye terkedilir. Yetimhane bakıcısından dinlediği masallar,onun için, gerçek tek dünyadır. Yetimhanedeki yaşamı, gezgin bir yazarın kendisine verdiği "National Geographic" dergisiyle baştan sona değişir. Derginin sayfaları arasında gördüğü sonsuza uzanan bir sokağın peşine düşer. Ulaşım olanaklarının kuyularla ve tünellerle sınırlı olmasına karşın, dünyanın en ücra köşesine "varolmayan otobüslerle" inanılmaz bir hızla ulaşmak oldukça kolay. Tek yapmamız gereken "düşlemek" olacaktır. Tabii ki, düşleyeceğiniz yerlerin biletlerini otobüs firması işletmecisi "düş yazarından" alacaksınız.

Üç ayrı dünya

Kahramanın düşleri ile birlikte sergilenen iki ayrı dünya, yaşayan ölüler dünyası ve gerçek dünya, birbirine geçmiş durumdadır. Gerçekte bunların dışında bir üçüncü dünya daha vardır; Murat'ın düşlerinden kurtulduğu andaki dünyası. Cumhur Orancı'nın düşünce sıçramalarını izlediğimizde, kitapta varolan üç ayrı dünyanın, biri diğerinin içine hapsolmuş üç ayrı daireyi anımsattığını söylemek, sanırım, bu yoğun betimlemeleri formüle indirgenmiş bir mantıkla daha kolay anlamamıza olanak tanımaktadır.

Murat'ın düşünde betimlenen ilk iki dünya, gerçekten, insan hayalgücünün sınırlarını aşıyor. Dünyanın her yerinden, her meslekten ölülerin buluştuğu bu dünyada ölüm yoktur; "eski zaman savaşçısı" yüzyıllardır göğsüne saplı bir okla yaşar, Amerikalı bir asker Vietnam Savaşı'nda, sırtında telsizi ile bu dünyaya göçmüş olduğu halde yeryüzüne dönüp birliğine katılmayı bekler... Cumhur Orancı, zaman türlerinin tamamını "şimdiki zaman"da toplayarak; mitosla gerçeği, yaşamla ölümü ve geçmiş ile geleceği aynı mekanda işleyerek, bize, mükemmel bir "karşıtlar bütünü" sunmaktadır. Tanrı kavramının silindiği -çünkü bu dünya sonsuz bir "ölü-yaşam" dünyasıdır- hatta kıskançlıkların, muzipliklerin bile gerçek yaşamda olduğu gibi sürüp gittiği böyle bir dünya, bizi ara ara tanık olduğumuz "sokak ağzı" cümlelerle; "sonsuzluk mağarasında" bile güldürebilmektedir. Burada yaşayan kişiler, özellikle Murat, bu kulenin üst katındaki odada bulunan saydam bir camdan tüm geçmişini düşler. Romanın tamamı için düşünüldüğünde, bu "düş içindeki düş", uzun bir mağaranın değişik kollara ayrılan mağaracıklarını anımsatır bizlere. Buradan çıkmak, ya da kestirmeden çıkabilmek, hangi mağaracığa sapacağınıza bağlıdır. Burada da, Murat, düşünün başlangıç yerini ve kişilerini seçmekte isabetli davranmak zorundadır. Murat'ın düşlediği şey, babasının kim olduğudur. Bunu öğrenmek yüzyıllar alacaktır, kuşkusuz. Çünkü buradaki yaşamın sonsuzluğu, belki de, "ağır çekim yaşanan zamana" bağlıdır. Burada, insan, uyuyup uyandığında yeryüzünde yüzyıllar geçmiştir. Murat, sonunda nasıl bir adamın oğlu olduğunu öğrenir; "aşksız" bir ilişkinin meyvesidir o. Belki de bütün bu kötülükler aşkı bilmemekten, onu henüz tatmamış olmaktan kaynaklanıyordur. Tüm dünyanın kaderi de böyle bir çocuğun eline verilmiştir. Ancak, romanın sonlarına doğru bunun, Murat'ın düşlerinin, tek nedeninin bir yazar olduğunu anlıyoruz. Gerçeği yakalamayla, onu elinizden bir an kaçırma anının görünmez bir iple ayrıldığı tüm olaylar, iyi bir okur olmayı gerektiriyor kuşkusuz. Sonunda, insanın kuşların mantığına indirgendiği bu olağanüstü roman, bize uçmayı da tattırıyor.

Murat, düş boyunca aradığı sokağı ve yaşlı Kızılderiliyi buluyor sonunda. Bir hastalık nedeniyle sonsuz bir uykuya yatacak olan yaşlı düş yazarından öğreniyor gerçeği. Tam bu sırada uyandığında, artık gerçek dünyadadır ve işine geç kalmıştır. Ancak, şimdi de odasında bir yılanla burun burunadır. Bu yılan, kuşkusuz, Orta Asya steplerinden öç almak için gelmiş, düşten gerçeğe sıçramış koca bir yılandır. Yılan, zehiri ile Murat'a aşkı tattırmıştır artık. Vücuda yayılan zehirin etkisiyle Murat, gerçekten uçmaya başlamıştır İstanbul semalarında...

"Düş-roman"

Türk yazınında oldukça az görünen böyle bir anlatı, romanımızda yeni bir adım sayılabilir. Diğer anlatı örneklerinden belli özellikleriyle kendini ayıran "roman", kuşkusuz bir fantezi ürünüdür ve kurmacaya dayanır. Yazınımızda sıklıkla tanık olduğumuz sosyolojik roman örnekleri kendilerini "yaşanmış olmalarıyla" ilginç ya da değerli kılarlar. Onları bir tarih metninden, ya da sosyolojik bir belgeden ayıran tek şey zaman dizininin yazara göre kurgulanmış olması ve yer yer, kişilerin psikolojik çözümlemelerine gidilmesidir. Bunların ötesinde, bu tür romanlar deneyime bağl birer "teknik"tirler. Ancak, "kurgu" bir yazarda bulunması gereken ana malzemedir, kanımca. Bu kitapta, Cumhur Orancı, kurguyu en iyi biçimiyle sunmuştur bize. Bunda belki de denizci olmasının ayrıcalığı vardır. Öyle ya, denizci bir başka bakar dünyaya: Roman boyunca kıtalar arasında yapılan yolculukların hızı, Borges'in, Marquez'i ve Calvino'yu da birbirine katarak, suratlarımızı, tatlı bir deniz esintisi biçiminde yayılan hoş bir rüzgâr gibi yalamaktadır.

Günümüzün teknolojik olanakları insanlara, bilgisayarlar aracılığıyla görsel yolculuklar yapma olanağı sunabilmektedir artık. Ancak Saydam, bize bu yolculuğu roman sınırları içinde yaşatıyor, hem de hiç masrafsız: Orta Asya steplerinden Şili sahillerine, oradan Karadeniz'e, derken ille de Bizans labirentlerine... Bütün bunlar bize düşlediğimiz dünyanın "kitaplardan başka bir coğrafyada olmadığını" kanıtlamaktadır.

Telos Yayıncılık'tan çıkan Saydam, her satırı özenle okunması gereken bir "düş-roman"dır. Düşlerine yenilerini katmak isteyenler için bulunmaz bir fırsat. Olanağınız varsa ara vermeden okuyun. ■

Saydam / *Cumhur Orancı / Telos Yayıncılık / 131 s.*

VATAN AŞKI-Yurtseverlik ve Milliyetçilik Üzerine Bir Deneme/M. Viroli

İnceleme/Çev.: Abdullah Yılmaz

"Vatan", "millet" sözcükleri çok kullanılmaya başlandığında ortamın gerginleştiği, şiddetin arttığı bir ülkede yaşıyoruz. Kimilerinin "vatansever" dediklerine kimileri "vatan haini" diyebiliyor. Çünkü vatan tanımları ve vatana hizmet anlayışları farklı. Benzer olansa, vatanı sevmek gereği. Biri "kasalarınızın ve çek defterlerinizin içindekilerse vatan/.../vatan kurtulmamaksa kokmuş karanlığınızdan/ben vatan hainiyim" diyor, diğeri "Ya sev ya terk et". Böylesi sözler ya yurtseverliğin diliyle ya da milliyetçiliğin diliyle söylenir. Maurizio Viroli *Vatan Aşkı* kitabında modern öncesi düşünürlerden başlayıp Montesquieu, Rousseau ve Machiavelli'den Habermas'ın yazdıklarına uzanarak bu iki dili çözümlüyor. Sonra da "yurtseverlik", "yurttaş erdemi" gibi kavramları yeniden tanımlıyor ve içeriklendiriyor. Cumhuriyet, yurttaşların haklarını koruduğu ve ortak iyiye hizmet ettiği için vatan aşkı rasyonel bir sevgidir. Ortak özgürlüğün düşmanlarıyla savaşırken bile yasal sınırların dışına çıkılmamalı, adaletsizliğe maruz kalan tek bir kişi olsa bile, yurttaşlar sesini yükseltmeli ve karşı koymalıdır. Yoksa tehlikeye giren yalnızca ortak özgürlük değil kendi kişisel ve politik özgürlüğü olacaktır. Kısaca vatan aşkı, kültürü ve hayat tarzıyla ortak özgürlük ilkesine dayalı bir politik cemaat olarak cumhuriyeti sevmek anlamına gelir. Milliyetçiler için millet politik bir kurum değil, doğal bir varlıktır; bir bitki hayat bulduğu toprağa ve havaya nasıl bağlıysa insanlardan da o kadar sıkı bir bağlılık ister. Yurttaşları birbirine ve vatana bağlayan bağ birliğe duyulan dinsel bir bağdır; bireyler millet bünyesinde erimelidirler. Kişi hakları ancak bu birlik sağlandıktan sonra ve birliğe katılanlar için söz konusu olabilir. Milliyetçiliğin vatan aşkı, şan ve şeref arzusuyla tutuşan kahramanlık ruhuyla birleştiğinde, en iğrenç araçlarla yürütülen bir ihtiras halini alır. Bu tehlikeye dikkat çeken Rousseau "Gereğinden fazla kahraman varken, asla yeteri kadar yurttaş olmamıştır" der. Bir paranın iki yüzü gibi olan milliyetçilik ve yurtseverlik çok farklı toplumsal tasarımlara sahiptir. Maurizio Viroli bu kitapta yurtseverliğin milliyetçiliğe teslim edilemeyecek kadar önemli olduğunun altını özellikle çiziyor. Çünkü yurtseverlik, yurttaşların yönetime katıldığı, çoğulculuktan yana bir toplum projesinden yana olurken; milliyetçilik, farklılıkların silindiği, bunu sağlamak için de otoriter olmaktan çekinmeyen, kişi haklarını reddeden bir toplumsal yapıyı amaçlar. Neyi, niçin sevdiğine ve nasıl sevmesi gerektiğine kafa yoranlara...

TÜKETİM TOPLUMU/Jean Baudrillard

İnceleme
Çev.: Hazal Dellceçaylı-Ferda Keskin

Tüketim, doğal ihtiyaçların rasyonel olarak tatmin edilmesi midir? Daha çok tüketim, ilerleme ve mutluluk anlamına mı gelir? Tüketimin yaygınlaşması sınıf farklarının giderilmesi midir? Uluslararası markaların tüm dünyaya yayıldığı, yeni alışveriş merkezlerinin en geleneksel toplumların tüketim alışkanlıklarını bile değiştirdiği, insani ilişkilerin yerini giderek nesnelerle ilişkiye bıraktığı ve kitle iletişiminin tüm bu süreci yönlendirdiği çağımızı Baudrillard bu sorular aracılığı ile tartışıyor. Baudrillard'a göre günümüzde tüketim, doğal ihtiyaçların mal ya da hizmet aracılığıyla tatmin edilmesi olarak değil, kodlar ve kurallarla düzenlenmiş global ve tutarlı bir göstergeler sistemi olarak yorumlanmalıdır. Bu sistemde ihtiyaç ve hazların olumsal dünyasının, doğal ve biyolojik düzenin yerini, bir toplumsal değerler ve sınıflandırmalar düzeni almıştır. Gerçek ihtiyaçlar ile sahte ihtiyaçlar arasındaki ayrımın ortadan kalktığı tüketim toplumunda birey tüketim mallarını satın almanın ve bunları sergilemenin toplumsal bir ayrıcalık ve prestij getirdiğine inanır. Böylece tüm bir toplumsal farklılaşma mantığı ortaya çıkar. İhtiyaç artık tikel bir nesneye duyulan ihtiyaçtan çok, bir farklılaşma ihtiyacıdır. Toplumsal olarak üretilmiş rasyonel ve hiyerarşik ihtiyaçlar sisteminde tüketici tek tek nesnelere değil, tüm bir mal ve hizmetler sistemini satın almaya yönlendirilir; bu süreçte bir yandan kendini toplumsal olarak diğerlerinden ayırt ettiğine inanırken, bir yandan da tüketim toplumuyla bütünleşir. Dolayısıyla tüketmek birey için bir zorunluğa dönüşür. Çünkü temel toplumsal etkinlik ve bütünleşme biçimi, geçerli ahlâk, tüketim etkinliğinin ta kendisidir. Bu anlamda tüketim bireyin özgür bir etkinliği değildir.İşte bu kuramsal tabanda, günlük alışverişten lüks tüketime, beden bakımından cinselliğe, reklamdan Pop Art'a ve bireylerin dinlenme biçimlerine kadar tüm yönleriyle tüketim toplumunu çözümlüyor Baudrillard.

VAKİT ÖLDÜRMEK-Otobiyografi/Paul Feyerabend

İnceleme
Çev.: Nedim Çatlı

Paul Feyerabend 1994'ün sonlarında *Otobiyografi*'sine ve hayata hemen hemen aynı zamanda son noktayı koydu. Onu, başlıkları gibi içerikleri de kışkırtıcı olan *Özgür Bir Toplumda Bilim, Akla Veda* ve *Yönteme Karşı* kitaplarının yazarı olarak tanıyoruz. Geçmişini hatırlamak için yazmaya başladığı otobiyografisinde, bu kitaplardaki düşüncelerin hazırlandığı mutfağı gördüğümüz gibi, çocukluğundan ölümüne kadar geçen süre içindeki aşk, iş, sanat ve düşünce hayatıyla ilgili çok samimi itiraflarını da buluyoruz. Feyerabend basit gözlemlerin bile dünya görüşleriyle çarpıtılabileceği konusunda bizi uyarıyordu; bilmenin ve yaşam tarzının pek çok yolunun olduğunu; bilimin kamu denetimine açılması gerektiğini; anlatılmak istenilenin bilimin kuru dili yerine "ucuz roman" diliyle belki de daha iyi anlatılabileceğini söylüyordu. Akla ve bilime bağnaz bir şekilde bağlılığın tehlikelerini gösterirken, bir yandan bazı bilimcilere âdeta "Bilim elden gidiyor!" çığlıkları attırmış; öte yandan, akılla ve bilimle öteden beri iyi geçinememiş, ancak toplumdaki prestiji nedeniyle bu konuların da desteğini almak zorunda kalmış fikir sefaleti içindeki bir kesime de "Yoksa aradığımız o mu?" dedirtmişti. Feyerabend, fikir hayatında olduğu kadar özel yaşamında da "anarşist"ti. Savaşta aldığı yara sonucu koltuk değneklerine, fiziksel acılara ve bir de iktidarsızlığa mahkûm olmasına rağmen geçici sevgilileri dışında dört kez de evleniyor. Üstelik son evliliğinde çocuk yapmayı bile deniyor. Fikirlerin yetiştiği bahçeleri merak edenlere...

ÇARPIŞMA/J.G. Ballard

Roman
Çev.: Nurgül Dovecl

"Yeraltı edebiyatı"nın "müthiş" bir örneğini sunuyoruz sizlere. "Müthiş", hiç de abartılı bir tanımlama değil! *Çarpışma* ilk yayımlandığında da birçok insanı çarpmıştı. David Cronenberg filme çektikten, film Cannes Film Festivali'nde Jüri Özel Ödülü'nü aldıktan sonra ise tam bir "şok" yaşandı. Sinema tarihinin en canlı tartışmalarından birine neden oldu... *Çarpışma*'da modern zamanların gündelik hayat tanrılarından olan araba "başrol"de oynuyor. İnsanların küçük dünyalarını başka yerlere taşımasına imkân vererek özgürlük yanılsaması yaratan; "uzaklık"ı dolayısıyla "yolculuk"u yok ederek "hız"a özel bir ağırlık ve istenirlik kazandıran; "güvenli" evlerimizden otoyollara çıktığımızda bizi ölümün kıyısında gezdirerek epeydir kaybettiğimiz "heyecan"ı yaşatan bir araç araba... Modern zamanların kalabalıkları arasında yalıtılmış, güçsüz ve çaresizce dolaşırken bize sağladığı iktidar ve heyecanla "tahrik" olduğumuz, kendimizi tekrar "yarışta" hissettiğimiz bir "teknoloji harikası..." Ballard, gündelik hayatımızın vazgeçilmezlerinden olan arabaları seks ve teknolojinin buluşma yeri olarak kullanıyor. Artık arabalar hem sonsuz fantezilerin yaşandığı bir cinsellik mekânı hem de çarpışmaların taşıdığı cinsel göndermelerle dolu seksüel birer objedir ona göre. Çarpışmalar ise zaten özünde şiddet içerdiği varsayılan cinselliği tetikleyen birer fantezi; teknolojinin bize kan, sidik, bok, kusmuk, vajina salgısı ve meni eşliğinde sunduğu "kendimizi kaybetme halleri"dir. Türünün tek örneği olan *Çarpışma,* "oto-erotizm" diyebileceğimiz bir eğretilemeyle, günümüz teknolojisinin içimizde uyuyan psikopatolojiyi nasıl uyandırabileceğini, seksle teknoloji arasındaki çarpıcı birlikteliğin "dehşetli" yanlarını gösteriyor. Böylece, yarattığımız teknoloji aracılığıyla insani yanımızdaki şiddeti fark ediyor, kendi bilinmezliğimizle yüz yüze geliyoruz.

AYRINTI
Piyer Loti Cad. 17/2 34400 Çemberlitaş/İstanbul Tel: (0 212) 518 76 19 Fax: (0 212) 516 45 77
AYRINTI YAYINLARI
GENEL DAĞITIM PİA
İSTANBUL : Klodfarer Cad. Binbirdirek Sk. İletişim Han No: 7/B1 Cağaloğlu 34400Tel: (0 212) 638 55 45-638 55 71-638 55 75 Fax: (0 212) 517 71 57-517 71 58
ANKARA : Selanik Cad. No. 72 Yenişehir 06640 Tel: (0 312) 417 78 35 Fax: (0 312) 425 06 82
İZMİR : 859 Sk. Saray İşhanı No: 1/8 Konak 35250Tel: (0 232) 483 10 40 Fax: (0 232) 484 46 65

Çöl Şiirleri, Hilmi Yavuz'un, daha önceki kitapları gibi tek tema çevresinde oluşturulmuş şiirlerden meydana geliyor. Temel izlek, -kitabın adından da anlaşılabileceği gibi- "çöl"dür bu kitaptaki şiirlerde. Fakat "çöl" tek izlek, tek tema değildir.

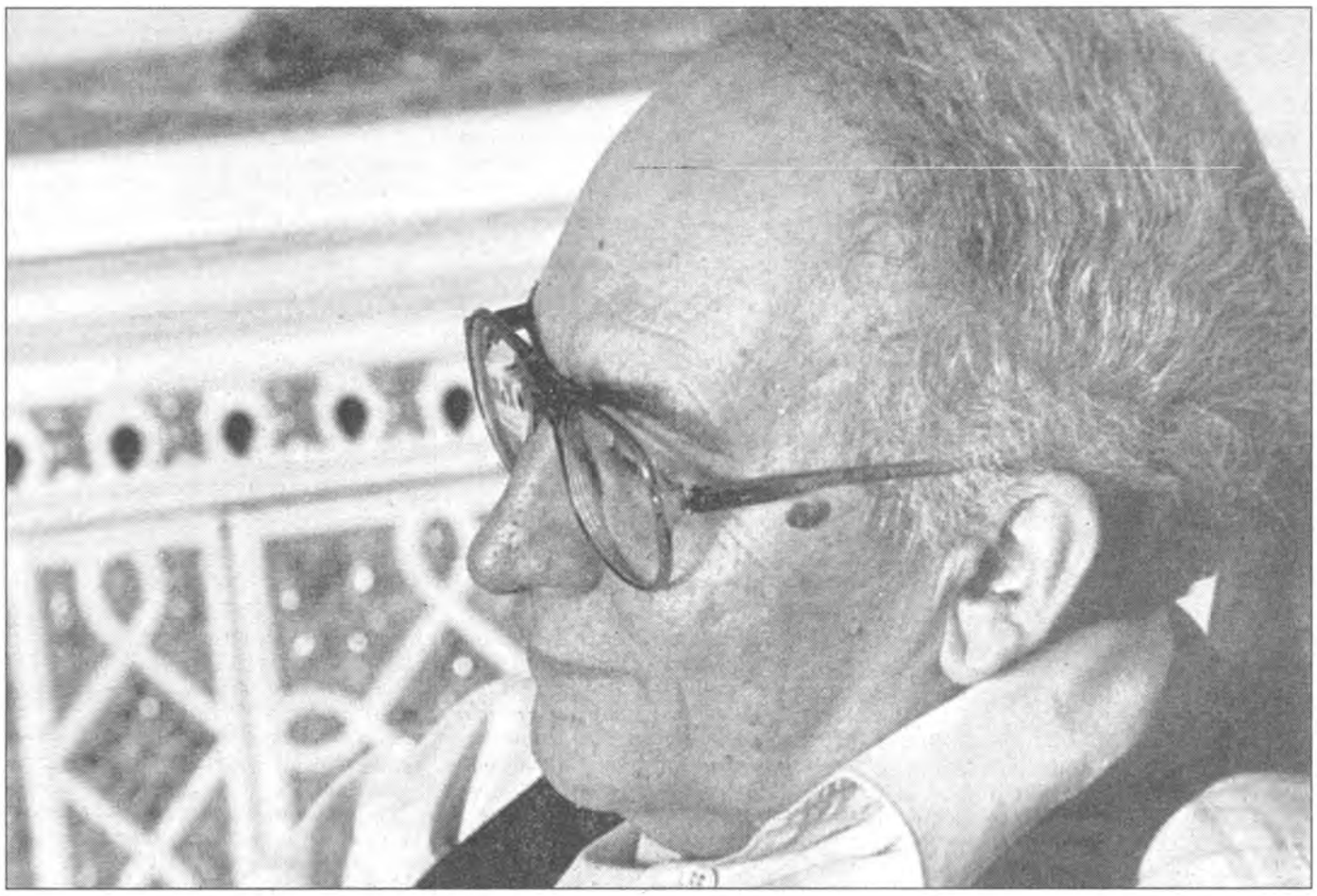

Çöl Şiirleri'nin büyüsü

BAKİ ASİLTÜRK

Hilmi Yavuz'un, bir kısmı daha önce bazı dergilerde de yayımlanan yeni şiirlerini bir araya getiren Çöl Şiirleri (1) kitabı 1996 yılında, bu yılın önemli kitaplarından biri olarak çıktı. Çöl Şiirleri'nin, Hilmi Yavuz poetikası bağlamında dikkat çeken ilk özelliği tematik bir kitap olması. Bundan önceki kitaplarından birkaç tanesinin sadece isimleri bile, şairin tematik şiirler toplamına verdiği önemi bize hatırlatmaya yeter: Yaz Şiirleri, Zaman Şiirleri, Söylen Şiirleri, Ayna Şiirleri... Evet, şurası açık ki Hilmi Yavuz şiir yazdığı gibi aynı zamanda "şiir kitabı" yazıyor. Tematik bütünlük, onun poetikasının belirleyici, üzerinde önemle durulması gereken özelliklerinden biri.

Bu tür şiir kitapları aynı zamanda roman veya anlatı gibi kendi içinde bir kurguya da sahiptir. Bu kurgu, elbette roman veya anlatıdaki gibi olayların, durumların kesişmesine ve sürekliliğine dayanan bir kurgu değildir. Şiirin kurgusu bambaşkadır. Tek bir şiirin kurgusu ile, tek tema çevresinde bir kitap bütünlüğü sağlayan şiirlerin kurgusu da farklılık arz eder.

Çöl Şiirleri, Hilmi Yavuz'un tıpkı biraz önce sadece isimlerini saymakla yetindiğim bazı kitapları gibi tek tema çerçevesinde *oluşturulmuş* şiirlerden meydana geliyor. Temel izlek, kitabın adından da anlaşılabileceği gibi- "çöl"dür bu kitaptaki şiirlerde. Eğer öyle olsaydı, şair, mükemmel olduğuna inandığı bir tek "çöl şiiri" yazar, bu defteri/bu kitabı kapatırdı. Çöl, sadece bir merkez oluşturuyor Çöl Şiirleri'nde. Onun çağrıştırdığı diğer unsurlar, onun çevresinde toplanan öteki izlekler zenginleştiriyor kitabı aslında. Hem zenginleştiriyor hem de kitabı oluşturan şiirleri bir bütünlük etrafında topluyor. Bu anlamda "çöl", belki sadece bir toparlayıcı... Bu toparlayıcılığın en belirgin örnekleri olarak işte "Çöl ve Çarmıh" şiiri, işte "Çöl ve Ay", işte kitabın son şiiri "Çöl, Yollar, Hırka'...

"Çölde Zaman"

Bundan aylar önce bir dergide "daima bir teselli gibi kelimelerin / karanlık örgüsünü çözen bedevî: (2) dizelerini okuduğumda ürpermiştim. Uzun zamandır, şairin kim olduğunu, nasıl ve nice olduğunu ifade eden, şairi tanımlayan dizeler topluyordum. Divan ve halk şiirlerinden, Tanzimat sonrası yenilik şiirlerinden, günümüz şiirlerinden sayısız dize toplamıştım şairi tanımlayan. Başka ülkelerin şiirlerinden örneklerle de zenginleştirmiştim bu dizeler hazinesini...

Ve işte Hilmi Yavuz, şairin "daima bir teselli gibi kelimelerin karanlık örgüsünü çözen bir bedevî" olduğunu söylüyordu. "Çölde Zaman"dı şiirin adı. Bu şiiri, sonra kitabın bütünlüğü içerisinde bir kez daha okuduğumda kararımı vermiştim artık: Hilmi Yavuz, bilhassa Çöl Şiirleri'nde kelimelerin karanlık örgüsünü çözen, tesellisini bunda bulan bir şairdi. Bu karanl k örgüyü hem okuyucuya sunuyor, hem çözüyordu galiba. Öyle ki; "Çölde Zaman" şiirinin dördüncü dizesi dergideki yayımda "bile bir anı bırakıyor olmasa" şeklindeyken, bir kelime "karanlık örgü"yü üstleniyor ve şiir kitaba girerken bu dize "bile bir anıyı bırakıyor gibiydi" şekline giriyordu... Bir değişiklik; karanlık bir örgünün çözümü...

Çöl Şiirleri üç bölümden /üç kitaptan oluşuyor: "Birinci kitap: Teslis", "İkinci kitap: Tesniye", "Üçüncü kitap: Tevhid". İlk bölümde yedi, ikinci bölümde altı, üçüncü bölümde yedi şiir var. Her üç bölüm de Osmanlıca'da çok kullanılan ve dinsel çağrışımlarla yüklü Arapça kelimelerle isimlendirilmiş. Teslis, "üçleme" anlamına geliyor. Bir başka anlamı da "şarabın, üçte biri uçuncaya kadar kaynatılması". Terim olarak anlamı ise "Hıristiyanlıkta Allah'ın üç olduğuna (Baba, Oğul ve Kutsal Ruh) inanma". Tesniye, "ikilenen, ikili" anlamına geliyor. Tevhid ise "bir kılma, bir sayma, birleştirme, "Tanrı'nın birliğine inanma..." gibi anlamlar taşıyor; edebiyat terimi olarak da "Tanrı'nın varlığına ve birliğine dair yazılan manzume" anlamında.

Çöl Şiirleri'ni oluşturan bölümlerin adlandırılmasında bu üç sözcüğün öncelikle ilk anlamları, giderek de genişleyen anlamları söz konusu. Çünkü kitaptaki şiirlerde -elbette "çöl" izleği çevresinde- yoğun olarak dinsel metinlere göndermeler, dinsel kıssa ve efsanelerle bağlantılar söz konusu: "bir İncil'de büyüdüm ben..." (s. 13), "bekle de Kitab'a göçsündü Kenaneli..." (s. 15), "bir künk'ün içinden akardı 'Kün!.." (s. 27), "senin Golgotha'nda, bu kentte / bir çarmıhla kucaklaştın' ve "tenimiz ötegeçe, biz bu tarafta/ yaşardık, yalnızdık Araf'ta" (s. 45) gibi dizeler bu gönderme ve bağlantıları açıkça ortaya koyuyor. Üstü örtülü olarak yapılan göndermelerin sayısı da az değil. Gerçi kimi zaman, dizedeki bir sözcüğün yarattığı çağrışımlar, kimi zaman da kendisine sadece işaret edilerek, bu gizli bir telmihle hatırlatılan bazı ayrıntılar bu göndermeleri büsbütün üstü örtülü olmaktan çıkarıyor ama bu telmihleri tespit edebilmek için, Hilmi Yavuz'un sıkı sıkıya bağlı olduğu geleneğin ve bu geleneğin zengin bir atmosfer oluşturan ayrıntılarının farkında olmak gerekiyor. İşte birkaç dize: "gittim, her kuyudan bir parça..." (s. 12), "gövdem otuz kuşun tüyü" (s. 18), "yedi askı, çırılçıplak, söylendi, duydum" (s. 37), "... o da hırkasına kapandı..." (s. 38)

Başka şairler ve başka şiirler

Başka şairler ve başka şiirlerle ilgilidir göndermelerin bir kısmı da. Bunlar karanlıkta değildir, sıkı bir şiir okuyucusu olan herkese kendini belli eder niteliktedir. Ayrıca, zaten Hilmi Yavuz da, birtakım işaretlerle alıntıların alıntı olduğunun altını çizer açıkça, intihâlden uzak durur. Bize düşen, hangi şairi hatırlayacağımızı hafızamıza sormaktır usulca... "kederlerdeki lavanta kokularını" (s. 10) der Hilmi Yavuz ve biz Ahmet Muhip "Olvido" şiirini hatırlarız. "yarı yoldan ziyâdes'in, daha çık..." (s. 15) der, Hâşim'i anımsarız hemen, ve onun "Yarı Yol" şiirini. "niye ben çarmıhta değilim, / çarmıh benim içimde?" (s. 19) dizeleri ise Kemalettin Kamu'nun "Gurbet"ini hatırlatır bize. "kimbilir nerde, nasıl geçmiş iz? / ve kaç yaşında" (s. 26) dizelerini okuyup da Cahit Sıtkı'nın "Otuz Beş Yaş"ını hatırlamamak mümkün müdür? Ve ilginç bir tespit: "bakarken bakılandın, yargılarken aklandın; / şairdin, aynalardın, erguvan..." (s. 29) alıntısındaki ikinci dize bize Hilmi Yavuz'un önceki şiir kitaplarından ikisinin ad nı hatırlatır. Evet, Hilmi Yavuz, Hilmi Yavuz'u da hatırlatır kimi zaman!

Bu kitap çerçevesinde dikkatimi çeken bir başka şey de Hilmi Yavuz şiirinin, sadece tematik bütünlük anlamında değil, sözcüklerin şiir nesnesi olarak ele alınması anlamında da bir süreklilik gösterişi oldu. Sözgelimi Doğu Şiirleri kitabındaki bir şiirin başında ve sonunda yer alan "bir göl güle düşerse / göl değil de gül bulanır" (3) dizelerindeki anlam ve sözcük oyunları ile cinas ve allitérationun -bilhassa, Divan şiirinde ve Necatigil'de yoğun olarak karşımıza çıkan bu iki ses ve söz sanatının-, Hilmi Yavuz'un kitabındaki pek çok şiirde de, poetik anlayışın bir parçası olarak devam ettirildiğini tespit etmek zor değil. "Çöl ve Yitik Oğul" şiirinin hemen başındaki şu iki dize: "nar eskisi gibi çatladı ya, ve dut/ yâvedut yaprağını verdi ipeğe" (s. 12), Çöl Şiirleri'nin en güçlü şiirlerinden biri olduğunu düşündüğüm "Çöl ve 'Kün"ün sonundaki şu dize: "bir künk'ün içinden akardı 'Kün!..." (s. 27); bir başka şiirden aldığım şu dize: "o susuz günleri mumyalayıp, mum yalayıp" (s. 28) sözünü ettiğim iki ses sanatının örneklerini sergiliyor. Bu dizeleri şiirlerin, hatta kitabın bütünlüğünden soyutlayarak ele almak, anlam söz konusu olduğunda elbette mümkün değildir. Benim amacım, -onun şiiri biraz da ses olduğuna göre- Hilmi Yavuz şiirindeki ses özelliğini, şairin sese verdiği önemi birkaç örnekle belirtmektir sadece.

"Çöl Şiirleri'nin Büyüsü" demiştim yazımın başlığında. Evet, söylenen ve yazılanların hepsinin üstünde, bu kitaptaki şiirlerin, şiir olarak bir büyüsü var kuşkusuz. Aslolan da şiirin büyüsünü yakalayabilmektir. Şiirin büyüsünü yakalayabilmenin de tek yolu vardır. Nafile söyleşileri ve yazıları bir kenara koyup şiirin kendisini okumaktır bu yol! ■

---

(1) Hilmi Yavuz, Çöl Şiirleri, İstanbul, Varlık Yayınları, 1996, 48 s. (Bu yazıdaki şiir alıntılarının sayfa numaraları bu baskıdandır.)

(2) "Çölde Zaman", Gösteri, sayı: 181, Aralık 1995, s. 25.

(3) "Doğunun Sevdaları", Gülün Ustası Yoktur, İstanbul, Can Yayınları, 1993, s. 134-135.

Bir şairin, ThorVilhjálmsson'un dilimizde ilk kez yayımlanan romanı

Gri Yosun Yanıyor

Gri Yosun Yanıyor, İzlanda dilindeki metniyle bile hem üslubunun hem de yapısının tuhaflığı nedeniyle, yenilik tutkunu ve olabildiğince çağdaş bir okuru bile şaşırtabilecek nitelikte olduğu için bir hayli ilginç.

REGİS BOYER*

Bu garip kitap, İzlanda dilindeki metniyle bile hem üslubunun hem de yapısının tuhaflığı nedeniyle, yenilik tutkunu ve olabildiğince çağdaş bir okuru bile şaşırtabilecek nitelikte olduğu için, şu birkaç satırlık açıklama, kuşkusuz, gerekli.

Bu üstün düzey i roman, her şeyden önce, bir şairin yapıtıdır ve bu şair, ülkesinin üst düzey aydınlarından ve en usta yazarlarından biridir. Sözü, şu çok bilinen "İzlanda Mucizesi"ne kadar uzatacak değilim. Ancak, gerçek şu ki, yedi yüzyılı aşkın bir zamandan bu yana, bu bir avuç insan topluluğu (bugün, ikiyüzelli bin dolayında) Batıya, edebiyatının en göz kamaştırıcı mücevherleri olan Edda'larını, skald şiirini ve Hallıdor Laxness'in adıyla anımsanan saga'larını sunmuştur.

Bu küçük ulusun, tarihin oldukça rajik engellemelerine, ülkenin yadsınmaz tuhaflığına ve -bugün artık gerçek olmaktan çok düşünsel olan- uzaklığına karşın, çağdaşlığın en son noktasında durmayı başarması, doğrusu şaşırtıcı bir olgudur.

Bir şairin romanı: Bunu, bu olguyu bir an bile unutmak, romanı çarpıtmak olur. 1925'de doğan Thor Vilhjálmsson, zamanının tüm şiir türlerine, özellikle ve ilk denemelerini yazarken üstgerçekçi şiire, dört elle, hırsla sarıldı. Bunlar, sözcüğün dar anlamıyla, şiir değildi. *İnsan Hep Yalnızdır* (1950); *Bir Damla Suya Yansıyan Yüzler* (1957); *Çabuk, Çabuk Diyordu Kuş* (1968, T.S. Eliot'tan a ıntı; bu kitabın başında da aynı yazardan alıntı vardır) *Domuzlan Böceğinin Çığlığı* (1970); *Ayça* (1976), *Kule Tiyatrosu* (1979) adlı yapıtları, gerçek anlamda şiir olmaktan çok, şairin düşsel deneyimlerini ve düşüncelerini içeren, ölçülü düzyazı türündedir. Aynı zamanda, Thor, dünyanın dört yanından gelen edebiyat, sanat, felsefe, vb. esintilerini İzlanda bilincine ulaştıran, öncü dergi Birtingur'un (50'li yıllar ve sonrası) ortadireği olmuştur. Tüm İskandinav ülkelerinde, ulusu perde arkasından yönlendirmek ve içlerine kapanmaya çok eğilimli olan yurttaşlarını bundan korumak için canla başla çabalayan uyandırıcılar vardır. Büyük gezgin, birçok dil bilen, tüm deneyimlerin destekçisi ve tanığı Thor, kırk yıldır, dünyanın en ucundaki İzlanda'nın bakış açısını genişletmekten geri kalmamıştır. Ve bu süre içinde, kendisine itiraf ettiğinden fazlasını borçlu olan ülkesinde, edebiyatın ele avuca sığmaz çocuğu olmuştur.

Ve sonra, işte birden, sessiz sedasız, ulaştığı türü bırakıp, kısa bir süre önce (1986) bize bir kitap armağan ediyor; gerçek kişileriyle ve olgularıyla İzlanda'da geçen, yaşanmış bir olayı anlatan "gerçek" bir roman, olay geçmişe -yakın geçmişe- dayalı: XIX. yüzyılın sonu, ülkenin tarihsel öyküsünü yaratan yüzyıl. Thor Vilhjálmsson anlatıyor, gözümüzün önünde canlandırıyor... doğal olarak kendine özgü ve hiç de klasik olmayan biçimde: F. Sagan'ın, André Malraux'nun, O'Neil'in, U.Eco'nun çevirmeni olan yazar, o sınıflandırılmış ve eskimiş yöntemlerine geri dönemeyecek derecede kopmuştur bugünün yazı tekniğinden. Ne önemi var, kaynaklara etkileyici bir dönüş yaptı ve İskandinavyalı eleştirmenler, yerinde bir seçimle, kitaba, 1988'de, Kuzey asıllı yazarlara verilen en büyük ödülü, Kuzey Konseyi Büyük Ödülü'nü verdiler; bölgeye özgü küçük bir Nobel Ödülü denebilir buna.

Büyülü ışığıyla İzlanda

Ve kaynaklara dönüş diyorsam, bu deyimi derin anlamıyla almak gerekir. Bu yalnızca, İzlanda'yı dağlarıyla, buzlarıyla, lav alanlarıyla, nehirleriyle, manzara renklerinin yarattığı inanılmaz periler alemiyle ve özellikle her şeyi başkalaştıran, çift gösteren ya da tam tersine, uzaklıkları yok eden, en ufak engebelere harika bir güzellik katan, sanki istemli olarak seraplar ve sanrılar yaratan o büyülü ışığıyla İzlanda Ülkesini yeniden bulmak demek değildir elbette. Bu saydıklarımız sayfalarca veriliyor bi e, özellikle romanın baş kişisi olan yargıcın yaptığı yolculukları anlatan bölümlerde. Bulutlara bakarken büyük bir zevkle oyalanıyor yargıç. O eşsiz göklerdeki bulutlara. Kaynaklar derken, dikkat edelim, binlerce yıllık bir esinle ulaşılan gerçek kaynaklardır bunlar, böyle bir dekorun, oyuncular farkına bile varmaksızın, sonunda onların ruhsal durumlarını nasıl etkilediğini, davranışlarını nasıl değiştirdiğini ve insana özgü küçük uğraşlarını ister istemez yücelterek, insanları özü kavramaya nasıl ittiğini, böğürlerimizi ve yüreklerimizi yöneten parolayı içimizde bulmaya bizi nasıl zorladığı anlaşılmalıdır. Yapıt, bu

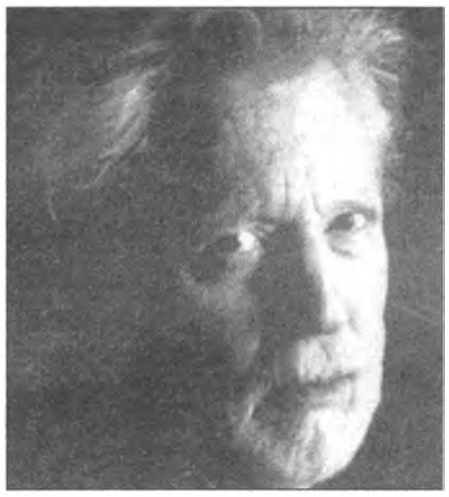

Thor Vilhjálmsson.

yönüyle, sapına kadar İzlandalı'dır, İzlanda ruhunu taşımaktadır: Romanın metni mahkûm etmek üzere yola çıkmış olan yargıcın, bütünleştiği görünümün çekiciliğine kapılarak, "değişmek" ve "bir başka kişi olmak", bu ülkenin uzağındayken öğrendiği katı kurallardan vazgeçmek zorunda kaldığını birçok kez di e getirir. Öyle ki bir tan vaktinde ya da kuzey şafağı sökerken, suyun üstündeki kuğuların havalanıvermesi karşısında, daha da yitirmektedir geçerliliğini. Yüzyıllar boyunca şaşılacak derecede canlı kalmış olan geçmişin sayısız hayaletleri, doğal olarak, birden sökün ederler, o eski Edda metinleri, ya da skald şiirleri, ünlü rimur'lar, o sagalar ve bunların doğmasını hazırlayan devimsi yaratıklar, ejderhalar, halk masallarının günümüze dek ve hâlâ yaşattığı kötü ruhlu hortlaklar, bir de düşler vardı ki, onlar olmasaydı ne saga olurdu ne de dişe dokunur herhangi bir kahramanlık şiiri. Düşlere bolca yer veren bu roman yukarıda değinildiği gibi, yazarın boyun eğdiği (etkisinde bulunduğu) kişilik bölünmelerine ve değişmelerine yer verildiği için ve daha birçok nedenlerle, düşsel bir yapıt niteliği taşımaktadır.

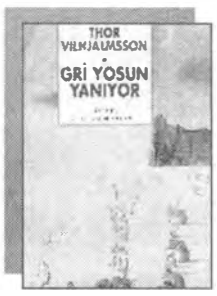

Öte yandan, romanda öyküyü ören ya da örülmesine yarayan, bir dereceye kadar yakın geçmişteki olayların canlandırılması da ele alınmalıdır. Bu öykü, en azından özde, kesinlikle gerçektir ve bunun üzerinde durmak gerekir, çünkü Thor'un getirdiği yenilik budur, işte. Romana sokulan kişiler ve olay ar gerçektir. Kitabı genelde ele alırsak: Yaşadığımız yüzyılın dönemecinde, yoksul İzlanda tanıtılıyor -tıpkı Halldor Laxness'in başarılı yapıtlarında sunulduğu biçimde- ve hiçbir şey uydurulmuş olmadığı gibi, abartılmış bile değil; çiftliğinde zar zor geçinen bir köylü-Rahip, belediyenin baktığı yoksul kişiler, şehvet düşkünü patronların insafına kalmış zavallı hizmetçiler, yetersiz beslenme, kötü giyim, barınaklar, bugünkü İzlanda'yı tanıyan ve yaşam düzeyinin Avrupa ülkeleri arasında başlarda geçdiğini bilen biri için ne denli şaşırtıcı görünürse görünsün, romanda sergilenen durumun gerçekdışı hiçbir yanı yoktur. Kitapta, bu küçük ve ezilmiş ülkenin Danimarka'nın vesayetinden kurtulabilmek için (bunu kesin biçimde ancak 1944'te gerçekleş ecektir) umutsuzca çırpındığı dönem, sık sık, uygun bir dille aktarılır.

Ayrıca kendi çocuğunu öldürme ve bir intiharla sonuçlanan o acıklı "ensest" öyküsünün de uydurulmuş bir yanı yoktur. Yıllık'lara geçmiş olan olayı, bulunduklan yerden çıkarmaktan başka bir şey yapmamaktadır yazar. Bu ülkede, ülkenin özümsemiş olduğu gerçek olgulardan kaynaklanmayan hemen hemen bir tek düzyazı metni yok ur. Bu da İzlanda'ya özgü bir başka nitelik, "İzlandalılar" adı verilen saga kişilerinin, hayal ürünü hiçbir yanı yoktur.

Ulusal megalomani

Romanda Asmundur adıyla geçen yargıç da tarihsel bir kişiliktir. Günümüz İzlanda'sında çok tutulan yazarlardan biri ve her şeyden önce bir şair olan Einar Benediktsson (1864-1940), önceleri, bir süreliğine, hukukçuluk yapmıştı; daha sonra tüm zamanını gücünü ve servetini (onu iflas bekliyordu), ulusunu aydınlık düşmanlığından ve uyuşukluktan kurtarmak, ulusal bağımsızlığın coşkusunu duyurmak ve halkını, sahip olduğu doğal zenginliklere inandırarak (balıkçılık, ticaret, hidro-elektrik enerji) İzlanda'yı Batılı kapitalist ülkeler topluluğuna sokmak için verdiği savaşıma adanmıştı. Günümüz gözlemcisi, bu teknik ve ekonomik ilerleme öncüsünü coşturan ulusal megalomani karşısında, arasıra gülümseyebilir, ancak, Einar Benediktsson'un uyuşukluğa düşmüş yurttaşlarını silkindirmekte ve büyük bir ulus olmak için birleşmelerini sağlamakta herkesten daha etkili olduğu gerçeğini değiştirmez bu. Bununla birlikte, dinsel bakımdan coşkulu bir gizemci olan Einar Benediktsson -bu da kitapta İncil'e yapılan doğrudan ve dolaylı göndermeleri açıklamaktadır- yazınsal bağlamda Fransız simgeci okulunun etkisinde kalarak, tıpkı bu akımda olduğu gibi, maddede ruhu ve İzlanda'nın harika doğasında İzlanda ruhunu bulmaya çalışmıştır. Çok basit, diyeceğiz: Bu tür görünümler insanı, kendiliğinden, sonsuzluğa, Tanrı'ya ulaştırır. Kanımca, Thor ile büyük atası Einar arasında, doğal olarak, ortak yanların belirmesi, tersi düşünülemez bir olgudur. Genelde ve ayrıntılarda, Einar'ın çizgisi sürdürülmüş oluyor. Einar, kozmopolit edebiyata ve sanata duyarlıydı, aynı eğilimi Thor'un yapıtlarının tümünde görüyoruz, hatta sınırları belli dar bir alana oturtulmuş bu romanda bile, sanatçı her fırsatta, onu konu dışına çeken esine uyarak, resim ve müziğe uzunca sapmalar yapmaktadır.

Bir de şu var... gerçek bir İzlanda, tam bir İskandinav romanını- biz Latinler için bu edebiyatların tartışılmaz çekici yanlarından biridir bu özellik- bu insanların varoluşlarının temel oluşturucularından birini bir başka dile aktarmaya çalışmak, zorlu bir deneme: farklı bilinçler arasında kurulması çok güç olan iletişimi kurmak ve Nathalie Sarraute'un, herhalde, "bilinçaltı konuşma" diyeceği türden bir şeyi anlaşılır hale getirmek için, el yordamıyla, yoklaya yoklaya yapılan söyleşimi kurmada ve "söylenmemiş"i aktarabilme ustalığı göstermede benzersiz bir incelik isteyen çaba. Bu noktanın güzel bir açıklamasının, "aşk" başlıklı bölümde, Jon ile Saemundur arasında geçen konuşmanın veriliş biçiminde buluyoruz. İşte bu nedenle, metinde sık sık karşılaşılan "belki"ler, ya da "sanki", "denebilir ki", "ona öyle geliyor ki" gibi sözlerle yapılan yaklaşık benzetmeler bulunmaktadır.

Şunu da eklemek gerekir ki, Thor bu kitabıyla, çağdaş bir roman yazmak amacını gütmüştür. Bir kez daha söyleyelim: Yüzyıllar boyunca, kendisinden önce yaşamış yazarların çoğu gibi, bilinen yöntemin tam tersine, eski düşünceler üzerine yeni yapıt kurmak istemiştir. Ve özellikle dikkat edilmesi gereken nokta şudur: Romanın yapısı, kimi zaman okuru yanıltmak pahasına da olsa, büyük bir ustalık göstermektedir. Böylece, roman iki ayrı cinayet öyküsü içermekte ir: Hamile bıraktığı sevgilisi Konkordia'yı, boğarak öldürdükten sonra ırmağa atan Jon adlı birinin öyküsüyle (yine yaşanmış bir olay ve bunun davasına, Einar Benediktsson'un babası bakmış tıpkı bu kitapta Asmundur'un babası gibi bir katil ölüm cezasına çarptırılmışn), üvey kız kardeşi Sloveig Suzanna'nın sevgilisi Saemundur Fridgeir'in öyküsü. Koşut iki olay arasında kurulan iç bağlantılar ve yarı tarihsel, yarı yazınsal anımsamalar üzerine oturtulmuş bu zekice bölümleme, benzer iki öyküyü birbirine karıştırıyor ve aynı zamanda Asmundur-Einar'ın özel yaşamının ayrıntıları, özellikle İtalya'ya yaptığı gezileri ana konuya ekliyor. Böylece, Thor, bir çerçeve-öykünün (İtalya serüvenleri, kitapta "Çardakaltı sohbeti" olarak yer alıyor) sınırları içinde, aynı türden iki cinayet olayı arasında ve İzlanda görünümü aracılığıyla (sözcük tam yerinde kullanılmıştır), bir adalet uygulamasının aşamalarını, baştan sona, yeniden kurmaya çağırıyor bizi.

Bu da, tam anlamıyla modernist olan bir beğenide gelişmeler, tepkiler gerektirir . Ama ben işi oraya vardırmak istemiyorum. Ancak, söylemin iki düzeyde geliştiğine dikkatlerinizi çekeceğim: Klasik hukuk biliminin tutanaklarının parodisi biçiminde ısrarla sergilenen gelenekçi hukuk ve yasa anlayışının karşısında, suçun anlamı ve özüne, ceza ve adalete ilişkin kaygı verici, çok iyi bilinmesine karşın kaygı verici olan düşünceler yer alıyor.

Hiç de sıradan olmayan ve yürekli bir edebiyat ürünü olan bu roman, çok katmanlı, göz kamaştırıcı bir yapıt. Bırakalım okur düşünsün: Yalnızca romanın simgesel adını değil, (ayrıca, İzlanda dekorunun pek çok ögesini saran o Gri Yosun'un neyi "yakalayabileceği"ni bulmaya çalışsın) ama özellikle de hepimizin bildiği ve romanda zaman zaman tekrarlanan şu sözü düşünsün: Tanrı aşıktır. ■

**Regis Boyer, kitabı Fransızca'ya çeviren yazar ve çevirmen.*

Gri Yosun Yanıyor /*Thor Vilhjálmsson / Çeviren: Mükerrem Akdeniz /Telos Yayıncılık /288 s.*

Hans Ulrich Krafft, Türkleri ve Arapları anlatıyor

Bir Alman Tacir'in anıları

Osmanlı İmparatorluğu'nun yükselme dönemindeki yaşama, insan ilişkilerine, ticarete ilişkin bu anılar demetinde bulabileceğimiz ilginç ayrıntılar, kitabı bir solukta okutacak denli bir serüven romanı biçemiyle kaleme alınmış. Anıların sahibi Alman Hans Ulrich Krafft, ticari bir firmanın temsilcisi olarak Ortadoğu'da yaşadığı olayları, tüm kişiselliği ve içtenliği ile anlatıyor.

Doç. Dr. ALİ OSMAN ÖZTÜRK

Daha önce aynı bağlamda Johannes Schiltberger'in *Türkler ve Tatarlar Arasında (1394-1427)* (İletişim Yay., 299, Tarih ve Politika Dizisi 9, İstanbul 1995) adlı, 14./15. yyl.'dan kalma anılarını çeviren Turgut Akpınar, bu kez Hans Ulrich Krafft'ın 16. yy.'dan anılarını içeren *Türklerin Elinde Bir Alman Tacir* (İletişim Yay., İstanbul 1996) başlıklı kitabıyla yeniden okurun karşısına çıkıyor. Osmanlı İmparatorluğu'nun yükselme dönemindeki yaşama, insan ilişkilerine, ticarete ilişkin bu anılarda bulabileceğimiz ilginç ayrıntılar, kitabı bir solukta okutacak denli bir serüven romanı biçemiyle kaleme alınmış. Anıların sahibi Alman Hans Ulrich Krafft, ticari bir firmanın temsilcisi olarak Ortadoğu'da yaşadığı olayları, tüm kişiselliği ve içtenliği ile anlatıyor. Ben burada, önce onun özyaşam öyküsünden hareketle, sadece Türkler'i (ve kısmen Araplar'ı) anlattığı gözlemlerine yer vermek istiyorum.

H.U.Krafft'ın tablosu

H.U.Krafft'ın anılarını Almanya'da yayımlayan Klaus Schubring (Krafft, H[ans] U[lrich]: *Ein schwäbischer Kaufmann in türkischer Gefangenschaft. "Reisen und Gefangenschaft Hans Ulrich Kraffts"*. Bearb. von Klaus Schubring. Schwäabische Lebensläaufe, Bd. 4. Hrsg. von Helmut Christmann. Heidenheim an der Brenz 1970)*, yazdığı önsözde, onun hem kişiliği hem yaşadığı ve çalıştığı ortam üzerine, hem de anıları nasıl yazdığı ve bunların daha önce yapılmış baskıları üzerine ayrıntılı bilgiler aktarır. Schubring önce H.U.Krafft'ın tablosundan söz eder:

"1591 tarihli bakır zemin üzerinde renkli bir tabloda, orta yaşlarda berrak bakışlı ve görkemli sarışın sakallı bir adamı görüyoruz. Yakası kürklü bir palto giymiş, boynunda geniş dantel ve altın bir zincir taşıyor. Bu 41. yaşında Hans Ulrich Krafft'ın Steige nehri kıyısındaki Geislingen'de, tahminen HJ. Henneberger tarafından yapılmış bir yağlıboya bir tablosu. Krafft'ın, kızlık soyadı Schermar olan eşine ait, aynı ressam tarafından, aynı şekilde ve aynı zamanda yapılmış, ancak sanatsal olarak daha az bir değere sahip bir başka resim daha hâlâ mevcut.

Bu Hans Ulrich Krafft, bizim için yaptığı işlerin bir dökümüyle tanıdık bir sima olabilir, hareketli, maceralı yaşamı bizi büyüleyebilir ve bize bıraktığı hatıraları sayesinde O'nunla içli dışlı olabiliriz, çünkü bu hatıralarda kendi kişiliğiyle ilgili derin ipuçları verir.

Hans Ulrich Karfft, Ulm kentinin en eski ve önemli eşrafının birinden gelir. Krafft ailesi kendi kentlerine önemli belediye başkanları, din adamları vermiş, hatta bu hür rayh kentinin son belediye başkanı onlardandır. Krafft adının ilk kez 12. yüzyılda anıldığını görürüz. 13. yüzyıl başında, kesin ataları olan kişiler, kral yazıcıları ve noterler olarak karşımıza çıkar. O zamandan beri belgelere göre Ulm'da oturmaktalar. Hemen gün ışığına çıkan önemleri, muhtemelen Zähringer hanedanından bir kadınla olan gayrimeşru ilişkilerinden kaynaklanmaktadır. Her halükârda, Baden dükününkiyle örtüşen amblemleri buna bir kanıt olabilir; sadece renkleri değiştirilmiştir.

Hans Ulrich'in babası Johann Krafft, Dellmensingen boyundadır ve aynı şekilde kentin ileri gelenlerinden, sonra belediye başkanı ve sonunda en yaşlı belediye üyesi olarak Ulm'da önemli olmuş bir kişidir. Daha 2 Nisan 1562'de, 25 Mart 1550 doğumlu Hans Ulrich'i, ticareti öğrensin diye, Augsburg'daki akrabası Hieronymus Imhof'a gönderir. Genç delikanlı orada Almanca okumayı ve yazmayı, ayrıca hesap yapmayı öğrenecektir. Kardeşlerine göre Hans Ulrich daha sade bir eğitim alır böylece. 1565 yılı başında, ustaları tarafından uzun bir süre için yurtdışına, yani Lyon'a Anton Pernig adında birine gönderilir, burada genç yaşta Fransızca konuşmayı öğrenir. 1568'de bu genç Ulmlü gerçi Augsburg'a geri döner, ama Imhof tarafından hemen yine dışarı gönderilir; bu kez Floransa'ya. Hans Ulrich burada İtalyan dilini öğrenir. Orada tanıdığı ve Mısır'dan gelip geçen Alman tacirler genç Krafft'a o zamanlar, daha sonraki yaşamını belirleyecek olan izlenimleri kazandırırlar. Daha büyük yaşlarda bununla ilgili şöyle der: "Bu insanlardan, başarılı ve şanslı geçen seyahat izlenimlerini, Türkler'in gelenek ve adetlerini öyle sevinçli bir merakla dinliyordum ki, o zamanlar, iyi bir fırsat düşerse bu şark ülkelerine gidip kalmayı arzu ediyordum." Buradan anlaşılıyor ki, İtalya'daki genç Süabyalıyı Şark özlemi sarmıştı.

Anıların sahibi Alman Hans Ulrich Krafft, ticari bir firmanın temsilcisi olarak Ortadoğu'da yaşadığı olayları, tüm kişiselliği ve içtenliği ile anlatıyor.

Şark; bu sözcük eskiden gücünün zirvesindeki Türk İmparatorluğu anlamına geliyordu. Bu da, tüm doğu Akdeniz'i kapalı tutan, İstanbul ve Kudüs'e sahip olan, Macaristan'ı hemen hemen yutmuş ve Viyana önlerine kadar gelmiş, Hıristiyanlığın ezeli düşmanı demekti. Genel olarak Avrupa için, özel olarak da Alman Devleti için Türkler yaşam ve ölüm arası bir tehlike idiler. Kültürel açıdan aynı zamanda tamamen başka türlü bir dünyanın insanlarıydılar, ki bu dünya Batılılarca yadırganır ve aynı zamanda merakla karşılanırdı, çünkü bazı hallerde bariz olarak üstünlüğü görülüyordu. Türk tehlikesi süresince Almanya'da bu ezeli düşman hakkında anlat lan yeni olaylar ve gerçeklere karşı büyük bir bilgi merakı vardı. Fakat -Hans Ulrich Krafft'ın yaptığı gibi- gençliğin enerjisiyle, katışıksız ve çekincesiz bir ilgiyle Türkler'in yaşadığı bölgeye gitmek için yola çıkmak isteyenlerin sayısı azdı.

Hans Ulrich Krafft, nihayet 1573'te yine Ausgburg'a geri döndüğünde bu fırsat ortaya çıktı. Orada "Melchior Manlich ve Akrabaları"nın hizmetine girdi. Bu akrabalardan biri de Hans Ulrich'in kuzeni Karl Neithart'dı. Manlich'ler Augsburg'un zengin tüccar ailelerinden biriydi. Daha 1567 tarihli Hollanda kurtuluş savaşının başında büyük zararlara uğramış olmalıydılar. Fakat onun zamanında hâlâ kayzer adına maden çıkarma ve Habsburg bölgesi Macaristan'daki (Restungarn) Neusol'da bakır madeni işletmesiyle uğraşıyorlardı. Bu bölge o zamanlar, Fugger'lerin mülkünde bir araziydi. Manlich'lerin idaresi sırasında, Viyana'daki saray meclisi ile, bakırın işletilmesi sorunu olağandışı büyük anlaşmazlıklara neden oldu. Sonunda kayzer II. Maximilian, Augsburg'lu firmanın anlaşmasını 1569'da art k yenilemedi ve madenlerin, daha yüksek bir teminat sözü veren başka para sahiplerince üstlenilmesini sağladı.

Bakır işinden acelece geri çekilmek Manlich'leri birçok önemli zararlara uğratmış olmalıdır. Fakat şimdi ellerinde çok miktarda nakit para vardı. Bununla çok büyük, Almanya'da o ana kadar duyulmamış bir girişime atıldılar: Kendilerine ait ve Marseille'den kalkan Doğu Akdeniz gemi seferleri işine başladılar. Doğu'ya ticaret işi Orta Avrupa için, hatta tüm Avrupa için şimdiye kadar olduğu gibi Venedig'den düzenleniyordu. Cenova, rekabet etmeye çalışmıştır, ama sonunda pes ettirildi. 16. yüzyılın ortalarından itibaren, Doğu Akdeniz ticaretine Fransızlar da artan ölçüde katılmışlardır. Bu sayede onlar, kralın sultanla anlaşmasına ve Osmanlı-Venedig savaşına (1571-1573) zemin hazırlamışlardır. Başlangıçta Fransız tüccarlar, Lyon'dan Yukarı Almanya pazarına mal sevkediyorlardı. Çok geçmeden Alman firma temsilcileri Marseille'e kadar etkinlik alanını genişlettiler. Şüphesiz orada en büyük gelişmeyi Manlich'lerin girişimi gerçekleştirmiştir. Krafft, efendilerinin mülkündeki yedi gemiden söz etmektedir.

Yeni araştırmalar (J. Strieder) arşiv kaynaklarına dayanarak diğer Manlich gemilerinin adlarını ortaya çıkarmıştır. Bunlar Fransız bayrağı çekerek firmanın Doğu'daki şubelerine; İstanbul'a, Kıbrıs'ta Magosa'ya, büyük ticaret merkezi Halep için, Suriye kıyılarındaki liman kenti Trablusşam'a ve İskenderiye'ye hareket ediyorlardı. Almanya'dan esas itibariyle demir küçük eşya ihraç ediliyor. Buna karşılık hurma, üzüm, uyuşturucu, merhem, pamuk, halı ve değerli taşlar gibi Doğu'nun ünlü efsanevi ürünleri ithal ediliyordu. Duruma göre Manlich'lerin bir gemisi Lizbon'a ya da İngiltere'ye dümen kırıyordu. Halep, Trablusşam ve Magosa'daki şubeler için firma 1573'ten itibaren ortak bir iş yöneticisi öngördü. İşte bu görevi Hans Ulrich Krafft üstlenecekti. Beraberine üç istasyonun sağlık gözetimi için ünlü Augsburg'lu doktor Rauwolf verildi.

Ulmlü eşraf çocuğu mayıs sonunda, Aargau'daki Baden ve Cenevre üzerinden Rhon Vadisi'nden aşağı geçerek Marseille varır. Orta Akdeniz kıyısında birkaç ay oyalanır. Bu arada Dr. Rauwolf, Mailand ve Nizza üzerinden ona yetişir. Hemen aralarında kaynaşırlar. 2 eylülde, Antoron Renard adlı bir kaptanın yönetimindeki gemi demir alır. Birçok yeni izlenimler ve bazı heyecanlı olaylardan sonra, görece kısa bir zamanda, 28 eylülde Suriye/Trablusşam'a ulaşılır. Kente giriş, akşamın geç saatlerinden ötürü dramatik olur. Varıştan hemen sonra Krafft, firması için işe girişmek ister: Mallar satın alınıp, kiralık bir gemi ile, Manlich'lerin Magosa'da bulunan ve Avrupa'ya gidecek gemisine taşınacaktır. Böylece genç tüccar, Doğu'daki zihniyeti ve ortamı oldukça iyi tanıma fırsatını da bulur. Bir macera diğerini izler. Fakat her türlü çabaya karşın girişim, üzücü bir fiyasko ile sonuçlanır.

Bitmeyen din savaşları

Hans Ulrich, sonra, daha 1574'te Trablusşam'dan Lübnan'a çıkar; ülke insanlarının töre ve geleneklerini öğrenir, şark bitkilerinin yetiştirilmesini ve işlenmesini araştırır. Sonunda, Manlich'lerin yeni temsilcisine Halep'e gitmek düşer. Çok kısa bir süre sonra Mayıs 1574'te, çok uygunsuz yol koşullarına karşın büyük bir tacir kervanıyla oraya varır. Gerçek bir Şark pazarı önünde uzanmakta; kervanlar gelip gitmekte ve çok katlı hanlarda sergiler düzenlenmektedir. Ağız içinde saklanarak kaçırılan mücevherat gibi değerli mallar da bulunabilmektedir ve bu Krafft'ın iştahını kabartır. Venedikliler'in misafirperverliğinden yararlanır -böylece Fransızlar'ın güvensizliğini kazanır. Paşanın en iyi atıyla yola çıkar. Trablusşam'a dönerken en az giderken olduğu kadar tehlikelerle karşılaşır. Manlich'lerin Avrupalı elemanlarının kaderi orada değişir: Augsburg'daki efendilerinin iflas ettiği haberi 10 ağustosta ellerine ulaşır.

Augsburg'da bu tarihlerde iflas etmek olağan bir olaydı. 1556'dan 1584'e kadar, Augsburg'daki önemli firmalardan 70'i iflasa sürüklenmiş olmalıdır. Uzun süreden beri Güney Almanya erken dönem kapitalizminin yükselişi sekteye uğramıştı. Bunun arkasındaki neden, özellikle Batı Avrupa'daki bitmeyen din savaşlarıydı. Manlich'ler için, Fransa'daki ticaret ve takasın, Hugenotlar'a karşı yürütülen mezhep savaşı yüzünden felç olması kaderin değişmesinde öncelikle rol oynamış olabilir. Bu yüzden "Manlich'lerce Osmanlı ülkesinden getirilen tepeleme yığılmış" mal artık sevkedilemiyordu. Bu ise yaşlı Melchior Manlich'e açılan kredinin, girişimini başarısız kılacak şekilde çabucak kesilmesine neden oldu. Melchior Manlich'in borçları 700.000 florin gibi muazzam bir meblağa ulaşmıştı. Firmanın avukatlarından olan Hieronymus Fröschel, Hauschronik" adlı notlarında memleketindeki olayları böyle anlatmaktadır.

Uzak Augsburg'daki iflas, firmanın Suriye'deki temsilcileri için kötü sonuçlar doğurdu. Dahası Karfft'ın gelişinden önce, bir gemiyi tamamen doldurmak için bizzat borçlanmışlardı. Manlich'lerin mali durumuna tamamen güvenerek, Krafft oraya ayak bastıktan sonra, arkadaşları için kendini bu işe adamıştı. Bu sebepten, aynı dertten muzdarip Kautbeuren'li bir Alman ve bir Fransızla birlikte 24 Ağustos 1574'te borç yüzünden Türk hapsine düşer. Yalnızca Dr. Rauwolf hapsedil-

mekten kurtulur, çünkü o sırada Mezopotamya gezisinde bulunmaktadır.

Kaufbeurenli iş arkadaşı, ağır hastalığından dolayı evinde gözetim altında kalabilecektir. Ancak çok geçmeden ölür. Fransız memur da hapse girişinden iki yıl sonra ölür. Krafft tek başına kurtulmak zorundadır. Bir hapishaneden öbürüne nasıl nakledildiği, yıllar süren hapis yaşamının nasıl geçtiği, mahpus olarak sonunda kurtuluşunu nasıl hazırladığı, azad edilmesinin nasıl gerçekleştiği konuları [Krafft'ın notlarında ayrıntılı olarak anlatılmaktadır]. Ancak şunu söyleyebiliriz: Kent hapishanesindeki hijiyenik (sağlık) koşulları korkunçtur. Krafft, her türden haşarata karşı sürekli bir mücadele içinde olmuştur. Bir keresinde eline çok miktarda ilaç geçince, dikkatli ve başarılı bir şekilde, mahpus arkadaşları arasında doktor olarak çalışmayı denemiştir. Arapça okuyup yazma fırsatını derhal değerlendirmiştir. Fakat bunda büyük aşamalar katettiğini görünce, onu Türk olmaya zorlayacağından korkmuş ve tekrar bile bile kalın kafalıymış gibi davranmıştır. "Binbir Gece Masalları" üslubunda hikâyeler için kent hapishanesi, bir aktarma merkezi rolünü oynamış ve Süabyalı tacir bunlardan bazılarını, doğru-yanlış bakmadan, notlarına katmıştır.

Hans Ulrich Krafft, 24 Ağustos 1577'de borç yüzünden düştüğü hapisten tahliye edilir. 28 ağustosta bir Fransız gemisine biner. Avrupa yolunda zorlu bir fırtınayı atlatmak zorunluluğu yaşar. Girit önlerine geldiklerinde, yolcular büyük bir şaşkınlıkla iki deniz hortumuna tanık olurlar. 15 ekimde Marseille'e varılır. Yıllar süren hapis yaşamından sonra, özgürlüğe alışmak, Hans Ulrich Krafft için sağlık sorunlarını beraberinde getirir. Bu nedenle, Fransız ve İtalyan kıyı kentlerinde düşündüğünden daha uzun süre kalmak durumunda kalır. 9 Aralık 1578'de büyük bir grupla ve başlangıçta topallayan bir atla Cenova'dan memleketine doğru yola çıkar. Como'dan itibaren O'na iki St. Gallen'li eşlik eder. Bunlardan biri daha sonra Krafft'ın kızkardeşiyle evlenecektir. Kempten'den itibaren evine dönen seyyahımız, akraba ve aile tanıdıklarına rastlar. Augsburg'da hemen, daha önce Kasım 1575 tarihinde, memlekette Hans Ulrich'in kurtuluşu için, başarısız sonuçlanacak girişimlerde bulunmak amacıyla, Suriye'den hareket etmiş olan arkadaşı Leonhard Rauwolf'u ziyaret eder. Manlich'lerin geri kalan işlerini yönetenler, Krafft'ın çıkıp gelmesine pek memnun olmamışlardı, fakat o, hizmetinin karşılığını istiyordu. Ancak 1581'de nihai bir uzlaşmaya varıldı; Suriyezede Krafft'a küçük bir tazminat ödendi: Kurtuluşu için yaptığı masraflar da ücretine mahsub edildi." (s. 10-18)

Krafft'ın kişiliği

Krafft'ın bundan sonraki yaşamı yine hareketli geçmekle birlikte, artık Osmanlı topraklarına duyduğu eski merakı yitirmişe benzer; çünkü Türk-Macar sınırında zengin bir dulla evlenme fırsatını geri çevirir ve memleketine döner. (bkz. s. 18 vd.)

Krafft'ın kişiliği ile ilgili bilgiler şöyle: Sadık bir Protestan kimliği ile o, içine düştüğü sıkıntı ve tehlikelerde özellikle gösterdiği gibi, Tanrı'ya yönelişlerde bulunur. Yaşadığı dönem için ender bir tutumla, diğer dinlerden ve mezheplerden olan kişilere karşı hoşgörüsünü ortaya koyar. Doğruluğu ve dürüstlüğü, onun arkasından hep övgüyle anılmıştır. Kişiliğini tamamlayan önemli bir özelliği de hiç bozulmayan mizah anlayışı ve isabetli esprileridir. Bunu okuyucular, Krafft'ın notlarında bizzat tadabilirler (s. 20).

Krafft'ın günümüze intikal eden yaşam anıları bugün Ulm şehir arşivinde, *H-Handschriften [Elyazmaları], Nachlässe [Yazarlardan kalan], Krafft, Hans Ulrich* katalog bilgisiyle bulunabilir. Bundan bir kopya Ulm şehir kütüphanesinde (Handschrift 6 137), bir de aile üyelerinin mülkünde olmak üzere Essen-Bredeney'de vardır. Hans Ulrich Krafft'ın anıları seçme yapılarak ilk defa, kısmen yanıltıcı biçimde, rahip Schmid tarafından 1787'de, Aydınlanma akımını teşvik için yayımlanmıştır (Schwäbisches Magazin, Bd. II, s. 649 ve devamı). Bütün olarak ilk yayımı ise K.D. Haßler 1861'de gerçekleştirir (Reisen und Gefangenschaft Hans Ulrich Kraffts aus der Originalhandschrift, Bibliothek des Literarischen Vereins in Stuttgart, Bd. 61). Bazı okuma ve baskı hataları dışında bu baskı çok güvenilir bir durumdadır. 1862'de de A. Cohn'un hazırladığı bir yayım yapılır (Ein deutscher Kaufmann des sechszehnten Jahrhunderts - Hans Ulrich Kraffts Denkwürdigkeiten). Bu baskıda, bir bütün olarak bakılınca, 19. yüzyıl yazı dilinde yapılmış düzenli, tam bir çeviri söz konusudur; ekler de ihmal edilmemiştir.

"H.U. Krafft'ın bizzat verdiği bilgiye göre, anılarını, muhtemelen Saksonya düküne sunulmak üzere, bir meclis üyesinin teşvikiyle 1581 sonbaharında yazmaya karar verir ve 1582 ocağında da başlar. Fakat hemen ara verir. 64. yaşında, yani 1614'te, eserin baştan üçte birini bitirmiştir. 24 Ağustos 1616'da ise, Şark anılarından parçalar ve bu arada aldığı hediyeleri içeren ekler dışında ana metin tamamlanmıştır. Böylelikle, anıların yeniden istikrarlı bir şekilde yazılmaya başlanması 1613'ten fazla önceye gitmez. Krafft, giriş bölümünde yazdıklarını gözden geçirir ve 1562'den 1587'ye kadarki yaşamını özetler. O, anılarını yaşayan üç oğluna, başka kimselerin hoşuna gitsin değil, özellikle onlara bir baba uyarısı olarak yazıya geçirmek istemiştir. Ana bölüm onun henüz 1573'te Manlich'lerin hizmetine girdiği yılla başlar. Bu metinde genel olarak ekseriya bir "okura", bir defasında da Hıristiyanlar'a yönelir. Anılan ekler ve düzeltmeler, bazı kısaltmalar ve eksik cümleler ile son bölümün hali, eserin henüz bitmemiş bir durumda olduğunu göstermektedir. Her ne kadar oğullarına ithaf edilmiş olsa da, eser işin başında, belki de başka bir okur kitlesine düşünülerek kaleme alınmıştı. Nihayet yazar, anılarını, yaşlılık ve sağlık sebeplerinden ötürü, sadece ailenin elinde bulunacak notlar olarak kalıp gideceğini düşünmüş olabilir.

Krafft'ın günümüze intikal eden yaşam anıları bugün Ulm şehir arşivinde, H-Handschriften [Elyazmaları], Nachlässe [Yazarlardan kalan], Krafft, H. U. katalog bilgisiyle bulunabilir.

Olaylardan genel olarak otuz-kırk yıl sonra yazılmış olduğu düşünülürse, bu notların canlılığı ve açıklığı özellikle dikkate değer. Fakat Krafft, net yer, gün ve saat bildirimleri için kesinlikle sahip olduğu dosyayı kullanmıştır. Duruma göre bilgisine başvuracağı notları elinde bulunduruyordu. Anıların dili erken Yeniçağ'daki Ulm ağzıdır. Buna sayısız İtalyanca sözcükler eklemek gerek; o zamanlarda tacirlerin kullandığ özel terimler, ki bunlar esas itibariyle İtalya kaynaklıdır, Hans Ulrich Krafft'ın diline yansımış olabilir. Son olarak, yazarın dış gezilerinde tanıdığı bazı münferit sözcükler sık sık karşımıza çıkmaktadır. Anlatımın biçimi Geislingen'li tacirin, 17. yüzyılın başında sözlü halk anlatma sanatında şaşılacak derecede bir ustalığa sahip olduğunu göstermektedir." (s. 22-23)

Hans Ulrich Krafft, gurbette kaldığı süre içinde yabancı adet ve gelenekleri dikkatlice gözlemler. Bu gözlemlerini de, karşılaştırmalı bir biçimde anlatır. Onun notlarını bir tür karşılaştırmalı etnoloji olarak nitelemek mümkündür. Diğer yandan, gördüğü ilginçlikler karşısında, adeta özlem duygusuyla kendi doğal yaşam şartlarını anımsadığı düşünülebilir. Krafft'ın Müslüman Türkler ve Araplar arasında yaptığı gözlemler şöyle:

"Hıristiyanlar şarap içebilirler; onların, evlerinde şarap bulundurmalarına müsaade edilir, hatta Fransız ve Venedigliler'e şarap yasak değildir. Fakat şarap, itibarlı bir Türk'ün ya da Arabın, evin ya da dükkânın önünden geçerken kokusunu hissedemeyeceği bir şekilde dikkatli ve iyi saklanmış olarak eve götürülmelidir. Aksi halde, bir Müslümanın kapısının önüne mahsus şarap kokusu yaydığı gerekçesiyle hukuki şikayete maruz kalınabilir. Ve şikayet edilen de bundan cezasız kurtulamaz. Tutuklanmadan önce benim kendi evim vardı; adamlarım bir defasında boş bir şaraf fıçısını temizlemiş ve dikkatsizlikten, birkaç litrelik pis suyu evin önüne caddeye dökmüşlerdi. Bir saat bile geçmeden, kibirden Müslümanların yoluna şarap döktüm diye mahkemeye şikayet edildim. Bu suçlama bana 6 altın dükaya mal oldu.

Henüz tutuklu değil ve itibarım yerindeyken, oturduğum yerin yanında, takriben 40 ila 60 adım ötede, subaşının veya hakimin evi vardı. Bu adam, yanında Müslüman bir din adamı bulundurdu. Bu din adamı gerçi bilgisiz bir eşekti, ama cemaati ona bir kutsal biriymiş gibi hürmet ederdi. Hakimin hatırına, bazen geceyarısı ya da güneş doğmadan üç saat evinde vaaz ederdi. Çirkin bir ilahiyle başlar, sonra yüksek bir sesle, Allah'ın, nasıl bu kötü dünyayı mahvetmeyecek kadar merhametli olabileceği hakkında vaaz verirdi. Vaaz esnasında dört ila altı kez ilahi söyler ve bunun üzerine: Ya Rab, Ya Rab, bunlara nasıl müsaade edersin vs. diye bağırırdı. Sonunda, her şeye kadir Allah'a, zavallı Türkler'in ve Araplar'ın imanını korusun ve kuvvetlendirsin diye yalvarırdı.

Not: Camilerinde ibadet ederken, ki bu çok önemli, vaaz verilmez, aksine huşû ile Kur'an'dan birkaç bölüm okunur... Camiye girerken ayakkabılarını çıkarırlar ve başlarını [takkeyle] kapalı tutarlar. Biz de ise bunun tersi yapılır. İbadet ederken oturup yere bakarak sağa sola sallanırlar [?]. Biz Hıristiyanlar ise diz çöküp ya da ayakta sabit durup gökyüzüne bakarız. Camiye gitmek istediklerinde, önce bir çeşme ya da su testisi bulurlar. Sonra elleri, ayakları ve avret yerlerini, yine aynı suyla yüzlerini de yıkarlar. Bir cenazeyi mezara götürürken, kapıdan, önce başı dışarı çıkarırlar, habuki, biz Hıristiyanlar kendi ölülerimizin ayaklarını önce çıkarırız. Ve onlar cenazenin arkasından kadın, çocuk ve akrabalar, bazen ağlaşarak yürürken, bizde sessizlik esastır. Şayet ibadet için, özellikle cuma günü, ki bugün onların pazarıdır, camiye gitmek isterlerse, bunu öğleyin, yiyip içtikten sonra yaparlar. Bizde ise en büyük ibadet öğlenden önce aç karnına yerine getirilir. Haftanın tatil günü şu sebepten cumadır: Yahudiler sabbatı cumartesi, biz Hıristiyanlar'ın tatili ise pazar günüdür. Müslümanlar, Tanrı'nın daha çok hoşuna gitsin diye bizlerden önce cuma ibadetini yaparlar. Bunun dışında bütün yıl, her gün çalışmaktan başka bir şey yapmazlar. Cuma günleri öğleyin, bir ya da en fazla iki saatin üzerinde çalışırlar. Hoca kimse, o çalışmaz. Ve böylece, on emri bildikleri halde, yıllarca çalışır, kazanırlar. Türkler yemin ederken bir, Hıristiyanlar ise i i parmaklarını kaldırırlar...

İster çalışsınlar, ister yiyip-içsinler, isterse uyusunlar, her şeyi yerde yaparlar. Duruşmalar da, danışmalar, yazı yazmak, para saymak, tek kelimeyle, ayağa kalkmadan yapılacak her şeyi yerde hallederler. Uyumak istediklerinde, ev sahipleri çoğunlukla yatağı yemek yedileri yere sererler. Giysilerinden çok azını çıkarır, bir yorganı yere serdikten sonra başka bir yorganla örtünürler, öyle ki, yorgana geçirilen yüz yukarı gelir, bizde ise alta çevrilir. Bizde her şeyin tersi yapılır.

Hans Ulrich Krafft'ın gözlemleri

Orucu Ramazan ayında tutarlar; bu ay, yılda günlerin en kısa olduğu aydır. Aklı başında bazıları, güneşin doğumundan batımına kadar, hiçbir şey yememek sıkıntısına katlanacağına kafayı kestirmeyi tercih ederler. Fakat kim bile bile oruç yerse, aşağılanır, azarlanır, dışlanır ve hatta sopayla cezalandırılır. Oruç tutmak için, bütün gece istedikleri kadar yiyip içebilirler. Tutsaklara o kadar yemek getiriyorlardı ki, ne gündüz ne de gece bunları yiyip bitiremiyordum. Müslümanlarda, hatta el zenaatkârları arasında bile, iki, üç veya dört kadınla evlenme adeti var. Zenginler ve durumu iyi olanlar daha fazla alabilirler. Paşa, Bey, Kadı ve Defterdar gibi yöneticiler ise, 10 ila 20 arası, belki daha fazla kadına sahipler, duruma göre, herkes elindeki imkânı ölçüsünde alabildiği kadar. Fakat biz Hıristiyanlarda olduğu gibi birçok ya da az atla görülmek isterler. Evlilikte ise biz Hıristiyanlarda bir kadından fazlasına izin yoktur.

Sade elzenaatkârları veya köylüler, günlük kıyafet içinde pantolonsuz gezerler. Kadınlarsa, fakir olsun zengin olsun hep pantolon giyerler. Bizde bunun tersi olur. Türklerin çoğunluğu, zengin ya da fakir, demir [nalça] ve çiviyle beslenmiş ayakkabılar giyerler. Atlarının çoğunu ise kumlu zeminde nallatmadan kullanırlar. Bizde böyle şey olmaz. Nihayet bir şey daha; sade yurttaşın karıları, kocalarını, şayet haklarını vermiyor, ondan artık hoşlanmıyor ve başka birini seviyor iseler, hakime şikayet edebilme adeti ve özgürlüğüne sahiptir. Böyle bir adam cezalandırılır ve eğer kadın ondan boşanmak istemezse, şikayet etmeden yaşama hükmü verilir, aksi halde daha büyük bir ceza söz konusu olur.

Haklarında şikayet olan bu tip adamlar biz hapisteyken çok geldi. Büsbütün hiddetli, kızgın ve sabırsız bir şekilde avluya girdiklerinde, biz mahpuslar elimizde büyük tahta bir kaşıkla bir yudum su vererek acıma ve alayla karışık bir duyguyla onları karşılardık. Böylece mağdur kişi, bu da geçer diye kızgın ruhunu serinletecek, sabırlı olmaya çalışacaktır. Bu arada arkadaşları, onunla karısı arasındaki sorunu halletmeye uğraşırlardı. Sonra, bir dolu alaya ve zarara maruz kalarak, üç, dört gün, bazen daha fazla bir süre hapisten sonra serbest bırakılırdı. Biz Avrupalılar, özellikle Almanlar, böyle bir durumda kadınları bir güzel pataklarız." (s 58-62)

Hans Ulrich Krafft'ın gözlemleri elbette bunlarla sınırlı değil. Onun en çok şikayet ettiği konular arasında hapishane yaşamı boyunca, içinde yaşadığı zorlukları bir ölçüde hafifletebilmek amacıyla, bahşiş veya her ne ad altında olursa olsun, resmi görevlilere vermek zorunda kaldığı rüşvet. Salt bunu görmek için bile bu anıları okumaya değer.■

**Metin içindeki sayfa numaraları bu baskıya göredir.*

Türklerin Elinde Bir Alman Tacir / *H.U. Krafft / Çeviren: Turgut Akpınar /İletişim Yayınları/ 131s.*

Şeyhülislamlardan kadın'la ilgili ilginç fetvalar

Kadın ve Cinsellik

Gökçen Art, elimizdeki eserinde, Osmanlı toplumunda toplumsal yaşantıyı, aile ve bireyler arası ilişkileri düzenleyen İslam Hukuku'nun bir parçası olarak 17. yy "Çatalcalı Ali Efendi Fetvası"nı inceliyor. Tezine dayanak gösterdiği ve incelediği bu fetvanın ışığında, 17. yy'daki 'kadın, erkek, kız ve erkek çocuklar; Müslümanlar ve gayri müslimler açısından doğan, aile, evlilik, cinsellik, mülkiyet' gibi "hak ve hakdışı" sayılan konuları merceğin altına yatırıyor.

YILMAZ ARSLAN

1970'li yıllarda bütün dünyada kendini duyuran yakıcı bir sorun ve bu sorunu gündemine alan, ona yönelik çözümler üretmeyi hedefleyen bir hareket vardı: Kadın sorunu ve kadın hareketi. Avrupa-Merkez ülkelerde ve bu merkezlerin şehirlerinde tartışılan sorun, 1980 sonrasında azgelişmiş, yarı gelişmiş ikinci dünya ülkelerine ve gelişmemiş üçüncü dünya ülkelerine de taşındı. Bu bağlamda, global ölçekte dünyanın gündemine girmiş bulunan bu sorunlar ve hareketlilik, bizim ülkemizde de kendisini gösterdi... Sorunun önemi, kendisiyle birlikte edebiyat, kültür ve sanat alanlarında da bir hareketlenmeye neden olmuştu. Eskisinden daha fazla olarak, kadın sorununa ilişkin kitaplar yazılmaya, kültür-sanat ürünleri yaratılmaya başlanmış ve bilim de akademik üniversiter anlamda, kadın sorununu, cinselliği, aile yapılarını hukuksal, sosyolojik, tarihsel, kültürel, etik vs. alanlarda incelemeye almıştı.

Çatalcalı Ali Efendi Fetvası

Bu çalışmalardan bir tanesi, Kasım 1996 tarihinde yayımlanan ve Gökçen Art'ın Boğaziçi Üniversitesi Tarih Bölümü'nde master tezi olarak sunduğu "Şeyhülislam Fetvalarında Kadın ve Cinselilk" (1) adlı kitaptır. Kitaba ilişkin tanıtıma geçmeden önce, Gökçen Art'ı tanıtmak yerinde olacaktır sanırım: Gökçen Art, 1967 doğumlu. İstanbul Üniversitesi Arap-Fars Filolojisi'ni bitirdi. Masterini Boğaziçi Üniversitesi Tarih Bölümü'nde yaptı. 1980 sonrasında başlayan "Kadın Hareketi"nin içinde bulundu. Bu dönemlerde, Kadın Eserleri Kütüphanesi'nin Osmanlı dönemi kadın dergileri bibliyografyasını hazırlayanların içinde yer aldı. Boğaziçi Üniversitesi Tarih Bölümü'nde 'doktora' öğrenimini sürdürmektedir.

Gökçen Art, bu eserinde, Osmanlı toplumunda toplumsal yaşantıyı, aile ve bireyler arası ilişkileri düzenleyen İslam Hukuku'nun bir parçası olarak 17. yy "Çatalcalı Ali Efendi Fetvası"nı inceliyor. Tezine dayanak gösterdiği ve incelediği bu fetvanın ışığında, 17. yy'daki 'kadın, erkek, kız ve erkek çocuklar; Müslümanlar ve gayri müslimler açısından doğan, aile, evlilik, cinsellik, mülkiyet' gibi "hak ve hakdışı" sayılan konuları merceğin altına yatırıyor. Bu çalışmasıyla bir anlamda günümüzdeki sorunlara da ışık tutuyor. Kitaba yazdığı "Sunuş" yazısında, bu durumu şöyle anlatıyor: "Elinizdeki bu çalışma ile, 17. yy İstanbul'unda kadınların durumunu bir anlamda devlet kayıtlarından, erkeklerin onları devlete aktarışlarından yola çıkarak incelemeyi amaçladım. Kadını, erkeği, çocuğuyla insanları, zihniyetleri ve toplumsal koşullarıyla birlikte, sorunları ve açmazları bağlamında bize aktaran elimizdeki bu zengin malzemeyi tek bir boyutta -kadın- indirgemenin haksızlık olacağını düşünerek elimden geldiğince çok yönlü kullanmaya çalıştım. Sonuçta ortaya hem bir sosyal tarih, hem zihniyet, hem de cinsiyet ve aile çalışması olarak kabul edilebilecek bir inceleme çıktı. (...) Çalışmada Çatalcalı Ali Efendi'nin Şeyhülislamlığı süresince kendisine sorulan soruları ve sorulara verdiği yanıtları içeren 'Fetavay-ı Ali Efendi' adlı mecmuasından yararlandım. Sosyal tarih çalışmaları açısından çok önemli bir kaynak olan bu mecmua, Çatalcalı Ali'nin bir din otoritesi olması nedeniyle onu takip eden Şeyhülislamlar ve kadılarca da başvuru kaynağı olarak kullanılmıştır."

Gökçen Art, yine Sunuş bölümünde belirttiği gibi, 'yalnızca bir fetva incelemesi olarak kalmasın' diye, kitabına, İslam Hukuk'nda kadın-erkek ilişkileri ve ailenin hükümlerini konu alan bir bölümü de eklemiş durumda. Kitaba araştırma konusu teşkil eden kaynaklara bakıp, genel olarak bilim kitaplarında karşılaşacağınız "dil sorunu"nun bu kitapta karşınıza çıkacağını sanmayın. Çünkü Gökçen Art kitabı elinden geldiğince sadeleştirerek alıntıladığı bölümlerle sunuyor ilgililere ve okurlara. Ayrıca kitabın sonuna bir de sözlük eklemiş.

Günümüzde açığa çıkan tarikat vakalarını da gözönüne alınca, güncel bir kitap olduğu hemen dikkat çekecektir "Şeyhülislam Fetvalarında Kadın ve Cinsellik" kitabının...

Genel olarak kitapta 'Şeyhülislamlık kurumu, Fetva müessesesi, İslam Hukuku'nda Evlilik ve Boşanma, Nikahta Velayet, Nikahta Vekalet, Dinen Nikahlanması İmkansız Olan Kadınlar, Nikahta Küfüvlük (denklik), Mehir, İslam Hukukunda Boşanma (Talak)' gibi konular ele alınıyor. Bunların ışığında da "Soru ve fetvaların incelenmesiyle" İslam Hukukunda yer alan aileye, kişilere (kadın, erkek ve çocuklar bağlamında) yaklaşım sergileniyor.

Öğretici, şaşırtıcı, öfkelendirici

Kitapla ilgili olarak Saynur Çetiner, Nokta Dergisi'nde (2) şunları yazmıştı kısaca: "Müslüman Osmanlı erkekleri dört 'hür' kadınla evlenebiliyor, güçleri yettiğince cariye satın alıp nikaha gerek duymadan cinselliklerini özgürce yaşıyorlardı. Kadınlar ise, çok az istisna dışında kendi seçmedikleri kocalarıyla bir ömür boyu yaşamaya mahkum ediliyordu. Son derece güç koşullarda boşanma hakkını kullanan kadını, 'veraset ve neseb hakkı' ya da çocuklarına istediği yerde bakamamak gibi sorunlar bekliyordu. Kısacası Osmanlı toplumu kadınları 'kamusal' alanın dışına çıkarmakla kalmıyor, 'özel' alanlardaki eylemlerini de tamamen erkeğe bağımlı kılıyordu." Kim Dergisi'ndeki bir başka yazıda ise (3) Şahide Yazıcıoğlu şu ilginç tespiti yapmıştı: "İlginç bir kitap Kadın ve Cinsellik. Öğretici, şaşırtıcı, öfkelendirici... Çünkü Osmanlı döneminde kadının yaşadıkları, İslam Hukuku'nda kadının yeri ve Şeyhülislamın kadını ilgilendiren konularda verdiği fetvalar gösteriyor ki 'İslam Hukuku, kadını ve erkeği eşit görür' diyenlere inat, kadının durumu tüm çıplaklığıyla bu kitapta."

"Soru ve Fetvaların İncelenmesi" bölümünde işlenen konu başlıkları ise şunlar: "- Nikah ile İlgili Soru ve Fetvalar; - Gayri Müslimlerin Nikah ve Boşanmalarına Dair Soru ve Fetvalar; - Kendi Kendine Evlenen, Velisinden İzin Almayan Çocuklar ve Buluğa Ermiş Gençler ile İlgili Soru ve Fetvalar; - Cinsellik ile İlgili Soru ve Fetvalar; - Nikahta Denklik ile İlgili Soru ve Fetvalar; - İktisadi İlişkilere Dair Soru ve Fetvalar; - Çeyizle İlgili Soru ve Fetvalar; - Ev İçindeki Üretime İlişkin Soru ve Fetvalar; - Boşanma ile İlgili Soru ve Fetvalar; - Erkeklerin Nikahları Üzerine Şart Koşmaları ile İlgili Soru ve Fetvalar; - Nesep ile İlgili Soru ve Fetvalar; - Cariye-Efendi İlişkisine Dair Soru ve Fetvalar; - Çocuğa Bakma ve Terbiye ile İlgili Soru ve Fetvalar; - Zina İle İlgili Soru ve Fetvalar; - Zımmiler ile İlgili Soru ve Fetvalar; - Livata/Eşcinsel İlişki ile İlgili Soru ve Fetvalar; - Koca Dayağı ile İlgili Soru ve Fetvalar"...

Fetvalar ve sorular

Bu kitapta, fetvalardan elde ettiği soruları ortaya koyan Gökçen Art'ın buna göre en önemli tezi; "Fetvalarda sorulan sorular, kişilerin yaşadıkları sorunlara ilişkin olmasaydı Şeyhülislam fetvalarında bulunmazlardı." Buna açıklık getiren bir başka yön daha var: Şeyhülislama başvuran ve bir anlamda 'günah çıkartan' ilgili kişiler, fetvalarda kendi adlarıyla değil de, örneğin Zeyd, Hind, Zeynep, Amr, Bekir gibi isimlerle anılıyorlar...

"Şeyhülislam Fetvalarında Kadın ve Cinsellik" adlı kitaba kaynaklık eden sorular ve cevaplardan örnekler vererek yazımızı tamamlayalım:

- Muteber zorlama ile olan nikah şer'an geçerli olur mu?

El-cevap: Olur!

- Zeyd'in nikahlısı küçük Hind, dokuz yaşında olup cinsel birleşmeye muktedir olmakla Zeyd, Hind'i anası ve has nenesi Zeynep'ten almaya kadir olur mu?

El-cevap: Olur!

- Regl halinde olup gebe olmayan ümmü veledi Hindi Zeyd azad ettikten sonra, Hind, üç aybaşı görmeden başkasıyla evlenebilir mi?

El-cevap: Evlenemez!

- Yahudi taifesinin dinlerinde karındaşı kızı ile evlenmek caiz olmakla Yahudi olan Zeyd karındaşı kızı Yahudi Hind ile evlense, Zeyd ve Hind hakimden izin almayacak, Hind, Zeyd'den ayrılır mı?

El-cevap: Ayrılmaz!

- Zeyd zevcesi Hind'in süt kızı ile cinsel ilişkide bulunsa Hind Zeyd'e haram olur mu?

El-cevap: Olur!

- Zeyd, zevcesi Hind'in başka kocadan olan oğlu ölmüş Amr'ın zevcesi Zeynep'le evlenip Hind'le bir araya getirmek caiz olur mu?

El-cevap: Olur!

- Zeyd'in azadlı kulu Amr, aslen hür olan Hind'e denk olur mu?

El-cevap: Olmaz!

- Küçük Zeyd zevcesi Hind'i boşasa boşanma gerçekleşir mi?

El-cevap: Gerçekleşmez!

- Zeyd Amr'a livata ettikten sonra, Zeyd'e, Amr'ın kızı Hind'le evlenmek caiz olur mu?

El-cevap: Olur!

- Zeyd Amr'a livata eylese, Amr'ın Zeyd'in kızı ile evlenmesi caiz olur mu?

El-cevap: Olur!

- Zeyd, Amr'ın ineğine tecavüz etse Zeyd'e ta'zir lazım olur mu?

El-cevap: Olur! ■

Osmanlı toplumu kadınları 'kamusal' alanın dışına çıkarmakla kalmıyor, 'özel' alanlardaki eylemlerini de tamamen erkeğe bağımlı kılıyordu.

Kaynaklar:

(1) Gökçen Art, "Şeyhülislam Fetvalarında Kadın ve Cinsellik", Çiviyazıları Yayıncılık, Kasım 1996

(2) Saynur Çetiner, "Osmanlı'da Bir Dönemin Özel Yanları..." adlı yazı, 24-3 Kasım 1996 tarihli Nokta Dergisi.

(3) Şahide Yazıcıoğlu, "Kadın ve Cinsellik" adlı yazı, Ocak 1997 tarihli Kim Dergisi...

DİDEM ÖZDEMİR

Miguel de Unamuno'nun "Sis"i

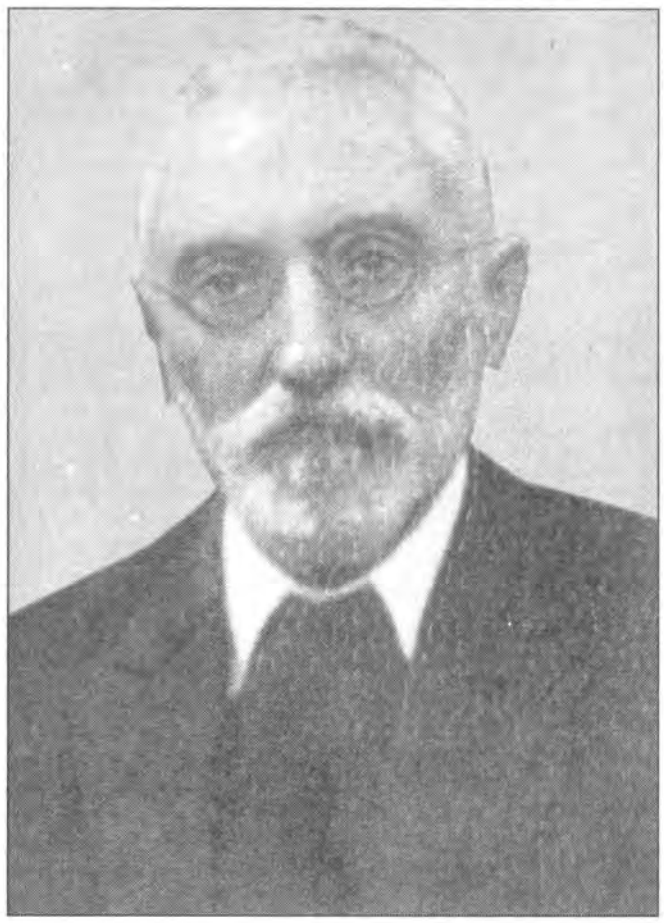

Miguel de Unamuno'nun "Sis"i 1940'lı yıllardan bu yana, sık aralıklarla olmasa da bir kaç kez basıldı dilimizde. Didem Özdemir bu ilginç romana çekiyor dikkatlerimizi.

Yaşamın "sis"li görüntüleri

Bir köpekle konuşan "Augoste Perez". İnsan olma durumunu yaşamaya çalışan bir Augoste, sonunda yalnız kendisi kendi canına kıyamadı diye neden üzülsün ki? Zaten iki nokta arasında -başlangıç ve bitiş- başka son yoktu ki. Son, ölümse o ölsün veya ölmesin (şimdi de) yine öleceği için iki durum da kurtuluş olmayacaktı ona..

O da bir zaman hayata başladı. Annesiyle birlikte yaşayan, belli istekleri olan sıradan bir hayattı bu. Ama o konuştuğumuz ve yaşadığımız kavramlar üzerinde düşündü. Varlık-aşk-ölüm konularını çözmeye çalışırken, onları asılı oldukları, bizden çok uzaklardaki yerlerinden alıp kullandığımız somutluklarıyla bağdaştırmak istedi.

Bir sabah yola çıkıp, bir köpeği takip ederken bir insanı buldu, bütün yaşamı oradan kendi keşfine kadar giden bir yürüyüş oldu şüphesiz. O, bir insanı sevdi, o sevgiyle diğer insanlara baktı, onları da o gözden sevgili buldu. Sevgisiyle varlığı arasında bir bağ kurarak onun aracılığı ile özüne ve insanlara giden köprüyü atmak istedi. Yaşam da çok ciddiliği kaldırmazdı, bir yazarın dediği gibi ölümün olduğu yerde hiçbir şey ciddi olamazdı ki.. Belki o yüzden hüznünde sevinci, kahkahasında hıçkırığını sürükledi.

Hepimizin yaptığı aynı şey biliyorum, tüm insanlar esen rüzgârda, tutunacakları dalları sağlam yerlere saplama kaygısındalar ama bu da ancak daha sert bir rüzgâra kadar olacak. Bizim -dürüst- derken imlediğimiz bu kelime işte o toprağa güven duyma isteği, kendin gibi belki de fazlaca kendi dışındakine güvenme arzusu... Bazen çevremizdekiler için çok sözler sarfedebiliriz, ama ya kendimiz hakkında. Kendimiz ve kendi dışımızdaki şeyler arasındaki tüm işkilerde -bilmek- baş kavramı oluşturur. Ben ve onları iki nokta kabul edip ayrı dairelere alırsak, bu iki şey arasındaki eşleme ancak onların varlıkları hakkındaki bilgimiz oranında mümkün olacaktır.

Birisine güvenmek

İnsanları tanımanın gerçek anlamda güvenmenin bir anlamı yok aslında. Kafka'nın çığlığı belki bu noktada benimle acısını bölüşür. "Birine nasıl güvenebilir insan?.. Birisine güvenmek bayağının da aşağısı bir durum" derken. Bir insanı ancak görünüş olarak bilebiliriz. Hem bir insanı bilmek de neyin nesi? İnsanların kendilerini bile bilmedikleri bir evrende... Bu noktada tek teselli, insanı, güveni ancak hiç yollanılmamış mektuplarında tanıyabilme umududur ki, o mektuplar da zaten hiç yollanılmamıştır deyip cümlemizi bitirirken üzerimize büyük bir yığının düştüğünü hissederiz. Geriye -söz- kalır, zaten başlangıçta da -söz- vardı, bilmek anlamında bu bildiğimiz tek şey galiba. Augoste'ye göre de o söz bizim insanlığımızı götüren tek şeydir. Dil ile insan olan, düşündüğünü ileten insan, yine dil ile düşündüğünü iletemez. Sürekli yalan söyler kendine ve başkalarına. Eylemlerinin altında hep başka türlü olmasını istediği noktalar vardır, ama onlar hiç konuşulmadık olduktan sonra.. Herkes kendi kabuklarında dışarıyı gözlemler, binlerce göz bir anda birbirini süzer fakat ufak bir tehlikede tüm gövdeleriyle içeriye kaçarlar. Kaçış için yüzlerce dönüş yolunu da bilirler, herkes çok başarılıdır aktörlükte, bu komedi bazen tek, bazen seyirci ile oynanır, a priori olarak roller bilinir de hep, peki bu oyun bitmez mi hiç? Eğer bir an biterse yüzdeki boyalar akıp, kostümleri çıkartmayı başarabilirsek uyumadan önce, sorabilsek kendimize yüreklice kimiz biz?

Augoste, art arda geçen günlerde, bir olay ister kendinin oynayabileceği düşünebileceği, zaman zaman eylemleşecek, biraz korkabileceği, heyecanlar duyabileceği güçlü, hepsinden de önce çabasını aktarabileceği cinsten.

Yakın dostu Victor'la zaman zaman oynadığı satranç oyununa kadar uzanan yaşam hamleleri, Euguina ile gerçekleşecekti. O taşlardan çoğu kere kendini soyutlayıp, kendisinin de bir taş belki piyon olup olmadığını düşünür, "Ya her şey satranç oynayan bir Tanrı'nın işiyse" diye hayıflanırdı. Evet, gerçekten de kabul edecekti artık: Hayat oyundu, satranç tahtası da, hayatın minyatür bir modeli. Her şeyin sonu olabileceğini hissettiğimiz anlar yok muydu? Bir karar vermenin zorunlu olduğu, dönemeyeceğimiz dönemler, inişleri ve çıkışlarıyla işte biz, bu çizilmiş tahtanın içerisindeydik.

Oyunun iyisi, kötüsü

Augoste da "hayat oyunsa, oyunun iyisi ile kötüsü arasındaki fark ne olabilirdi", diye aklından geçirdi, "peki bu taşlarla neden alışık olduğumuzdan farklı çıkışlar yapmıyoruz?" dedi. Özgürce yapabileceğimiz tek şey de galiba bu hamlelerde kendini gösterecekti. Her şey insana sunulmuş ve hazır olsa bile, çevremizdeki nesneler, canlılar bizim zihnimizden, gözlerimizden süzüleceği için, küçük de olsa seviniyorum doğrusu. O, Eugenia diye kendi kendine evde söylenirken ne evinin önünden geçerken gördüğü, etten kandan ibaret tesadüfi bir görüntüye, ne de kapıcı kadının tanıdığı Eugenia'ya sesleniyordu. Onun Eugenia'sı yalnızlığının, hayalinin yarattığı Eugenia'ydı.

Bay A, piyanist kızın görünüşünde mücadeleyi seçer, onunla gelebilecek zorlukları ister. Şu sözü elbette anlıyordu ama tam anıyla yaşamamıştı. Hayatın biraz amacı olsun istemişti en çok da. "Militia est vita hominis super terram." İnsanın dünyadaki hayatı mücadeledir.

Bir nişanlısı olduğunu bildiği halde Eugenia için hiç düşünmeden-döğüşeceğim, dedi. Zaman zaman bazı şeyleri anlamakta zorlandı doğal olarak, Eugenia'yı salt bir kadın sevgisi sandığı anlar oldu. Halbuki 'mücadele' de bir oyundu o kadın, aralarındaki de, sırf bir gerçek zaferi Bay A'nın kendini kazanabilmesine yarayacak.

Varolmanın koşulu

Evet Augoste Perez bir roman kahramanıdır. Unamuno'ya karşı kendini Descartes'ın ya da daha gerilerde Parmenides'in savında savunur, düşünmek, varolmak ilişkisinde. Düşünmek, insan olmakla özdeşse, varolmanın koşulu ise "Cogito ergo sum" diyerek varolduğunu haykırır. Üstelik yazar bu noktada pek de bir şey diyemez artık. Çünkü söyledikleri bir anlamda hepimizin varlığını gölgeye düşürmüştür. Düşünüyorsa vardır ya...

Yazarlar, kendileriyle konuşmalarını karakterlere yaptırırlar, monologlar belki de hep diyalog olarak verilirler. Romanlar böyle kurulur çokluk, eğer yaşamamışsa kendi yaşamını söyleyememişse, hep bir şeyleri, kahramanlar kahramanca söylerler kuşkusuz çok işe yararlar. Augoste yazarı ile aynı düzlemdedir artık. Bu iki varlık, ister kitapta yaşasın, ister dış dünyada etkilemez onu. O, önceleri yazarın kendisini öldürecek olmasına kızar ama sonunda onun da öleceğini bildiği için rahatlar, çünkü sonlar hep aynıdır. Bu bile her şeyin eşit olduğunu anlamak için yeterlidir.

Augoste Perez'in kendi özü ve görünüşü arasındaki gidip gelme anları, öyküsünün, belki en ilginç konuşmalarını yapmasına sebep olur. "Zaman zaman ben asla mevcut değilim düşüncesine vardım Orfeus. Ve diğer insanların beni göremeyecekleri kanaati içinde, sokak sokak dolaştım. Başka defalar gene, beni kendi gözümle gördüğüm şekilde görmezler kuruntusuna kapıldım. Çok dürüst davrandığımı sanarak, tamamen efendice bir tavırla, karşıdan doğru gelirken, farkına varmadan bir palyaço rolü oynuyormuşum da herkes gülüyor, benimle alay ediyormuş zannettim."

Mutsuzluğun kaynağı

O hep yaşamında karşılaştığı şeylerin, görünüş mü gerçek mi oldukları konusunda sıkıntılar duyar. Kendisini sevdiğini zannettiği Eugenia, onun beklediğinin tersine, evlenmelerine birkaç gün kala eski nişanlısı ile kaçarak terkeder. Eugenia'ya yapmak istediği psikolojik deneyin, umduğu gibi sonuçlanmaması, hatta farkında olmadan esas kendisinin bir deneye kurban gitmesi onu çok üzer. Fakat bir yandanda bütün ona yapılan alayları, öldürücü şakaları, ince planları, kendi başına gelmemiş gibi sessizlik ve dinginlikle karşılaması yine kendi varlığından şüpheye kadar götürür.

Bazen yaşadıklarını, içinde duyarak, mutsuzluğunun kaynağının kendisi olduğuna karar verip, kendini ölümle cezalandırmayı ister, bazen de kendisinin bir oyun kahramanı olduğunun bilincinde, uzaktan seyrettiği, rolünü iyi oynamış bir aktör gibi görerek, gülümseyebilir.

Bay A'nın tek dürüstlüğü, bir köpekle konuşma anları olur. Çünkü O, köpek yönünden bilgisizdir ya da köpeğin onu anlayamayacağı konusunda inançlıdır tıpkı diğerleri, insanlar gibi. O, kendisinin hiç etkilenmeyeceğini bildiğinden Orfeus'a adeta boşalır, evrenin boğucu anlarında, varoluşuna açtığı deliktir aslında köpek. Bay A'dan hisler; yaşan ışlara tepk er olarak, olduğu ya da olamadığı gibi, tek aracı olan köpeği sayesinde yürür. Dil Orfeus'a göre de onun yalan söylemesine, olmayan şeyleri uydurmasına, çoğu zaman da dış dünyada karşılığını bulamamasına, gerçeklikler hakkında bulanık bir görüntü elde etmesine yarar. Bir nesneye isim vermek de cevap değildir. İsim verildiği an, o nesne görülmez artık.. Zaten insan daima düşündüğünden başka şey düşünüyor gibidir, baktığı şeyi de görmez diyerek insanoğluna şaşkınlığını da belirtir Orfeus. Bu noktada o, üstündür efendisinden.

Romanın sonlarında, insanın daima hasta olduğunu, bunda şüphe olmadığını, yalnız uyuduğu vakitler sağlığına kavuşur gibi olduğunu ama bunun da her vakit değil, çünkü insanın zaman zaman uykusunda da konuştuğunu söyler, Orfeus. "Şimdi bana söyleyebileceğin bir şey yok artık ve benim de sana susmalarımla söyleyebileceğim bir şey yok artık" diyerek ruhunda dünyaya olan inancının temel desteklerinin yıkılıverdiğini ve içini sonsuz bir ümitsizliğin kapladığını hisseder. Çok geçmeden Augoste'nın yardımcıları, Domingo ile Ludivina, onu sahibinin ayak ucunda ölmüş bulurlar... Zavallı Domingo, bunu görünce çok üzülür ve belki efendisinin, belki de köpeğin ölümü için ağlamaya başlar, fakat akla en yakını, onun böyle harikulade bir minnettarlık ve sadakat örneği karşısında gözyaşı dökmesiydi. Ve arkasından Domingo şunları söyledi: "Bir de, keder öldürmez derler."

Sisli bir hayatın net görüntüsü asla olamazdı, ancak gölgeler bize yol gösterebilirdi, ama gidilen hiçbir zaman varmak istediğimiz olamaz, varmak istediğimizi hiç anlayamayacağımız için...■

ŞİİR ATLASI

Hazırlayan: Cevat Çapan

Tony Curtis/ Şiirler/ Kolektif çeviri

Dolunayı severim, beyaz varlığını gökyüzünün siyah gövdesine karşı

Geçen kasım ayında Divan Şiir Derneği'nin düzenlediği "Şiir Çeviri Semineri"ne katılan İrlandalı şairlerden biri de Tony Curtis'di. 1953'te doğan Tony Curtis'in yayımlanmış üç şiir kitabı var. Burada okuyacağınız şiirlerin çoğu This Far North adlı son kitabından. Efes Pilsen'in desteğiyle gerçekleşen bu seminerde Tony Curtis'in şiirlerini Orhan Koçak, Ali Cengizkan, Gönül Çapan, Ergin Ertem, Osman Çakmakçı ve Tarık Günersel Türkçe'ye çevirdiler.

ERTESİ SABAH

Yaşlı doğdum ben,
yaratıldım çatlak bir
kaburga kemiğinden.

Senin soğuk ellerin
soktu beni
bu garip şeklime.

Çığlık attım
attım acıyla.
Nefret ettim senden.

Günbegün,
senin soğuk gözlerin
izledi çıplaklığımı.

Yedim kahrolası elmalarımı,
yedim kusana kadar
ve sürükleyip götürdün beni

saçlarımdan.
Kavruk kahkahandan
kısıldı sesim.

Ağırlığın
acıtıyor gövdemi.
Arınamadım hiç

çamurundan.
Parçamsın,
uyku alamaz seni benden.

YOL

Tozlu bir yol
hiçbir yere varmıyorsa,
insan
düşünceye dalar;

ama bu ülkede
o kadar çok tozlu yol
hiçbir yere varmıyor ki,
hep babamın sesini duyuyorum:

"acaba ne halt ettiklerini
biliyorlar mıydı
yaparken
bu yolları!"

Ve ses sönerken
yılların mesaisi
ve onu yaratan ve çökerten
kent-

bir yere varamadığını gören-
söyletiyor onu
o haset dolu
sesiyle:

"Ya paraları boldu
bunların!
ya da
vakitleri!"

Düşünüp dururum ben de
ne kadar mutlu olurdu
yürüse bu yollarda,
cebinde üç beş kuruş.

Baba, bu tozlu yolları,
bu ıssız tapınakları
Büyük Buda
senin gibi adamlar için yaptı.

PALTO

Osip Mandelştam'ın anısına

Hayalet misin, geçip giden bir adam mı yoksa
Neden bilmem, gölgen kaldı bende.
-Anna Ahmatova

Şimdi palton sandalyenin sırtında,
tıpkı bir zamanlar sende durduğu gibi,
eğreti duruyor onun da titrek gövdesinde. Ama
yakıştığı başka sandalye de yok, seni bu kadar hatırlatan.

Soğuktan tutulmuştu bir yanımız, geldiklerinde
seni tutuklamaya; ellerimizin mavi damarları,
ırmakları gibiydi Avrupa'nın.
Gene de soydular seni son sözcüğüne kadar

ve paltonla kalakaldın,
eksik düğmeleri diktin, sökük astarını,
ama biliyorum almak için geri gelmeyeceksin,
ne bu kış, ne de sonraki kış.

Dokunmak için şimdi sana, paltona sarınıyorum,
kollarımı geçiriyorum kollarına,
sıkıyorum kemerini son deliğine kadar,
sanki geri dönen hayaletinim senin.

SOYUNUŞ

Toskana olabilirdi burası,
bu yağmur, bu sis,
bu yüzlerce taş duvar olmasa;
Dün birinin üzerinden aşmaya çabalarken,
olduğu gibi yıkıldı üzerime.

Gideli üç gün oldu
ve daha şimdiden içim dışım yara bere.

Ellerini özlüyorum, yavaşça soyunuşlarını.

***

Manghan tepesinde başlayan kazıda
bir metre derinlikte sundu toprak
eskil bir kulübenin kalıntlarını:
kapısı, tıpkı bizimki gibi.
rüzgârın ters yönüne bakan.

İnanmak zor,
bunca yaprak ve tozun biriktiğine
birinin en son
aynı kapıda dikildiği günden beri,
tıpkı şimdi benim gibi, bekleyerek dağlardan
bir kadının şeklini ve yolunu tanımlamasını.

***

Aşkım, sen döndüğünde,
kapatacağım bu kapıyı,
bizi kuşatsa da
bin yıllık tarih

TERCİHLER

Bayılırım bisiklete:
büyük huzur vardır
tekerleğin biçiminde.

Severim yaprakların
güneşe uzanmak yerine
toprağa eğilmesini-
yaklaşan sararmanın farkındaymış gibi.

Tepeleri, ırmakları
denizleri, ormanları severim.
Severim taşların ağırlığını
ve çayırın rengini.

Gene de bazı günler
içerim İrlanda adına.

Düşkünüm kitaplara,
eskisi kadar olmasa da,
ormanda kaldığım onca yıl
çalı çırpıyla doldu kafamın içi
tek tük de çançiçeği.

Ama sigarayı hâlâ seviyorum
ve Bob Dylan şarkılarını,
en sevdiğim dize - **I'm just whisperin'**
to myself so I can't pretend that I don't know-

Kadınları severim.
Severim Ahmatova'nın şiirini.
Dolunayı severim, beyaz varlığını
gökyüzünün siyah gövdesine karşı.

Gene de bazı günler
içerim İrlanda adına.

Elleri severim,
özellikle parmakları.
Dudakların biçimini severim.
Severim bir taşağın
öbüründen aşağı durmasını,
orda bile hayat dengesiz.

Soğuk Kasım sabahlarında
çay içmeyi severim.
Niye hiç anlamadım ama,
adaları severim, orda olan her şeyi.
Severim Beckett'in katıksız şiirini.

Pencereden bakıyorum
üç küçük adaya
ve denizi süren
iki tirol teknesine.
Nisan'ın son günü.
Deniz çarşaf gibi pürüzsüz.

Ama ben isterim ki
durmasın böyle, kabarsın, köpürsün,
dövsün İrlanda topraklarını
öfkeli bir sarhoş gibi.

Arkeologlar yıllarca kazarak
bulabilir günün birinde
evimizin burda olduğunu
ve kapımızın rüzgâra karşı bakmadığını.
Ama nerden bilecekler
gözlerinin rengini
ve nasıl gölgelendiklerini
Kasım'da?

Aydın Doğan Roman Ödülü'nü onurlandıran

Adalet Ağaoğlu'nu kutluyor

Türkiye'nin gerçek muhalif aydınlarından yazarımızla gurur duyuyoruz.

OĞLAK YAYINLARI

Kontr-gerilla Kıskacında Türkiye
Suat Parlar
Nisan 1997
bibliotek yayınları

Kanlı ilmeklerle dokunan son 35 yılımızın, tüm önemli dönemeç noktalarında karşımıza kontr-gerilla gerçeği çıkıyor. Yazar kitabında Susurluk'taki kaza ile ortaya çıkan ilişkiler ağının kökenlerini soğuk savaşın başlangıç evresinde buluyor. Susurluk'ta ortaya çıkan ilişkiler ağının kapitalist enternasyonalin Türkiye'deki uzantısı olduğunu yazar kitabında kanıtlarıyla ortaya koyuyor. Türkiye toplumunun yaşadığı bu kuşatma, neden ve sonuç ilişkileriyle analiz ediliyor.

Silahlı Bürokrasinin Ekonomi Politiği
Suat Parlar
Şubat 1997
bibliotek yayınları

"Silahlı Bürokrasinin Ekonomi Politiği"nde; "askerilik", merkezi devlet, milli güvenlik doktrini, egemenliğin bölünmezliği ilkesi gibi konular ana başlıklar olarak inceleniyor.

61 Anayasası, MGK, MGK- rejim, ordu, Cumhurbaşkanlığı, ordu devlet, ordu toplum ilişkileri politik açıdan tartışılıyor.

OYAK'ın yapısının incelendiği bölüm geniş olgusal bilgi sunarken, Türkiye'de askeri sınai kompleksin gelişim süreci ve vardığı noktalar ele alınmaktadır.

Osmanlı'dan Günümüze Gizli Devlet
Suat Parlar
Şubat 1997
bibliotek yayınları

"Osmanlı'dan Günümüze Gizli Devlet", Teşkilat-Mahsusa'dan kontr-gerillaya, İttihatçı tehcir siyasetlerinden vergisel deportasyona uzanan süreçte egemenlerin iktidar etme geleneğini aydınlatıyor. İttihatçı Binbaşı Enver'den, Jitem'ci Binbaşı Ersever'e uzanan yolda egemenlerin siyaset yöntemleri netleşiyor. Tarihsel olanla güncel olanın bir noktada kesişmesi, "Avrupamerkezci" bakışın olgusal temelde tartışılmasına ve aşılması zorunluluğuna ışık tutuyor.

Kitle İletişiminde İmaj
Kuramsal Bir Yaklaşım
İsmet Yazıcı
Ocak 1997
Bilim Yayınları

"İmaj"ın oluşum ve gelişim evriminin araştırıldığı bu kitapta, asla kendimiz olamadığımız bir dünyada kayboluşumuzun öyküsünü bulacaksınız.

'Gerçek' dediğimiz 'şey' bir yanılsama mıydı; gerçeğimize dönüşen imajlarımız bir yanılsama mıydı; sahici olanla sahte olanın ayırdına varabilir miydik?..

İsmet Yazıcı, 'imaj' kavramını incelerken, bizlere bir kez daha 'gerçeğimiz' dediğimiz 'şey'i sorgulatıyor.

Vitrindekiler

Yıkık Bir Çocuk Bahçesi Gibiydi Yüzü/ *Akgün Akova/ Çınar Yayınları/ 224 s.*

Onu hastaneye getirdiklerinde, yaşamla ölüm arasındaki iplikten köprüyü geçmek üzereydi. Yakınında patlayan bir bomba çenesini parçalamış, alt dudağı ve alt çene dişleri yok olmuştu. Akıllarını yitirmemek için delicesine çalışan; elektriksiz, susuz, yakıtsız hastanelerde ameliyat yapmaya çalışan hekimler onu yaşatmak için tam dört gün azraille yumruk yumruğa kavga ettiler. Adam komadan çıkıp, kendine geldiğinde elleriyle bir şeyler anlatmaya çalıştı. Hekimler ve hemşireler, ne demek istediğini anlamak için başına toplandılar. İçlerinden biri de, Belma adında bir hekimdi. Adam, Belma'yı işaret ediyor, ama kimse söylemek istediğini anlamıyordu. Adamın bir göçük kapısı gibi duran ağzının içine bakamıyorlardı. Parçalanan çenesi, ancak tıslamasına olanak tanıyordu. Yaşam bu korkunç iletişim güçlüğünü görünce, bir tansık yaratarak, adamın sözlerini Belma'nın duymasına olanak tanıdı: "Lütfen beni öper misiniz?" Genç kadının içi ürperdi, öptüğü bütün erkeklerin dudakları birer birer gözünün önüne geldi. Böyle bir şeyi yapamayacağını düşündü. Adamın sargılar içindeki yüzüne baktığında, gözlerinin birer buzdağına dönüştüğünü gördü. O zaman, çenesi parçalanan adamın ölmediğine inanıp yaşama tutunması için, parçalanmayan üst dudağının başka bir dudağın sıcaklığını duyması gerektiğini anladı. Eğilip adamı öperken, arkadaşları başlarını eğerek yaşlarla dolu gözlerini kapadılar.

Kedi ve Ölüm/ *Erhan Bener/ Ümit Yayıncılık/ 128 s.*

Kedi ve Ölüm, Erhan Bener'in en ilginç romanlarından biridir. İlk baskısı 1961'de yayımlanmış, 1962'de Fransız Türk Kültür Derneği'nin Büyük Ödülü'nü almıştır. Kedi ve Ölüm, Erhan Bener -J.P. Dorian'ın çevirisiyle, Paris'te Albin Michel Yayınevi'nce yayımlanmıştır (1965). Fransızca konuşan ülkelerin iletişim araçlarında Kedi ve Ölüm için birçok değerlendirme yapılmış, eleştiri yazıları çıkmıştır. Bunlardan birinde, "... bu romanın övülecek yanı konusu değil, sanat yönüdür. Yazar Erhan Bener sanatıyla bizi büyülemesini, tasarlandırmasını bilmektedir" denilmektedir. Kedi ve Ölüm sanat yönüyle olduğu kadar, konusuyla da dikkat çekici bir romandır. Cumhuriyetin ilk yıllarında resim öğrenimini Avrupa'da yapan Ressam Zahit, üç ay sonra öleceğini öğrenir. Erhan Bener, ölümü bekleyen bir insanın sarsıntılarını ustalıkla anlatıyor..

Akıl Defteri-0-5 Yaş İçin Ana-Baba Rehberi/ *The Riverside Mothers Group/ Çeviren: Oya Ungan Karaduman/ Papirüs Yayınları/ 255 s.*

Bir yere gideceğiniz zaman sadece cüzdanınızı ve anahtarınızı alarak kapıdan çıkıverdiğiniz günleri anımsıyor musunuz? O günler çok uzakta kaldı değil mi? Çocuklarla birlikte dışarıya her çıkış adeta bir ıssız adaya kamp kurmaya gidiyormuşçasına hazırlık gerektirir. Ya da yağmurlu bir günde çocuklarla evde kapalı kalmak, gerekli önlemleri almaz, hazırlıklı olmazsanız, kâbusa dönüşebilir. Hele bir de taşındığınızı ya da yani bir bebeğiniz daha olduğunu düşünün!.. İşte bu kitap çocuklu yaşamınızı kolaylaştırmak ve günlük yaşantınızı organize edebilmenize yardımcı olmak amacıyla yazılmış. "Akıl Defteri"nin sayfaları içinde; - Doğumdan sonra bebekle eve geliş, - Oyuncak karmaşasına son, - Taşınma, - Hastalık durumları, - Okul seçimi, - Doğum günleri, - Ve daha birçok konuyla ilgili ipuçları bulabileceksiniz. Kolay toparlanmanıza yardımcı olacak, pratik uygulamalara yönelik, çocuklarla ilgilenen herkes için eşsiz bir kaynak,

Cankurtaran- 0-8 Yaş Çocukları İçin İlk Yardım Bilgileri/ *Elena Bosque & Sheila Watson/ Çeviren: Feza Uzun/ Papirüs Yayınları/ 149 s.*

Toplumdaki en önemli ve sorumluluk gerektiren işlerden birisi de çocuk bakımıdır. Bu yorucu ve özveri isteyen işi daha güvenli bir şekilde yapmanız, acil durumlarda ne yapacağınızı bilmeniz, çocuklarınızı daha keyifli ve sağlıklı büyütebilmenize yardımcı olacaktır. Ama en önemlisi çocuklarınıza sevgi ve sabırla yaklaşmanızdır. Bu yaklaşım, onların uzun, mutlu ve sağlıklı yaşamalarının temelini atar. Anne-babaların, çocuklarla ilgili işi ve çocuklarla yakın ilişkide olan herkesin sahip olması gereken, çocuklara uygulanabilecek ilk yardım tekniklerini içeren, el kitabı niteliğindeki bu kitapta, acil durumlarda alınacak önlemler, kazalar ve çocuklarınızı olabilecek kazalardan koruma yöntemleri gibi pek çok konuda aydınlatıcı, uygulamaya yönelik bilgi bulabilirsiniz.

Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarisi/ *Prof. Dr. Metin Sözen/ Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları/ 102 s.*

Türkiye İş Bankası, "Başlangıcından Bugüne Türk Sanatı"nı konu alan bir dizi yayımlamaya başladı. Okuyuculara kolaylık sağlamak için "el kitabı" boyutlarında hazırlanan 10 kitaplık bu dizi, resim, heykel, halı, hat, mimari, seramik gibi çeşitli sanat dallarını konu alıyor ve uzmanları tarafından yazılıyor. Dizinin, Prof. Dr. Metin Sözen tarafından hazırlanan ilk kitabı "Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarisi" adını taşıyor. Prof. Sözen, kitabın ilk bölümünde 1908 Meşrutiyeti'nden sonra gelen ve Ziya Gökalp'in öncülüğünü yaptığı Türkçülük akımıyla birlikte gelişen "Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi"ni ele alıyor. Sözen, 30'lu yıllara dek süren bu dönemde, mimarların daha çok Selçuklu, Osmanlı dönemi yapı öğelerini ön plana aldıklarını, diğer kültürlerin etkilerinden sıyrılma eğiliminin giderek güçlendiğini belirtiyor. Söz konusu dönemin ardından kaydedilen gelişmeleri ele alan ikinci bölümde, mimarlık olgusu, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin yaşadığı siyasal, ekonomik ve toplumsal dönüşümlerin ışığında inceleniyor. Prof. Sözen, bu bölümde Türk ve yabancı mimarların, şehir planlamacılarının çalışmalarını, mimarlık eğitimi veren kurumlarda görev yapan hocaları ve ulusalcılıktan fonksiyonalizme yönelişi örnekliyor. "İkinci Ulusal Mimarlık Dönemi" bölümünde ise Sözen, 1940-50 yılları arasında yaşanan dönemi ele alıyor. Yazar bu dönemi, Avrupa'da ortaya çıkan ve 2. Dünya Savaşı'nın patlamasına neden olan nasyonalist akımların ülkemize yansımasının bir biçimi olarak nitelendiriyor. Bu dönem sonrası mimaride yaşanan gelişmelerin konu edildiği son bölümde ise "uluslararası sisteme açılış", mimarlık ortamında başlayan "demokratikleşme", pek çok geleneksellikten post-modernizme çeşitli eğilim ve akımlar, örneklerle birlikte ele alınıyor.

Ergenlik Ayini/ *Alexei Panshin/ Çeviren: Ferhan Ertürk/ Metis Yayınları/ 239 s.*

Ergenlik Ayini, daha ziyade bilimkurgu üzerine yazdığı incelemeler ve eleştirilerle tanınan Alexei Panshin'in ilk ve en önemli romanıdır. "Kapalı bir dünya olarak uzay gemisi" temasının işlendiği ilk roman değildir kuşkusuz, ancak bu temanın tutarlı ve kapsamlı bir biçimde ele alındığı sınırlı sayıdaki romandan biridir. Heinlein'in Orphans of the Sky (Uzayda Kaybolanlar) romanı da aynı temayı işler, ancak orada gemi sakinleri evreni gemilerinden ibaret sanırlar. Ergenlik Ayini, herhangi bir yanılsamaya yer tanımadan, belirli sayıda bir insan topluluğu evrenlerini bir uzay gemisiyle sınırlamayı seçselerdi ne olacağını, bunun toplumsal, kültürel, politik ve ekonomik sorunlarını irdeleyen, bunu da çocukluktan yetişkinliğe yeni geçmekte olan bir kız çocuğunun gözünden yapan bir roman.

Ülkelere Değil Savaşa Düşmanım - Gezi Yazıları/ *Mustafa Balbay/ Çağdaş Yayınları/ 253 s.*

"Gezme sözcüğünün bende ilk çağrıştırdığı, yeniden doğmak, çoğalmaktır. Bir kenti, bir ülkeyi tanımanın verdiği hazzın eşdeğerini düşünemiyorum. Yaşamımın gelecek dilimlerine ilişkin dileklerimin başında, "gezme duygusunu" yitirmemek gelir. Gezi kitaplarının artmasını, yeni kuşakların dünyayı görme duygusunu canlandırması bakımından çok istiyorum. Biz Türkler içişlerimizle çok ilgiliyiz ama, dışa açılmaya merak salanımız da yok değil. Orhan Şaik Gökyay'ın, "Türkçe'de gezi kitapları" başlıklı araştırma yazısında Osmanlı'dan günümüze bu alanda eser verenleri okumuştum. Trabzonlu Mehmet Aşık'tan, Evliya Çelebi'ye kadar... Sayının sandığımdan fazla olduğunu görünce sevindim. Kitabın adını koyarken, onlarca seçenek arasından, Hiroşima'da atom bombasının düştüğü yerde kurulu Barış Parkı'nda, Kobe Üniversitesi öğrencisi Takasi Araki'nin söylediği bir sözde karar kıldım. Araki'ye, "Amerikalılar'a düşman mısın" diye sordum. "Hayır" deyip karşılık verdi: "Ben, ülkelere değil, savaşa düşmanım." Savaşsız ve sömürüsüz bir dünya her "insanın" özlemi. İnanıyorum ki, önümüzdeki binyılda bu başarılacak. O zaman sınırlar da anlamsızlaşacak. Böyle bir dünyada gezmek kimbilir ne kadar güzel olurdu. Önümüzdeki kuşaklara sınırsız yolculuklar dileğiyle..." diyor Mustafa Balbay.

Seni Seviyorum Rosa/ *Işıl Özgentürk/ Anadolu Sanat Yayınları/ 98 s.*

Işıl Özgentürk, 1991'de çektiği Seni Seviyorum Rosa'nın çekim senaryosunu, iç- dış basın dosyasını ve yönetmenin çekim öncesi çalışmalarını bu kitapta toplamış. Kitap, bir yönetmenin filim öncesi çalışmalarını, bir filme verilen emeği göstermesi açısından ülkemizde ender rastlanan çalışmalardan biri. Ayrıca çok detaylı bir çekim senaryosu, senaryo yazma konusunda bilgilenmek isteyen pek çok genç senaryocuya yol gösterecek nitelikte. Belleği zayıf bir toplumda bu tür çalışmaların ayrı bir önemi var. Sinema okulları için bir ders kitabı niteliğindeki bu yayını basmayı göze alan Anadolu Sanat Yayınları kitapevini ayrıca kutlamak gerekiyor. Yurt dışında çok sayıda basılan bu tür kitapların sayısının çoğalması hepimizin dileği olmalı.

Vatan Yahut Susurluk-Siyasi Cinayetler/ *İnci Hekimoğlu/ Papirüs Yayınları/ 155 s.*

"Vatan Yahut Susurluk", 3 Kasım 1996'da Susurluk'taki kazayla açığa çıkan ilişkilerin Türkiye'deki gelişmelerde oynadığı rolleri ve işlenen cinayetleri teşhir eden bir çalışma. İnci Hekimoğlu, araştırmacı gazeteciliğin sunduğu imkanlar ve röportajlarla, devlet çeteleri tarihini yeniden yazıyor. Susurluk ile ortaya çıkan gerçekler, bugüne dek, üç-beş isimden oluşan bir "çete"ye takılı kaldı.

12 Eylül öncesi yaşananlar sanki bugünün kilometre taşları değildi. Sanki "koşulların olgunlaşmasını bekledik" açıklamasıyla itirafta bulunan generallerin, Çatlı'ları yetiştiren bataklıktan haberleri yoktu. İnci Hekimoğlu, kadın erkek, çoluk çocuk binlerce insanın cesetleri pahasına sağlanan bu koşulların da tanığıydı.O günlerde işlenen cinayetlere tekrar bakıp bugünkü olaylarla bütünleştirince, inanılmaz isimleri ve inanılmaz bağlantıları ortaya çıkardı. İşte bazı başlıklar: - Necmettin Erbakan'ın eroin kaçakçılığı ile suçlanmasına neden olan bant kimin elinde? - Algan Hacaloğlu'na bombalı paket... - Güneydoğu'nun Başbakanı Necmettin Cevheri, İçişleri Bakanı Ünal Erkan, Komutanı Sedat Bucak'tır.

Şeftali Ağacı/ *Hermann Hesse/ Çeviren: Kâmuran Şipal/ Afa Yayınları/ 175 s.*

Boncuk Oyunu adlı romanından sonra 1946'da Nobel Edebiyat Ödülü de alan Hesse'nin Doğu edebiyatına olan yatkınlığı ve bu konudaki bilgi ve etkinliği, özellikle 1960 yıllarında Amerika'da canlanan Budizm ve Zen Budizm akımları sırasında en çok okunan yazarlar arasına girmesine neden oldu. Bu kez farklı bir Hesse sesleniyor bize, yazar Hesse değil, insan Hesse bu. Doğrudan kendi sesiyle sesleniyor, yarattığı kişilerin ardına gizlenerek değil. Herman Hesse'yi sevenlerin, Herman Hesse'yi anlamak isteyenlerin okuması gereken bir kitap.

F. Kafka- Yaşamöyküsü/ *Hazırlayan: K. Wagenbach/ Çeviren: Kâmuran Şipal/ Cem Yayınevi/ 184 s.*

Cem Yayınevi, çağımızın büyük yazarlarından Kafka'nın bütün eserlerini Kâmuran Şipal'in çevirisiyle yayımlamakta. Bütün Eserler'de "Bir Savaşın Tasviri", "Hikâyeler", "Taşrada Düğün Hazırlıkları", "Dava", "Kayıp (Amerika)", "Şato", "Günlükler", "Ottla'ya ve Ailesine Mektuplar", "Değişim" yer almakta. Yayınevi Kafka'yla ilgili yazınsal çalışmalar da yayımlamakta. Max Brod'un "Kafka'da İnanç ve Umutsuzluk", Elias Canetti'nin "Öbür Dava - Kafka'nın Felice'ye Mektupları Üzerine" ve Gustav Janouch'un "Kafka ile Söyleşiler" bu kitaplar arasında. Klaus Wagenbach'ın hazırladığı "Kafka-Yaşamöyküsü", yazarın yaşantısına ışık tutan titiz bir çalışmanın ürünü.

Ağaç ve Doğanın Doğası/ *John Fowles/ Çeviren: Kemal Doğan/ Afa Yayınları/ 126 s.*

"Kendimi böyle saçma ve boş laflarla anlatmak, bana bu kadar anlam ifade etmiş tüm şeyler hakkında artık hiçbir şey söyleyememek bana acı veriyor. Beni belki de normallikten uzak kalmış, tuhaf ve toplumdışı biri olarak kabul edeceksiniz. Yetersizliklerime karşın, vahşi doğaya gerçekten saygı göstermemi takdir edeceğinizi umuyorum; ayrıca kendilerini, vahşi doğa olmaksızın da yaşayabilecek kadar mükemmel biçimde evrimleşmiş sayan herkesin bu bilgisizliğine de acıyorum. Bu tür insanlar yok olmanın peşinde koşuyor gibidirler; günümüzdeki gibi bu aradıkları şeyi de bulacaklardır." diyor John Fowles

Kadınlar ve Pembe Dizi/ *Christine Geraghty/ Çeviren: Nur Nirven/ Afa Yayınları/ 282 s.*

Bu kitap, prime time pembe dizilerindeki kadınların rolleri üzerine yapılmış ilk büyük inceleme. Christine Geraghty, İngiliz ve Amerikan televizyonlarında gösterilen pembe dizilerin karşılaştırmalı çözümlemesi içinde ekrandaki anlatılarla geleneksel pembe dizi izleyicisini oluşturan kadınlar arasındaki ilişkiyi incelemekte. Kamusal ve kişisel yaşam, mantık ve duygu, iş ve zevk arasındaki bölünme, Dallas, Hanedan, Coronation Street ve East Enders gibi en popüler pembe dizilerin yapısı içindeki konuların belkemiğini oluşturur. Yazara göre bu temalar aynı zamanda kadınlar ve erkekler arasındaki daha geniş sosyal bölünmeleri içermekte, pembe dizilerde ise bu bölünmeler hem sorgulanıp hem de bir keyif alma kaynağı olarak ele alınmakta. Kadınlar ve Pembe Dizi, kadın araştırmaları, medya ve kültürel araştırmalar derslerinde önemli bir yer tutacak ayrıntılı, dikkatli ve geniş kapsamlı bir çözümleme.

Bir Yaşam/ *Elia Kazan/ Çeviren: Nihal Yeğinobalı/ Afa Yayınları/ 736 s.*

Elia Kazan kendi anlattığı yaşamöyküsü ile aramızda. Kazan "Anadolu"lu olduğu kadar çizgidışı yaşamı ile de ilginç bir sanatçı. Türkiye'de başlayıp ABD'de süren yaşamıyla "Amerikan Rüyası"nın çok canlı bir örneğini oluşturmakta. 20. yüzyıl Amerikan tiyatro ve sinema sanatının gelişimine ve dönemin politik çalkantılarına tanıklık etmiş olan Kazan, kendi yaşamıyla acımasız bir hesaplaşmayı elden bırakmıyor. McCarthy döneminde, Amerikan Aleyhtarı Faaliyetler Alt Komisyonu önünde isimler vermesinin nedenlerini, sonrasında bu olayın kişisel ve sanatsal yaşamındaki yansımaları üzerine itiraflarını bu kitapta bulabilirsiniz. Bir Yaşam'da bir dönemin ünlülerini (Tennessee Williams, Arthur Miller, Marlon Brando, Marilyn Monroe, James Dean, ...) Kazan'la olan ilişkileri içinde, en yalın, en sıcak, en insan yönleriyle tanıyacaksınız. Rıhtımlar Üzerinde, Viva Zapata, Arzu Tramvayı, Cennetin Doğusu gibi filmleriyle dünya çapında üne kavuşan yönetmen Kazan, Actors Studio'yu da kurmuş ve yaşamının son dönemlerinde çok satar romanlar yazmış, çok yönlü bir sanatçı. Yaratıcı birey olma konusunda okuyucusunun enine boyuna düşünmesini sağlayacak nitelikte bir kitap.

Savaş Sanatında Uzlaşmak/ *Sun Tzu'nun Savaş Sanatı Klasiği Üzerine Zhuge Liang ve Liu ji'nin yorumları/ İngilizceye Çeviren ve Sunan: Thomas Cleary/ Çeviren: Sibel Özbudun/Anahtar Kitaplar Yayınevi/ 152 s.*

Kadim Çin'in iki önemli askeri yöneticisinin eseri olan bu kitapta, Sun Tzu'nun Klasik Savaş Sanatı, organizasyon ve liderlik konularında eksiksiz bir el kitabına dönüşmektedir. Sun Tzu'nun ilkelerine sadık kalan kadim Çin'in büyük liderleri, savaşta başarının zihni ve maddi koşullarını, yenginin ve yenilginin sosyal, psikolojik ve çevresel etkenlere bağlı olduğunu çok iyi bilirler. Çin tarihinde çeşitli itilaf ve strateji öykülerini bulacaksınız. Bundan başka organizasyon ve kriz yönetiminin sosyal ve psikolojik yönleri de bu kitabın konuları arasında.

Dehşetin Tekerlekleri/ *Sven Hassel/ Çeviren: Ümit Koçer/ E Yayınları/ 288 s.*

"Dehşetin Tekerlekleri" Sven Hassel'in en ünlü ve belki de en güçlü yapıtı... Hitler'in acımasızca cezalandırdığı 27. Panzer taburunun öyküsü... Stalingrad'dakinden daha kanlı çalışmalara girenlerin başından geçenleri dile getiren bu kitap, hiç kuşkusuz, şimdiye kadar yazılanların en etkileyicisi... Okuyucu, böyle bir yapıtı hiç unutmayacaktır!

Konfüçyüs Düşüncesinin Temelleri/ *İngilizce'ye Çeviren-Sunan: Thomas Cleary/ Çeviren: Sibel Özbudun/ Anahtar Kitaplar Yayınevi/ 192 s.*

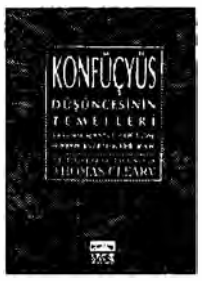

Konfüçyüs düşünce tarihinin en önemli şahsiyetlerinden biri, öncü bir eğitimci, sosyal eleştirmen ve siyaset bilimcidir. Filozof ve eğitmen olarak, insani meseleleri olağanüstü bir berraklık ve kesinlikle ortaya koymuş, söyledikleri binlerce yıldır unutulmamış, güncelliğini yitirmemiştir. Konfüçyüs'ün Analekt'leri devlet ve iş yönetiminden toplumsal olaylara, kişisel ilişkilere kadar çok geniş bir çerçevede insani ilişkileri konu alan bir başvuru kaynağıdır. Konfüçyüs'ün popüler özdeyişlerinin bir araya getirildiği bu kitap, büyük bir öğretmenin bilgeliğinin yeni bir kuşağa aktarılması amacını taşımaktadır. Thomas Cleary bu metinde Konfüçyüs'ün deyişlerini altmışdört klasik I Ching (Değişim Kitabı) hekzagramına uygun bir düzende bir araya getirirken, Konfüçyüs'ün kendi yorumlarından yararlanmış. ■

NİSAN 1997 SAYI : 137 200.000 LİRA (KDV dahil)

SANAT ADAM

DUYUMSANMAYAN KARANLIK / *Memet Fuat*
TAHSİN YÜCEL'DEN BİR BAŞYAPIT : "VATANDAŞ" / *Fethi Naci*
SİNEMAMIZ BOY ATIYOR / *Orhan Barlas*
DÜNYA İMGESİ / *Mehmet Serdar*
AYNA / *Mehmet Ergüven*
AŞK OLSUN... / *Halûk Cengiz*
KOZMOPOETİKA I / *Mehmet Yaşın*
PAUL VALÉRY RESSAM / *Gürhan Tümer*
"YALPALIYORDUM GÖLGEME YASLANDIM" / *Ferruh Uztuğ*
DEMİR ÖZLÜ'NÜN DİNMEYEN YOLCULUĞU / *Hüseyin Peker*

Şiir : Seamus Heaney. Edna St Vincent Millay, Salâh Birsel, Bertolt Brecht, Ruşen Hakkı, Nurer Uğurlu, Özkan Mert, Yeşim Salman, İnci Asena, Enis Batur, Müslim Çelik, Ergin Yıldızoğlu, Metin Cengiz, Oğuzhan Akay, Rıfat İnkaya, Mim Kaf Agayef, Tarık Günersel, küçük İskender, Mete Özel, Ali Asker Barut.

Bu Sayıdaki Ressam : Aydın Ayan.

ADAMSANAT Aylık Sanat Dergisi; Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi : Küçükparmakkapı sok. No : 17 80060 Beyoğlu-İstanbul; Tel. : (0212) 293 41 05; FAX : (0212) 293 41 08; Dağıtım BİRYAY A.Ş. ABONE KOŞULLARI : Yıllık (12 sayı) 2.400.000 TL. (*Şiir Yıllığı* ile birlikte 3.000.000 TL.) Altı aylık 1. 200.000 TL. Yurtdışı 60 DM; Abone ve Eski Sayılar İçin Hesap No : Anadolu Yayıncılık A.Ş. adına Yapı Kredi Levent Şubesi 1191 nolu hesap.

NİSAN AYI ÖZEL DOSYALARI:

EDEBİYAT VE KÖTÜLÜK'ÜN YARATICILIĞI

"Ya Melekle ya Şeytanla Sözleşiriz" / *Ahmet Oktay*
Yaşasın Kötülük! Ve de Ötesi / *Ece Ayhan*
Edebiyat ve Kötülük /*Hulki Aktunç*
Düzeni Giyinmek ya da... / *Barlas Özarıkça*

SÜRYANİ KİMLİĞİ VE EDEBİYATI

Süryanilerin Yeni Hayatı Sürgünlük / *Yakup Bilge*
Süryani Dili ve Edebiyatına Genel bir Bakış / *Edip Aydın*

Küheylan Dediğin / *Vedat Günyol* ⇨ İpuçları / *Tomris Uyar* ⇨ Üç Kitap / *Füsun Akatlı* ⇨ Düşman / *Tahsin Yücel* ⇨ Okuma Notları / *Hilmi Yavuz* ⇨ Ben Unutmadan / *Tarık Dursun K.* ⇨ Düşüncede Yöresellik ve Evrensellik / *Ahmet Cemal* ⇨ Konumlandırmalar / *Ahmet Önel* ⇨ Osmanlıca Öğretimi Üzerine / *Yusuf Çotuksöken* ⇨ Knut Hamsun / *Leo Löwenthal* ⇨ Fakir Baykurt ile Söyleşi / *Feridun Andaç* ⇨ Hilmi Yavuz Şiiri ya da Şiirdeki Hilmi Yavuz / *Eser Demirkan* ⇨ Kesit / *Tuğrul Tanyol*

Öyküleriyle: (Tomris Uyar'ın Seçtikleri: *Sanem Karagöz / Atakan Uğur*) / *Wolfdietrich Schnurre* ⇨
Şiirleriyle: *Erdoğan Alkan / Ali Püsküllüoğlu / Nurer Uğurlu / Cengiz Bektaş / Hüseyin Yurttaş / Tarık Günersel / Mor Efrem / Melisa Gürpınar / Ufuk Acuner / Filiz Özdem / Oya Uysal* / (Hilmi Yavuz'un Seçtikleri: *C.Hüseyin Düz / Veysel Turgut / Yasin Yıldırım / Aynur Şişman / Saffet Soyöz / Cemal Toprak / Müjde Bilir*) ⇨ **Kitap Eki:** *Habib Bektaş / Enver Ercan / Yıldız Cıbıroğlu / Orhan Duru / Levend Yılmaz / Banu Karadağ / Osman Hakan A. / Remzi İnanç / Metin Celâl / Altay Öktem / Tunca Arslan* ⇨
Desenleriyle: *Kâmil Masaracı / Semih Poroy / Ferruh Doğan*

VARLIK, her ay, edebiyat ve kültür gündeminden özel bir dosya ✪ usta kalemlerden yazı, öykü ve şiirler ✪ kitap eki ✪ cep kitap kulübü bülteni ✪ toplam 84 sayfa ile bayinizde... *(300.000 TL.)*

VARLIK YAYINLARI A.Ş. Cağaloğlu Yokuşu 40/2 34440 İstanbul - Telefax: 522 69 24 - 512 95 28

VARLIK DERGİSİ ABONE FORMU

Yurtiçi abone bedeli:
❑ 1 yıllık (3.300.000 TL)
❑ 2 yıllık (6.600.000 TL)
❑ Avrupa ülkeleri: 1 yıl 60 DM / 2 yıl 100 DM
❑ Diğer ülkeler: 1 yıl 50 $ / 2 yıl 90 $

Ad, soyadı .....
Doğum tarihi ve yeri.....
Adres .....
.....
Posta kodu/ Şehir .....
Tel/ Fax: .....

Abone ücreti olarak ..... TL'sını VARLIK YAYINLARI'nın
❑ İş Bankası Cağaloğlu Şubesi 158 719 no'lu hesabına
❑ Yapı ve Kredi Bankası Çemberlitaş Şubesi 1032416-0 no'lu hesabına
❑ Vakıflar Bankası Nuruosmaniye Şubesi 303-2007019 no'lu hesabına
❑ 119822 no'lu posta çeki hesabına yatırdım. Makbuzu ektedir.

Abone ücreti ..... TL'sını kredi kartı hesabından alınız.

❑ VISA ❑ MASTER ❑ EURO

Kart No:
Son Kullanma Tarihi:
Kimlik No.:
Kart hamilinin imzası:

ÇAĞDAŞ YAYINLARI

MEHMED KEMAL
DENEMELER ELEMELER

350.000TL

ATAOL BEHRAMOĞLU
UTANIYORUM

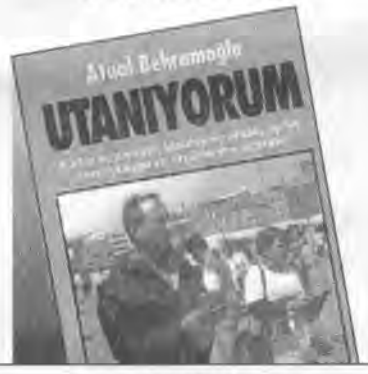

300.000TL

MUSTAFA BALBAY
ÜLKELERE DEĞİL SAVAŞA DÜŞMANIM

350.000TL

ÜMİT OTAN
ÖYKÜNÜN DIŞINDAYSAN ÜŞÜRSÜN

200.000TL

MUSTAFA EKMEKÇİ
ÖKSÜZ YAMALIĞI
(Köy Enstitüleri)

400.000TL

KONUR ERTOP
PİR SULTAN ABDAL'DAN ONAT KUTLAR'A

400.000TL

Cumhuriyet Kitap Kulübü Çağ Pazarlama A.Ş. Yerebatan Cad. Salkımsöğüt Sok. No:9/B Cağaloğlu-İstanbul Tel:514 01 95/96
Posta Çek No:666322

MÜZİK ANSİKLOPEDİSİ YAYINLARI

MÜZİK ANSİKLOPEDİSİ / Yön: Ahmet SAY
28 x 20 boyutunda 4 cilt, 1280 sayfa, 12.000 madde, 8.000.000 TL.

MÜZİK TARİHİ / Ahmet SAY
Çağdaş kavrayışla sistematik müzik tarihi, 565 sayfa, 2.000.000 TL

MÜZİKÇİNİN ELKİTABI / Mithat FENMEN
Temel müzik bilgileri / küçük sözlük, 112 sayfa, 500.000 TL

MÜZİK FIKRALARI / Prof. Koral ÇALGAN
Gülmece ve müzik: 150 fıkra, 50 karikatür, 128 sayfa 550.000 TL

İNSAN ve MÜZİK / Prof. Dr. Ali UÇAN
Müzikte temel kavramlar, ilkeler, kanımlar, 236 sayfa, 800.000 TL

MÜZİK ÖĞRETİMİ / Haz: Ahmet SAY
Türk ve yabancı uzmanların görüşleri, 176 sayfa, 800.00 TL

TÜRK KALARAK ÇAĞDAŞLAŞMA / Prof. M. SUN
Türkiye'nin kültür ve sanat sorunları, 96 sayfa, 450.000 TL

KİM KAPATTI ŞU MÜZİĞİ? / Haz: Uğur ALPAGUT
Gençlerin müzik üzerine yazıları, 96 sayfa, 400.000 TL
(Kitaplarımız büyük boyutludur. 1. hamura basılmıştır.)

The MUSIC MAKERS in TURKEY / Ahmet SAY
Türkiye'de müzik kurumları, sanatçılar (İngilizce)
Kuşe kâğıt, renkli baskı, kiks cilt, 336 sayfa, 462 resim, 5.000.000 TL

Okurlarımıza taksit olanağı. Bilgi isteyiniz.

MÜZİK ANSİKLOPEDİSİ YAYINLARI
İlkadım Sok. 21/5, G.O. Paşa 06700 Ankara
Tel: (312) 437 99 05 • Faks: (312) 427 22 60

ŞEKER HASTALIĞI, YÜKSEK TANSİYON ve KALP HASTALIĞI RİSKİNİ ARTTIRIR. ŞEKERİNİZİ KONTROL ETTİRMEYİ İHMAL ETMEYİN.

Türkiye Diyabet Tedavi ve Eğitim Vakfı

KİTAP ÖDÜLLÜ BULMACA

İLKER MUMCUOĞLU

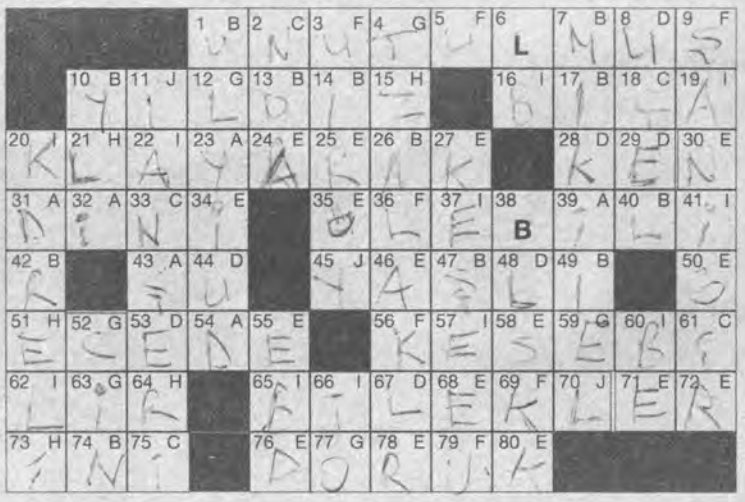

Önce aşağıda tanımları verilen sözcükleri bulmaya çalışın ve her bir harfi bir yatay çizgi üzerine gelecek biçimde yazın. Sonra çizgilerin altlarındaki sayılara göre bu harfleri bulmacadaki aynı sayılı karelere aktarın. (Kara kareler iki sözcük arasını gösterir. Bir satırın sonunda kara kare yoksa, bu, sözcüğün alttaki satırın başına sarktığını gösterir).

ADI, SOYADI:.....

ADRESİ: .....

.....

Bulmaca tamamlanınca, sorulan tanımların karşılığı olan sözcüklerin ilk harfleri yukarıdan aşağıya doğru "Karşı Kitap" adlı son şiir kitabını yayımlayan şairin adını oluşturacak; bulmaca karelerindeyse, aynı kitaptan bir şiir alıntısı ve yayınevinin adı ortaya çıkacaktır. Dikkat: "L/6" ve "B/38" harfi ipucu olarak yerlerine konmuştur.

Tanımlar ve sözcükleriniz:

A. Aşkenazi Yahudileri tarafından konuşulan Germen dili.

YİDİŞ

23 32 54 31 39 43

B. "... Toprak" (şolohov'un ünlü romanı).

UYANDIRILMIŞ

1 10 26 74 13 14 42 49 40 7 17 47

C. "Sen misin Çalıkuşu dedi, ... böyle kendi kendine yavaş yavaş yürüyorsun?" (R.N. Güntekin).

NİGİN

33 61 18 75 2

D. Hawaii Adaları'na özgü, boyu genellikle 60 cm'yi geçmeyen küçük gitar.

UKULELE

44 28 8 67 29 48 53

E. Varoluşçuluğun kurucusu kabul edilen Danimarkalı filozof.

SAREN

58 35 78 68 30

KİERKEGAARD

27 34 55 72 80 71 50 46 24 25 76

F. "Bugün sosyal bir insanım sevgilim, nörofren aldım/ Yine de dünya topuğu düşmüş bir pabuç gibi aksıyor ayağımda/ beyaz bir lekeyim seni seyretmek için yerleşmiş tuvaline/ Orman geniş olsa da korku saçılır av yollarından/ Yaşasam da bugün ...yum yaşadığımdan" (Turgay Fişekçi).

KUŞKULU

69 3 9 56 79 36 5

G. "... boş yere rahatsız edilen bir kimse tavrı ile omuzlarını silkti." (Y.K. Karaosmanoğlu)

OTELCİ

77 4 59 12 52 63

H. "... Dünya" (Faik Baysal'ın bir romanı).

KEZİL

64 51 15 73 21

I. 1960 Roma Olimpiyatları'nda ve 1964 Tokyo Olimpiyatları'nda maratonda birinci olan, Etyopyalı ünlü atlet.

ABEBE

22 16 57 60 37

BİKİLA

65 41 20 66 62 19

J. "... 1919/ Mayısın on dokuzu./ Ufukta duran gemi gitgide yaklaşıyor. (C.S. Erozan).

İZ

45 11 70

371. sayının çözümü:

A. Derbağ, B. İy, C. Dümbük, D. Ekok, E. Mükü, F. Mülkiye Mektebi, G. Aygır, H. Dürrenmatt, I. Ayaşlı ile Kiracıları, J. Kyknos.

Şiir:
"Büyük gemiler de yok artık bayım/ Büyük yelkenler de/ Büyük kâğıtlar yakmak istiyor şimdi canım."

371. sayımızdan kitap kazananlar:

İstanbul'dan: Çağla Titiz, Ozan Özdemir, Hülya Cebeci Velayi, Nilüfer Aksaya, Mustafa Bıçakçı, Gamze Şenol, *Ankara'dan:* Oytun Yıldırım, Filiz Aydınoğlu, Kenan Çildaş, Özlem Özdemir, Burak Yandımata, *İzmir'den:* Mualla Saydam, *Zonguldak'tan:* Nusret Öztürk, Suat İrken, *Adapazarı'ndan:* Ayşe Dudu Yağcı, *Manisa'dan:* İmren Akdeniz, *Bursa'dan:* Ferit Giray, *Isparta'dan:* Zeliha Sert, *Yozgat'tan:* Ahmet Köse, *Diyarbakır'dan:* Vedat Çetin, *Konya'dan:* Hamza Bıyıklı, *Çanakkale'den:* Halim Özek, *Kırşehir'den:* Cengiz Çelikten, *Bartın'dan:* Hatice Eren.

Çocuklarımız İçin
Eski Anadolu'dan Yeni Öyküler

ALA KİTAPLARI

Yazan MİNE SOYSAL *Çizen* SERDAR SÖNMEZ

3. Kitap çıktı!

DAĞLARDAKİ TANRILAR LABRAYNDA

..."Neden bu kadar önemli Zeus ve Labraynda?" diye düşünüyordu Ala.
Küçücük bir yerdi burası, insanların yaşadığı bir kent bile değildi.
"Bizim dünyamızda inançlar çok önemlidir Ala," dedi Pani, anlattı.
Görünen, görünmeyen, bilinen, bilinmeyen her şeyin bir anlamı vardı.
Bu anlam, doğada gizlenen, ölümsüz ve sürekli yaşamın gücüydü.
Toprağın altında ve üstünde yaşayan her canlı bu gücü hissederdi.
Bu gücün nedeni yalnızca var olmaktı...

1. Kitap ALA

2. Kitap MERMER KENT PRİENE

günışığı kitaplığı

Dağıtım ve isteme adresi
Mevlüt Pehlivan Cad. 20/2 Gayrettepe 80290 İstanbul Tel: 0212 212 99 73 Faks: 0212 212 99 70

ATATÜRK'ün ÖZLEMİ GERÇEKLEŞTİ

Yüce önder **ATATÜRK**'ün sağlığında gerçekleştirmek istediği ve gerçekleştireceğini ulusumuza müjdelediği;

KUR'ÂN-I KERÎM'İN ŞİİRLEŞTİRİLMİŞ TÜRKÇESİ

Ardıç Yayınevi tarafından okuyucuya sunulmuştur.

Doç. Dr. Bedri NOYAN tarafından KUR'ÂN-I KERÎM; 7+7 hece vezni ile, Mesnevi Uyak örgüsü şeklinde, 10.293 kıta, 20.568 dize (mısra) olarak Türkçeleştirilmiştir.

ARDIÇ YAYINEVİ

768 sayfa tutan bu değerli eseri, şamua kağıda, dört renkli olarak basmış ve Anadolu bezeme biçimi ile süslemiştir.

Eserin Türkiye ederi 2.500.000.-TL.dir. Yurtdışı ederi ise 58.-DM.dır. Toplu siparişlerde %25 indirim yapılır.

İsteme Adresi:
Sakarya Caddesi 1/59
Kızılay
ANKARA

Telefon
0. 312. 433 21 31

Geçmişten Günümüze

Sanat

500 Sanatçı - 500 Sanat Eseri

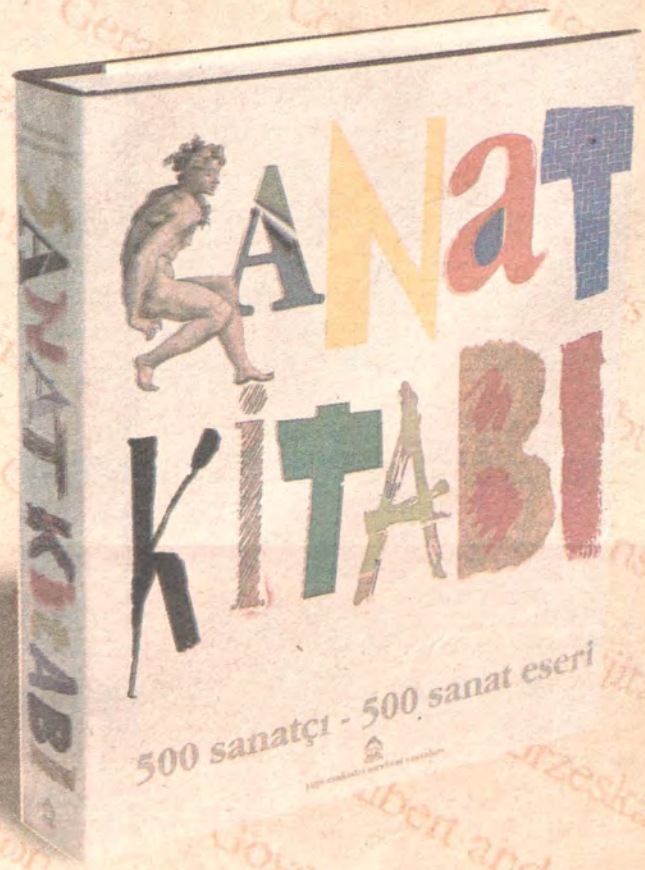

Sanatı içindeki farklı görüşleri, okulları ve teknikleriyle inceleyen, sanatın ortaçağdan günümüze kadar olan öyküsünü anlatan kapsamlı bir antoloji... 500 ünlü ressam ve heykeltıraşın, eserlerinden tipik birer örnekle yer aldıkları ***Sanat Kitabı****, "The Art Book"un Türkçe baskısı.*
Sanat Kitabı*, görsel gücüyle etkili, sanata ilgi duyan herkes için gerekli ve vazgeçilmez bir başvuru kaynağı.*

YEM Kitabevi ve diğer seçkin kitabevlerinde!

YEM KİTABEVİ

yapı-endüstri merkezi

Cumhuriyet Cad. 329, Harbiye 80230 İstanbul Tel: (0212) 247 41 85 pbx - 296 29 05 - 241 17 00
Faks: (0212) 241 11 01 e- mail: yem-od @ yunus.mam.tubitak.gov.tr. Internet: www. yemist.com

YEM YAYINLARINI BULABİLECEĞİNİZ KİTABEVLERİ

REMZİ KİTABEVİ	AKMERKEZ	(0212) 282 02 45	DÜNYA AKTÜEL TUNALI	ANKARA	(0312) 467 16 33	SÜREYYA KİTABEVİ	EDİRNE	(0284) 225 24 14
REMZİ KİTABEVİ	NİŞANTAŞI	(0212) 234 54 75	SABAH KİTAPÇISI	ANKARA	(0312) 231 92 07	UFUK KİTABEVİ	KAYSERİ	(0352) 222 45 68
KABALCI YAYINEVİ	BEŞİKTAŞ	(0212) 261 67 44	İMGE KİTABEVİ	ANKARA	(0312) 425 52 02	UFUK KİTABEVİ E. Ü.	KAYSERİ	(0352) 437 36 79
PLANET YAPI MARKET	BEYLİKDÜZÜ	(0212) 872 47 56	DOST KİTABEVİ	ANKARA	(0312) 418 83 27	ATLAS KİTABEVİ	KONYA	(0332) 352 19 57
SABAH KİTAPÇISI	BEYOĞLU	(0212) 245 66 01	TURHAN KİTABEVİ	ANKARA	(0312) 418 82 59	DEMİRÖZ KIRTASİYE	KONYA	(0332) 322 15 14
HOMER KİTABEVİ	BEYOĞLU	(0212) 249 59 02	BİLİM KİTABEVİ	ANKARA	(0312) 425 17 20	UÇAROĞLU KİTABEVİ	MERSİN	(0324) 237 07 00
MEGAVİZYON	BEYOĞLU	(0212) 251 29 20	ARTİSAN	ANKARA	(0312) 467 54 82	HORON PAZARLAMA	TRABZON	(0462) 321 54 54
NET KİTABEVİ	CAROUSEL	(0212) 571 73 53	BİLİMSEL ESERLER	ANKARA	(0312) 468 37 35	GENÇLİK KİTABEVİ	ANTALYA	(0242) 241 45 64
NET KİTABEVİ	GALLERIA	(0212) 559 09 50	NET KİTABEVİ	İZMİR	(0232) 421 26 32	DÜNYA AKTÜEL GULFSTAR	İZMİT	(0262) 331 96 16
SABAH KİTAPÇISI	KADIKÖY	(0216) 414 71 80	KABİLE KİTABEVİ	İZMİR	(0232) 425 37 58			
HELİKON KİTABEVİ	KADIKÖY	(0216) 346 98 55	BİLİMSEL ESERLER	İZMİR	(0232) 425 40 97	IŞIK KİTABEVİ	LEFKOŞA	(0392) 227 74 43
BAUHAUS	KOZYATAĞI	(0216) 416 85 88	SANART	İZMİR	(0232) 446 20 32			
YORUM SANAT	MASLAK	(0212) 286 17 51	BİLİM KİTABEVİ	İZMİR	(0232) 489 04 69			
DÜNYA AKTÜEL	BEBEK	(0212) 265 71 03	DÜNYA AKTÜEL ALSANCAK	İZMİR	(0232) 463 68 77			
DÜNYA AKTÜEL	TÜNEL	(0212) 249 10 06						
DÜNYA AKTÜEL	CAPİTOL	(0216) 391 18 80						

Pera Turizm